פרשת **מטות מסעי** תשפ"ו לפ"ק | גליון א'תנח, שנה ל'

קול התאחדותינו

יו"ל ע"י התאחדות האברכים דחסידי סאטמאר

בנשיאות כ"ק פרן רבינו הגה"ק שליט"א

בני ברק יצ"ו

כל רודפיה השיגוה בין המצרים

המולה רבתי ותכונה גדולה ועצומה ריחפה בחלל הכפר, וכי לא לחינם הוא שהכפר אשר ממוקם במקום שומם ונידח יזכה לאורח נשגב ונעלה הלא הוא המלך המהולל והנכבד אשר לא מזמן שלט על מדינות רבות וחיתתו הפיל על כל יושביה, אמנם ביום מן הימים כאשר כמה מפקדים וקציני המרידו את האנשים בקצה המחנה ואספו אגודות אגודות של שכירי חרב ומשוללי נימוסין וכבשו בכח הזרוע את ארמון המלוכה ואת המלך בכבודו ובעצמו לקחו בשביה כשידיו כבולות בשלשלאות של ברזל.

משהגיעה השמועה לאזני בני הכפר שהמלך מלווה בשוביו עומדים לפוש בהכפר לחניית בינים, יצאו בני הכפר במזון וצידה מלובשים במיטב מלבישתם לקבל פני מלכם הגדול, והנה לפתע הגיחה מרכבה שחורה ובחריקת גלגלים נעצרה, והמלך ירד ממנה בבגדים קרועים ושסועים כשראשו מורכן כלפי מטה.

בני הכפר לא ידעו איך להגיב בראשונה, וכאילו מאליהם התחילו להוזיל דמעות חמות אשר מחד גיסא היו דמעות של גיל ורנה על אשר זכו להיות אכסניא להמלך האהוב והמהולל, אך מאידך גיסא בכו משברון לבם לראות האיך שהמלך ששלט בכל המדינות נתון ביד שוביו בצורה משפילה ומחפירה כגנב הנמצא במחתרת, ובאלו רגשות מעורבים עמדו מול פני מלכם.

משל זה מביא רבינו ז"ל בספרו הק' ברך משה (פ' מסעי עמ' רצא) בשם הרה"ק הרבי ר' שמעלקא מניקלשבורג זי"ע, הנמשל מובן מאליו, דהנה כפי אשר מובא בספה"ק עבודת ישראל לפרש הפסוק (איכה א, ג) כל רודפיה השיגוה בין המצרים, שעתה בימי בין המצרים המלך מלכו של עולם כביכול שט בעולם ומתהלך בה, ועתה הוא הזמן המוכשר לקבל פני מלכינו בהיותו קרוב אלינו, אכן אם יתבונן אדם לרגע קט הרי יזיל דמעה כמים בשני מובנים, כי קודם יבוא ההתרגשות אשר אנו קרוצי חומר זוכים לקבל פני המלך בעולם השפל ולחוש בקרבתו, אמנם מצד שני אם מתבוננים בבחינה של מלך אמור ברהטים הרי נפשינו עלינו תשתוחח מצער גלות השכינה.

ומסיים רבינו ז"ל אשר דבר זה מביא רוח נחמה והתחזקות לבני ישראל באורך גלותם, ע"ד שאחז"ל משל לשפחה שהלכה לשאוב מים מן הבאר ונפל כדה של חרס לתוך הבאר, והיתה מצטערת ובוכה, עד שבאתה שפחת המלך לשאוב ובידה כלי של זהב ונפל אותו כלי שם, התחילה הראשונה לשורר, אמרה מי שיוציא כד של זהב יוציא כד של חרס עמו, ובכן מאחר ששכינתא בגלותא אזי בטוחים אנו בזאת כי בשעה אשר ה' יושיע ציון ויבנה ערי יהודה, ויכונן בית המקדש על תילו, ממילא יוושעו גם בני ישראל ובמהרה נזכה לראות בנחמת ציון וירושלים והימים האלו יתהפכו לששון ולשמחה בביאת משיח צדקינו ומלכינו בראשינו בב"א.

תוכן העניינים

לקח טוב ..... א
תורה ותפילה ..... ב
דרש תפרים - לקיטת תפרים ..... ג
קדוש יאמר ..... ד
בשפתי צדיקים - לשון חכמים ..... ה
פרפראות לחכמה - דורש טוב ..... ו
שברי"ר רפבן ..... ז
פינת יקרת ..... ח
עיפד על הפר"ק ..... ט
חוקים להזורותם ..... י
פשיט כהלכה ..... יא
לשכת הסופרים ..... יב
היכלא דמלכא ..... יג
דרך בעיר ..... יד
פשולחן מלכים ..... טו

אגרת פרק א'

לשמרך בכל עת

מינה לא תזיע

צו יעדע צייט א ישועה

להכנסת מודעות, מזל טוב, הנצחת שם, לע"נ, אפשר לפנות:
להר"ר **אלטער אשר אנטשיל אילאוויטש** הי"ו
052-7648437

כל הזכויות שמורות ©

שיר השירים אשר לשלמ"ה
נוה הצדק צב"י תפארתו

בתודה וקול זמרה, ובאותות כבוד והוקרה, נשגר בזאת השורה, ברכת מזל טוב בשבח ובשירה, אל מעלת כבוד ידידינו היקר האי צנתרא דדהבא, עושה ומעשה למען מוסדותינו הק' בהתמסרות עצומה ורבה, נושא בעול קיום והחזקת המוסדות ברוח נאמנה, רודף צדקה וחסד בכל עת ועונה, שלמ"ה שמו ושלימה משנתו, לחן ולכבוד צב"י תפארתו, כשמו כן תהילתו, הלא הוא

הרבני החשוב הנעלה והנכבד, רודף צדקה וחסד

מוה"ר שלמה צבי עקשטיין הי"ו

חבר הנהלת מוסדות יטב לב באר"ק

לרגל שמחת אירוסי בנו ני"ו
למזל טוב בשעה טובה ומוצלחת

ויה"ר שיזכה לרב תענוג ונחת, מתוך אושר ועושר והרחבת הדעת, וימשיך לעמוד לימין מוסדותינו הקדושה, ובשכר זאת יתברך בברכאן דנפישא.

המברכים ברגשי הוקרה והערכה, אסירי התודה והברכה

יחזקאל ראטטער

בשם הנהלת מוסדות סאטמאר

בני ברק יצ"ו

"זה הדבר אשר צוה ה'" להאמין שכל היוצא מפי ראשי עם קודש הוא כציווי ה' עצמו

וידבר משה אל ראשי המטות לבני ישראל לאמר זה הדבר אשר צוה ה'. יש לומר, כי משה דיבר על "**ראשי המטות**", ואמר "**לבני ישראל**" שירגילו בני ישראל עצמם "**לאמר**" על דברת ראשי המטות "**זה הדבר אשר צוה ה'**" רצ"ל, **שכל היוצא מפי החכם בדורו יהיה בעיני עם ה' כאילו ה' ציוה לעשות כן, כי מסתמא רוח ה' נוספה ברועה צאן קדשים.**

חתם סופר (תקפ"ג)

אופן הנכון בשמיעת דברי הצדיק, שיחפש בדבריו תועלת לתורה ועבודה ותשובה

וידבר משה אל ראשי המטות לבני ישראל לאמר זה הדבר אשר צוה ה'. "**קבלתי מרבותינו הקדושים**", אותן השומעים דברי תורה מצדיקי הדור, מחוייבים להתבונן בעומק הדבר ולהטות אוזן לכל מלה ומלה, כדי שיתבוננו מדבריהם איזה הנהגה לעבודתו ית"ש, **כי הנה בודאי רוח ה' דיבר בם, ודיבורם דבר כללי מגיע תועלות לכל נפש מישראל.** וכך קבלתי מרבותי, שיטה אוזן לדברי הצדיקים **אפילו אינו מבין כעת איזה תועלת, אף על פי כן יקשור ציור הדברים בהם במחשבתו, ובמשך הזמן יעזרהו הש"י להתבונן מדבריהם עמקות ותועלת גדול**, כי לא לחינם שמע דיבורים כאלה מהנשמה הכוללת כמה אלפי נשמות, והוא בקבלה ובנסיון.

אבל האנשים המטים אזן לשמוע אם הוא דבר נחמד למראה עינים, עיני בשר, בפסוק או במדרש, ובאם לדעתו הקלושה בתחלת התבוננותו לא יסבול הפסוק או המדרש דברי הצדיק, אזי ידחה הדבר ממחשבתו חלילה חלילה, כי מי שכן מנהגו, **רחוק הוא מישועה בהסתופפו בצל הצדיקים.** וזהו: **וידבר משה** בכל דור, הדעת נקרא 'משה' (ראה זוה"ק ח"ב רכא, א) **אל ראשי המטות לבני ישראל** 'בני **ישראל**' הם החשובים, כנודע מדריגת 'בני ישראל' בזוה"ק (ח"א קעד, א) **ו'ראשי המטות'** הם אותם המטים ראשם לשמוע מבני ישראל החשובים דברי תורה ויראה, דיבר משה אל אותם הראשים המטים אזן לבני ישראל '**לאמר**' ר"ל שיתבוננו בדבריהם אמירה פנימיות בלחישה, כנודע תואר 'אמירה' הוא בחשאי (שם ח"א טז, ב) '**זה הדבר אשר צוה ה' שיגיע לו מפנימיות הדבר איזה תועלת לתורה ולעבודה ולתשובה**, ולא יתבוננו אל גשמיות ופשוטן של דברים, **כי יש בדבריהם אמירה בחשאי לכל נפש מישראל, ואם לא יבין כעת, חנה עתיד להתבונן** וכנ"ל, השם יתברך יהיה בעזרינו.

אגרא דכלה

קריאת פסוק שמע ישראל ופר' ואהבת בכונת מסי"פ מכפרת על הנפש

ואת הערים אשר תתנו ללויים את. שש ערי המקלט אשר תתנו לנום שמה הרוצח ועליהם תתנו ארבעים ושתים עיר (לה, ו) בהעיר לב להבין ולדעת יש לרמז בזה, כי מצוה זו נוהגת בכל זמן, כי התורה נצחית וע"כ אפי' בזמן הזה יש לה שייכות, והוא תיקון למכה נפש בשגגה, ר"ל **מי ששגג בחטאים ועונות ומשחית את נפשו שיעשה תיקון זה בקבלת עול מלכות שמים באהבה שלימה ובמסירות נפש גדול באמת בכל לבבו לחש"י**, בהששה תיבות: 'שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד, והמה בחינת '**שש ערי מקלט**'. '**ועליהם תתנו ארבעים ושתים עיר**' הוא בחי' פרשה ראשונה של קרי"ש, שהוא 'ואהבת' שיש בה מ"ב תיבות, והיינו קבלת אהבתו ית' ותורתו בכל לב ונפש, **וע"י המסירות נפש באמת בכל לבבו לקבל עליו עול מלכות שמים, וע"י קבלתו באמת אהבת השי"ת בכל לבבו, בזה נתכפר לו על שהכה את נפשו בשגגה.**

אוהב ישראל

השפעות טובות לישראל ק"ו מאוה"ע

וחיה לכם מפאת נגב ממדבר צין על ידי אדום (לד, ג) נראה לפרש "**על פי מה ששמעתי ממורי מהר"י סג"ל**" (הרב הקדוש מלובלין זללה"ה) שאמר **הטעם שהשי"ת חזר על כל אומה ולשון לקבל התורה עד שבאו ישראל וקיבלו עליהם,** שהוא אינו מובן, דאין דבר נעלם מאתו ית"ש, והיה יודע שלא יקבלוה למה חזר עליהם. ואמר הטעם, **כדי שיוכל הש"ת להשפיע לישראל הרבה השפעות טובות,** שיהיה לו טענה הגונה: אם משפיע לעכו"ם עוברי רצונו שלא רצו לקבל את התורה, על אחת כמה וכמה לישראל שקיבלו תורתו איך ראוי להשפיע להם עושר חכמה וכבוד. וזה: '**וחיה לכם פאת נגב תימנה**' שיהיה 'לכם' השפעות גשמיות עושר וכבוד עם ה'**פאת נגב**', החכמה שהיא בחינת דרום, בסוד 'הרוצה להחכים ידרים' (ב"ב כה:). ואמר: '**ממדבר צין**', שזכו לזה כשהיה הקב"ה רוצה ליתן להם התורה במדבר סיני: '**על ידי אדום**' שלא רצה לקבל, עי"ז היה לו להש"ת ית"ש טענה עצומה, כאמור.

אמת ליעקב [ולהנה"ק בעל "מלא הרועים" זי"ע]

תורה

ראשית פתח מעלות הקדושה הוא הזריזות לעסק התורה, ומשם ואילך יוכל להתעלות מעלה מעלה

ויסעו מרפידים ויחנו במדבר סיני. הנה היצר הרע כשמתעה את האדם מדרך הטוב חלילה בתחלה משים בלבו של אדם עצלות **ואם האדם לא יתגבר עליו בכל כוחו להיות זריז מתוך שהוא מתעצל לעמוד בבוקר לעבודת בוראו מתוך כך הוא בא לידי ביטול תורה ומתוך שאינו עוסק בתורה הוא בא לידי תאוות רעות חלילה, על כן העיקר הוא להתגבר על יצרו צריך האדם לעשות כל מגמתו ולראות שיבא לידי מדת הזריזות ומתוך כך הוא מזדרז את עצמו לעסוק בתורה והתורה מלמדו להזהר מתאוות רעות וממעשים רעים.** וזהו ביאור הכתובים 'ויסעו מרפידים' פירוש כיון שהסיעו עצמם מן הריפוי ידים היינו מן העצלות, 'ויחנו במדבר סיני' היינו תורה שהיו עוסקים בתורה. 'ויסעו ממדבר סיני', פירוש שעל ידי עסק התורה לא היו צריכים עוד לעשות תחבולות להתגבר על יצרם לעסוק בתורה רק בתחלה, ואחר כך נעשה דברי תורה ערבים עליהם והיו עוסקים בתורה כאדם העושה בשלו ואין מי שימחה בידו והיתה התורה מלמדם איך לשבר התאוה. וזהו 'ויחנו בקברות התאוה', פירוש שקברו את התאוה שלא היו מתאוים לתאוות רעות ח"ו.

עבודת ישראל

תפילה

תפילה אינה בקשת צרכי עוה"ז בלבד אלא גנוז בה עבודה רבה לגבוה, לעשות נח"ר להקב"ה כו'

וידבר וגו' אל ראשי המטות, דידוע דנשמת ישראל יש להם שורש למעלה ופרי למטה וכו' והנה כל תפלתינו הגם שמדברים מצרכי העוה"ז, כוונתו צריך להיות רק בשביל השורש שיתעלה למעלה מעלה בהשפעות אור הקדושה ממרום עליון כדי לעשות נח"ר להקב"ה שנעשה רצונו בכוונת הבריאה שיהא הדביקות ממטה למעלה וכו', **והיינו לא יחל דברו – לא יעשה דבריו חולין כענין בקשת צרכי עוה"ז לשמה בלבד, רק ככל היוצא מפיו יעשה, שיהיה בבחי' עשיה ועבודה רבה לשמים ע"י קדושת אותיות התפילה.** (ע"י"ש)

דברי חיים

אף זכות 'סור מרע' כשלעצמו מספיק שיהיה כח בתפילתו לפעול ישועות גדולות

לא יחל דברו היינו כי האדם צריך לידע בעצמו שכח הדיבור שיש בו הוא חלק אלקי ממעל וכו', וכשהאדם עושה את עצמו דירה נאה לשכינה הק', ועושה מצות ומע"ט ואפילו כשאינו במדרגה הגדולה, אלא שהוא אוסר איסר על נפשו **היינו שאינו עושה דבר האסור והוא רק סור מרע, אז ממילא הקב"ה שוכן בו ואז כל היוצא מפיו יעשה** וגו', כי נודע שלכן אנו צריכין לומר כל התפלות בפה ולא די במחשבה כי הדיבור הוא בחי' מלכות ועולם העשי' נגד מלכות, **ואנו רוצים שהש"י ישמע לקול תפילתינו ויתן את הדברים שאנו מתפללים עליהם להמשיכם לעולם העשי', ע"כ צריך לומר בפה וכו'. ולכן אל יחשוב את 'דבריו', היינו כח תפילתו במו פיו חולין.**

שפת אמת

מי שבידו להתפלל להמתיק הדינים מעל ישראל ואינו עושה כן, נקרא חוטא

ויסעו ויחנו. רוצה לומר מה שנסעו מקדמונו של עולם קצת וקלקלו באיזה עולם. ויחנו פירש שהיה הצדיקים שביניהם מתקנים כנ"ל כו', ולפעמים היו ממתיקים הדינים שנתעוררו על ידי המעשה לא טוב. ולפעמים היו מעוררים רחמים כל עולם לפי ענינו # ולכן הצדיקים הבאים אחריהם יוצאים בעקבותיהם ועושים גם כן כמעשיהם בב' קצוות כנ"ל # וזהו מוצאי בקר רוצה לומר שהם ממציאים ופועלים רחמים הנקרא בקר # וערב תרנין הם הדינים הנקראים ערב וממתיקים אותם לרחמים ונמצא גם הם מרננים ברנה ושמחה ואור ליהודים אמן.

ומי שבידו להתפלל ולהמתיק אותם ואינו עושה זאת הוא נקרא חוטא כמש"ה גם אנכי חלילה לי מחטוא מחדול להתפלל כו', **שלא היה איזה דין חלילה על איזה אדם ולא היו ממתיקים אותו זה לא היה כלל, שלא היה המכשלה הזאת תחת ידם שיראו איזה דינין ולא היו מתפללים וממתיקים כי תיכף ומיד התפללו ופעלו בתפלתם הזכה ועובדות הכשרות להמתיק הכל ולהפכו לרחמים.**

נועם אלימלך

וידבר משה אל ראשי המטות, וני"ל עפי"מ שפי המפרשים על הא דדרשו חז"ל היום לעשותם ומחר לקבל שכרם ושכר מצוה בהאי עלמא ליכא, קשה הלא הקב"ה שומר משמרתה של תורה והרי כתיב ביומו תתן שכרו, ולא תלין פעולת שכיר, אלא דקיימ"ל אם שלח הבעה"ב שליח לשכור הפועלים אינו עובר על לא תלין, וידוע דהתורה נתנה לנו מפי הי עי"י משה א"כ הוי מצוות התורה עי"י שליח לכן ליכא חששא דלא תלין, והנה קיימ"ל נמי שאין בעה"ב עובר בל"ת אא"כ הפועל תבעו, אבל אם אינו תבעו אינו עובר, ובזה יבואר דמשרע"ה נתנבא בכה ואף בזה הדבר, כי בעת שאמר בבחיי כה אמר הי הוה עי"י שליח, ובעת שאמר בבחיי זה הדבר אשר צוה הי הוה השכינה עצמו מדברת מתוך גרונו בלא שליח, ולפי"ז נראה דלבני עליה אמר משה בבחיי זה הדבר אף דבזה הוה עי"י הקב"ה בעצמו ויתחייב בל"ת, מ"מ הרי אם הפועל אינו תבעו אינו עובר, והבני עלייה ודאי לא יתבעו שכרם בעוה"ז עולם עובר, ביודעם חין ערך שכרם המתוקן להם לעוה"ב בעלמא דקשוט, משא"כ לחמוז עם אמר משה בבחיי כה אמר הי דבזה הוה שליח מאת הקב"ה, וא"כ אף אם יתבעו שכרם בעוה"ז מקוצר שכלם, הרי אין הקב"ה עובר בל"ת כי שוכרם וציווים עי"י שליח. **(ישמח משה)**

☆

ויקצוף משה על פקודי החיל וגו'. אפשר לרמז כי כתיב כי תצא למלחמה על אויבך ונתנו וגו', דידוע דעיקר המלחמה היא מלחמת היצר כמו שפירשיי במלחמת הרשות הכתוב מדבר, ופי' המפרשים דהיינו מלחמת היצר דהרשות נתונה לכל אדם להטות לבו לטוב או להפכו והבחירה חפשית, וצריך האדם שידמה בעיניו מדי יום יום שבא ללחום מלחמתו ולא ידמה שכבר גבר על יצרו ושב ממלחמתו, וזשי"ה כי תצא למלחמה על אויבך, שתדע שאתה יוצא למלחמה על היצה"ר אז ונתנו היד, משא"כ אם ידמה בעיניך שאתה שב ובא מהמלחמה, וזשי"ה ויקצוף משה על פקודי החיל שרי האלפים ושרי המאות הבאים מצבא המלחמה, כלומר שנדמה להם שכבר באו מצבא המלחמה והם צדיקים גמורים, כי כבר אמרו ע"ז חז"ל אפי' כל העולם אומרים צדיק אתה תהא בעיניך וכו'. **(ויטב ל"ב)**

☆

איש כי ידור נדר לה' או השבע שבועה לאסור איסר על נפשו לא יחל דברו ככל היוצא מפיו יעשה. וי"ל בהקדם מה דאיתא ביורה דעה הלכות צדקה (פימן רנ"ח ס"ינ), כתב הרמ"א ז"ל אם חשב בלבו ליתן איזה דבר לצדקה חייב לקיים מחשבתו, ואין צריך אמירה וכו', ויש אומרים דאם לא הוציא בפיו אינו כלום. ואמרתי דהא דלא מהני אם חשב בלבו זהו דוקא אצל פשוטי עם שמחשבתם עשוי להשתנות, אבל אצל צדיקים שאין

לקיטת תמרים

אמרות וסיפורים, מלוקט מספרים, על רבות"ק עצי התמרים

הסימן הנכון של רועה ישראל הנאמן, שאהוב על יראי ה' ושנוי להערב רב

וימסרו מאלפי ישראל אלף למטה שנים עשר אלף חלוצי צבא. וברש"י ד"ה **וימסרו. להודיעך שבחן של רועי ישראל כמה הם חביבין על ישראל** כו'. ודברי רש"י תמוהין, שהרי אצל 'עוד מעט וסקלונו' נאמר זאת על "העם", שהם ערב רב, ורק הם שרצו לסוקלו, ואילו בפרשתנו שלא רצו לילך למלחמה היו אלו הצדיקים, בכדי שלא ימות משה, ועוד יש להבין מהו שבחם של הרועים, והרי שבחן של ישראל הוא, שבחרו שלא להלחם בשונאיהם המדינים, ובלבד שלא ילקח מהם משה, וביותר יש לתמוה, שהרי כשאמרו עוד מעט וסקלוני, היה זה מפני שלא היה איכפת להם במיתתו, והרי שלא היה אהוב עליהם בשעה זו.

אך יש לבאר דברי רש"י באופן אחר - **ויסוד דברים אלו שמעתי מהגה"ק מהר"י ט"ב אדמו"ר מסאטמאר זצ"ל, ונתבארו כאן הדברים בעזהשי"ת באר היטב** - ודקדק עוד בהלשון "רועי ישראל", שנוהגים את צאנם ואינם מונהגים על ידי ישראל, ולכן לא יגורו מפני איש, ומתריעים ולוחמים לתקן ולגדור פרצות הדת, ולא ישובו אחור מפחד תקיפי וחצופי הקהל, וממילא אהובים הם דוקא על הצדיקים, ואילו הרשעים שונאים אותם עד שרוצים לסקלם. **וזהו שפירש"י שבחם של רועי ישראל, שאינם כמנהיגים הנמשכים אחר העם, ומשתדלים לשאת חן בעיני תקיפי העדה, ומעלימים עין מלתקן ולחזק בדקי הדת, ואדרבה בהיותם רועים נאמנים לעמם, מוסרים הם נפשם להלחם נגד כל המהרסים ומחבלים בכרם ה', ומשניאים עצמם בכך על הרשעים וזהו שבחם, כי בהנהגתם זו מוסיפים ומעמיקים הם בלבות הצדיקים רחשי אהבה כלפיהם, בעוד שמשנאי ה' כמו ערב רב ישנאום בתכלית השנאה.**

טעם ודעת [למרא דארעא קדישא הגר"מ שטערנבוך שליט"א]
(מטות, דף קנ"ז)

חושבים במחשבתם רק מה שהוא רצון הבורא, בודאי אצלם די בזה אם נודרים אף במחשבה בעלמא. וז"ש איש כי ידור נדר להי, דהנה איש נקרא האיש המורם מעם, דאצלו יחשב נדר, אף שהוא רק להי בלתי להי לבדו, שאין לזולתו שום ידיעה כלל, והיינו אף שהוא רק במחשבה לבד נדרו נדר גמור, אבל מי שאינו במדרגה זו צריך לשבוע שבועה ולאסור איסור על נפשו, ורק ככל היוצא מפיו יעשה, להוציא בשפתיו, כי על ידי המחשבה לבד אינו נחשב לנדר רק כשהוציא בשפתיו.

(קדושת יו"ט)

☆

אלה מסעי בני ישראל אשר יצאו מארץ מצרים לצבאותם ביד משה ואהרן. ויובן דאיתא במדרש בשעת מתן תורה ראו ישראל מלאכי השרת עשויים דגלים והתאוו להם ומלא הקב"ה משאלותם, אך איתא במדרש אחר להיפך כי התאוו לשור שבמרכבה ועשו העגל, וכתב בחת"ס לבאר דהמתאוים לשור שבמרכבה היו שארי ישראל, אבל משה ואהרן הם התאוו לדגלים, ולכן אחר פרשת הדגלים אמר הקב"ה, ע"כ, וזהו הביאור אלה מסעי בני ישראל אשר יצאו מארץ מצרים לצבאות"ם, רומז על ענין הדגלים כמו שדרשו חז"ל אין דגלים אלא צבאות שנאמר דגל מחנה יהודה לצבאותם, וע"ז אמר הכתוב ביד משה ואהרן, ללמדינו שזכו בני"י לענין הדגלים רק בזכות משאלותם של משה ואהרן, אשר התאוו לזה בשעת מתן תורה כאשר ראו מלאכי השרת עשויים דגלים, ומלא הקב"ה משאלותם.

(ברך משה)

☆

אלה מסעי בני ישראל אשר יצאו מארץ מצרים לצבאותם ביד משה ואהרן ויכתוב משה את מוצאיהם למסעיהם על פי ה'. ונראה לפרש לפי מה שכתב בנועם אלימלך לתרץ טענת אוי"ה שבני ישראל בטלין ברוב לגבייהו כי אתם המעט מכל העמים, עפי"מ דקוי"ל דבדבר הדבוק צריך ביטטול כנגד כל הדבוק, וכאשר בני"י עושים רצונו של מקום הרי הם דבוקים בו ית"ש, וכשאנו דבוקים בו יתי' אינם יכולים לבטל אותנו ע"כ, והנה כתיב על פי ה' יחנו ועל פי ה' יסעו, וכתב בעצ"ח דהכוונה בחנייתם ובמסעם היה בהם השראת השכינה ע"ש, וא"כ יי"ל דלהכי לא נתבטלו בני"י ברוב האומות אע"ג דניידי, משום דהשכינה שרויה בהם והיו דבוקים בו ולכן לא יכלו האומות לבטל אותם, וזהו ביאור הכתוב אלה מסעי בני"י אשר יצאו בני"י מארץ מצרים לצבאותם ביד משה ואהרן, והביא בילקוט ראבוני שנרמז כאן שאר הגליות שעתידין היו לחגלות כי אלה מסעי בני ישראל ר"ת אדום מדי בבל יון ע"כ, ולכן מאחר שיגלו בני"י בין האומות ונתבטל קביעותם נתעורר החשש שמא יתבטלו ברוב האומות, ע"ז המשיך ואמר ויכתוב משה את מוצאיהם למסעיהם על פי ה', דהשכינה הקי שרויי עמנו ואנחנו דבוקים בו יתי"ש ע"כ אינם יכולים לבטל אותנו.

(כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א)

רמזי שמות הפרשיות לימי ענינו וגלותינו, וגאולתינו ופדות נפשינו בב"א

'מטות מסעי דברים', המה תמיד בין המצרים, לאפוקי 'פנחס' דלאו בכל שנה הוי בין המצרים. נ"ל רמז לתמידין הללו בעוה"ר, כי בחורבן בית המקדש נאמר ותרד פלאים (איכה א, ט), השליך משמים ארץ תפארת ישראל (איכה ב, א), ואין מטה יותר מארץ, כמ"ש (תהלים מד, כו) כי שחה לעפר נפשינו דבקה לארץ בטננו, וכמו שאמרו חז"ל (מגילה דף ט"ז ע"א) כשהן עולין עולין עד כו', וכשהן יורדין יורדין עד לעפר, והיינו מטה מטה שני חורבנין. והיינו **'מטות'** ר"ל שני פעמים מטה מטה, כי ידוע כי בתחילה גלו לבבל או לרומי, אחר כך גם שם לא עמדו ונתפזרו כידוע מהרמב"ם, ויסעו ויתהלכו מגוי אל גוי וממלכה לממלכה, והיינו **'מסעי'** ואחר כך **'דברים'** נתקיים בהם כל דברי נביאים שנתנבאו פורעניות דברים קשים כגידין, כי דבור לשון קשה כי כבר נתקיים הכל. אחר כך הגיע עת לחננה **'ואתחנן'** כי מקודם שנתקיים דברי נביאים שתם תפילתם, סכות בענן לך מעבור תפילה (איכה ג, מד). **'עקב'** הסוף יהיה **'ראה'** יראו כל בשר כי גאל ה' את עמו, חשף את זרועו קדשו (ישעיה נב, י). **'שופטים'** יכונו ללצים שפטים (משלי יט, כט), שבט מוסר לגיו כסילים מצירי ישראל למשנאי אשלם (האזינו לב, מא). **'כי תצא'** יצאו כל צבאות ה' מארץ גלותם. **'כי תבא'** את הארץ אשר ה' אלהיך נותן לך נחלה (תבא כו, א), כי יקבצנו לארצנו, ואז אתם **'נצבים'** כולכם לפני ה' אלקיכם (נצבים כט, ט), כי יעביר רוח הטומאה מן הארץ ומל ה' אלקיך את לבבך כו' (שם ל, ו), ולא יהיה עוד שורש פורה ראש ולענה איש אשר לבבו פונה היום מעם ה' אלקיך (שם כט, יז). ואז **'וילך'** לשון יחיד ויחן ישראל כולם בלב אחד לאביהם שבשמים, וילך איש ישראל ממדריגה למדריגה, כענין שפירשו ונתתי לך מהלכים בין העומדים האלה (זכריה ג, ז). ועל פי מה שפירשתי בהפטורת שמות (ישעיה כז, ו) **הבאים** ישרש יעקב יציץ ופרח ישראל, ואז יהיה מדריגת ישראל בשמותם דהיינו למעלה ממלאכים כי שרית עם אלקים (וישלח לב, כט), כמו שאמרו חז"ל עתידין ישראל שיהיו מחיצתן לפנים ממלאכי השרת, שנאמר (בלק כג, כג) כעת יאמר ליעקב כו' (במדב"ר פ"כ, כ). ואחר כך **'האזינו'** תורת אלקינו, כי דרוש ידרוש לעמו, ופעמינו ירוצו לשמוע דברי עתיק יומין, והיו עיניך רואות את מוריך (ישעיה ל, כ), כאמרם (ע"ז דף ב.) יקח הקב"ה ספר תורה בחיקו ויגלה טעמי תורה. אחר כך **'וזאת הברכה'** עין לא ראתה אלהים זולתך יעשה למחכה לו (ישעיה סד, ג), והוא הברכה האמיתית עדי עד ולנצח נצחים עולם הבא אחר התחיה. אחר כך **'בראשית'**, כי יחדש עולמו ונעוץ סופו בתחילתו אשרי המחכה ויגיע אמן.

ישמח משה (דברים ד"ה עוד נ"ל)

ליקוטי אמרים מפרן רביה"ק בעל דברי יואל זי"ע
מספר "אמרי יואל" אשר אך זה יצא לאור

וידבר משה אל ראשי המטות לבני ישראל לאמר. אחר תקע הענגל התפלל משה על ישראל, אמר לו ה' כבר נשבעתי וגזרתי להלהיס יתרס (שמות כב), אמר לו משה בטוהג שבעולם זקן שמלוה חיזה מלוה, צריך הוא לקיימה תחלה, ואתה למדתני פרשת נדרים שכמוב בה לא יחל דברו, הוא אינו מיחל, אבל אחרים מוחלין לו, אם כן צריך אתה לקיימה תחלה, מיד נתעטף בטליתו ויצב לו בזקן, וה' שחל על נדרו והתיר לו משה (שמות רבה מג). ובזה יובן למה התחיל **וידבר משה**, ולא כדרך שאר הפרשיות שמתחיל וידבר ה' אל משה, משום דפרשה זו הוצרך משה לאמרה לה', שהיה צורך בהתערוחת דלהתת, ולא היה יכול ה' בעצמו לומר וצא תיתיר את השבועה, על כן הוצרך משה לומר וצא לה'. (תשבץ)

וידבר משה אל ראשי המטות לבני ישראל לאמר. לכאורה למה נשתנה מלוה זו, שפרט בה את ראשי המטות. ונראה לומרו (קידושין לח.): גדול המלוה ועושה ממי שאינו מלוה ועושה, ובילמו (תוספות): מפני שהמלוה ועושה מתגרה בו היצר, ויש לו כח המגרד שמתגבר עליו, לכן עבודתו יותר חשובה ממי שאינו מלוה ועושה, ולא מתגרה בו היצר כל כך; **ות"ח הקדושת יום טוב** (שבת הגדול ד) כתב: דורות הראשונים שהיו גדולים מאוד, ולא היו יראים מהתגברות היצר, לזאת עשו להניח עלמם לידי חיוב, אבל דורות האחרונים שלא יוכלו לעמוד נגד התגברות היצר, אינם רשאים לעשות כן, רק מי שבטוח שיוכל לעמוד נגד יצרו, שיתגבר עליו כשיהיה מלוה על הדבר; לפי זה נראה, שהכתוב מדבר כאן במי שנודר לעשות חיזה דבר שלא נתחייב בו מהר סיני, ורוצה להניח עלמו לידי חיוב על ידי הנדר, וזהו **אים כי ידור נדר לה'**, שנודר לעשות חיזה מלוה שלא נלטוה עליה, ודבר זה לא היה יכול לומר רק **לראשי המטות** הלדיקים שבדור, אבל פשוטי העם מוטד להם שלא יהיו נודרים, ולכן נשתנה מלוה זו שפרט בה את **ראשי המטות.** (דברי יואל)

וידבר משה אל ראשי המטות לבני ישראל לאמר. שכר מלוה בהאי עלמא ליכא (קידושין לט:). לכאורה למה כתבה התורה שכר וגמי על כמה מלוות, כגון (ויקרא כו): ונתתי גשמיכם בעתם. ונראה דכיון שיש פשוטי עם לאם לא יוכלו לעורר לבבם מלד השכר, אזי יכולים על ידי זה להתרפות לגמרי מעבודת ה', לכן כתבה התורה שכר גשמי, כדי שיתעוררו לעבוד את ה', ומתוך שלא לשמה יבא לשמה (פסחים נ:). ונראה **אים כי ידור נדר לה'**, אין הכוונה על נדרי מלוה, שהרי כבר מובטח ועומד מסיני, אלא הכוונה שנודר לקיים המלוה בזריזות יתירה. והנה **המהרש"א** (סוטה יד.) כתב: על דבר שאין האדם מחויב ומשתדל לעשותו, הרי הוא מקבל עליו שכר גם בעולם הזה; נמלא שעל התעוררות זריזות למלות מגיע שכר גם בעולם הזה, אמנם זהו רק כשעושה את הדבר בלי שידוד עליו לעשותו, דכשנדר הרי יש עליו חיוב לעשותו מכח הנדר, ונמלא שעל ידי זה יפסיד שכר עולם הזה. וזהו **וידבר משה אל ראשי המטות**, שהם יעבדו את ה' בשמחת **זה הדבר אשר צוה ה'**, שבא למעט שרק זה לשם ה', ולא לשום פניה אחרת, ולא על מנת לקבל פרס, והם **ידור נדר לה'** לזרוזי נפשיה אף כמה שאינו מחויב, כי על ידי זה יפסידו השכר המגיע על כך בעולם הזה, ונמלא שיעשו המלוה ואף ההכנות והזריזות אליה רק למען ה', ולהפשוטי עם שאינם עדיין במדריגה זו, וזקוקים להתעוררות מלד שכר המלוה, אלא טוב יותר שלא יעשו את הדבר בנדר, כדי שלא יהיה בחיוב, וככה יוכלו לקבל שכר גם בעולם הזה. (דברי יואל)

אלה מסעי בני ישראל אשר יצאו מארץ מצרים לצבאותם ביד משה ואהרן. עתידין מקומות שלו שבמדבר, שחנו שם ישראל בשחתם ממצרים, להיות נקבעים בארץ ישראל, ויתישבו שם משראל, כי הלא אמרו (מגילה כט.): עתידין בני מדרשות שבבבל לבטל

בארץ ישראל; ובודאי לא יגרעו מקומות אלו שבמדבר, וכי יעויל קדושת בית המקדש יותר ממקומות אלו, שלמדו שם משה ובניו רבוץ ישראל דור דיעה את התורה, ועבדו את ה' במקומות ההם, ופעלו שם תיקונים נפלאים, כדכתב **בזרע קודש**: שתכלית המסעות היו להעלות את הניצוצות הקדושים במקומות ההם; ובודאי שיש עליהם קדושת בית המדרש, ודבר ברור הוא שיקבלו כל אותם המקומות שכרם על שקבלו את ישראל, ויקבעו בארץ ישראל ויתייצבו שם על ידי ישראל, ויהיה שם לישראל חניה עולמית. (דברי יואל)

אלה מסעי בני ישראל אשר יצאו מארץ מצרים לצבאותם ביד משה ואהרן. כל מקום שנאמר אלה פסל את הרשעים (שמות רבה ה). הנה **הרמב"ן** כתב על (שמות יג): ויהי מקץ שלשים שנה וארבע מאות שנה, הגזירה היתה ארבע מאות שנה מן היום של ברית בין הבתרים, והשלשים שנה הללו הם תוספת עליהם בעבור תועפת, ופשטו שזה היה טעותם של בני ליפרים שיצאו ממצרים שלשים שנה קודם; ולכאורה הרי מקום יש לטעות ולומר שגם יצילת בני ליפרים יהיה נחשב למסע בין שאר מסעות ישראל. ועל כן דקדק **אלה** שפוסל את הרשעים **ממסעי בני ישראל**, להודיע שמסע זה אינו נמנה בין המסעות, ונתמעטה מכלל אלו שלש היתה **ביד משה ואהרן**, וזהו **ויכתוב משה את מוצאיהם למסעיהם על פי ה'**, להורות שנחשב במסעות הללו רק מה שהלכו **על פי ה'**. (דברי יואל)

אלה מסעי בני ישראל אשר יצאו מארץ מצרים לצבאותם ביד משה ואהרן. בכל אלה המסעות עשו ישראל תיקונים גדולים לברר את הניצוצות הנמצאים שם, נמצא שבכל מסע ומסע ניתוסף להם קדושה, על ידי הניצוצות שנטהרו אליהם ונבלעו בתוכם, וכפי הסיעור שנכנסו בהקדושה יותר, זה לעומת זה נתרחקו מטומאת מצרים יותר (זרע קודש). וזהו **אלה מסעי**, שפוסל את הרשעים, שבכל מסע היה פוסל את בחינת המסע הקודם, שבכל מסע **יצאו** ונתרחקו מטומאת **ארץ מצרים**, ונתקרבו אל בחינת הקדושה כפי סיעור ההוא. (דברי יואל)

אלה מסעי בני ישראל אשר יצאו מארץ מצרים לצבאותם ביד משה ואהרן. מהגלות ה' מיגאלנו כמיגאלנו ה' מהגלות הזו ממלכות אדום בגאולה העתידה, יהיה זאת הקשה הזו ממלכות אדום בגאולה העתידה, יהיה זאת נסים גדולים, עד שלפי בחינתה יהיו ניסי גאולת מצרים טפלים אליה (ברכות יב:). הנה **הרמ"ע מפאנו** (הובא בילקוט לתורני בפרשתנו) כתב: ז'לה מ'סעי ב'ני י'שרא'ל הם רמזי תיבות ז'דוש מ'די ב'בל י'ון, שהם ארבע גליות שיהיו סובלים עד בילת המשיח; ונראה שלכן נרמז גלות אדום לרשעה, לפי שבזמן היתה לתחרונה מכל הגליות, לפיכך (ברכות רבה ג): על פני תהום זו מלכות הרשעה, שאין לה תקר כמו התהום; וזהו הגלות הקשה ביותר, כן שהתארכה יותר משאר הגליות, וכן שהיתה קשה ביותר מכולם. וזהו **אלה מסעי**, שפוסל את הרשעים, דכמיגאלנו ה' מהגליות הרמוזים בפסוק זה, וכמיוחד מגלות אדום שהוא הקשה שבכולם, כן תהיה בחינתה גדולה כל כך וניסים נפלאים ביותר, עד שיפסלו את הרשעים, שהיו בעת **אשר יצאו מארץ מצרים**. (דברי יואל)

אלה מסעי בני ישראל. אין כאן מקום לרבעים ושמיים מסעות (רש"י). לכאורה כשמונים פרטן של מסעות יש תמנע אלף מ"ל. ונראה לפמרו (תרגום יונתן שמות יט): שהעניים נשאו אותם מרעמסס לשתר בית מקדשך למעבד תמן פסחא, וכהוות ליליא דשבתי אתכס לרעמסס, וביום ט"ו יצאו מרעמסס שנית; ופשר דנסיעה זו לשושה שנשאו עם העניים למקום המקדש נחשבה למסע אחד, ומשלים למספר המ"ב מסעות. וזהו **אלה מסעי בני ישראל**, והתמיל הכתוב לפורטם, **ואשר יצאו מארץ מצרים**, ירמוז על מסע זה. או אפשר דעל כן בכל הכתוב לומר **ויסעו מרעמסס** שני פעמים, על כי היה שתי נסיעות מרעמסס. (דברי יואל)

והיה אשר תותירו מהם לשכים בעיניכם. אין והיה אלא לשון שמחה (ברכות רבה מב). לכאורה לשמחה מה זו עושה. אך כל זמן שאדם מכיר שהרשעים הם כמו קוצים בעיניו, עדיין הוא בלה פורענ, שהרי מתוך כך יודע להשמר מהם, אבל אם יכירו בריה עמהם ויעשו תשובה, אז רע ומר מחול. וזהו **והיה** לשון שמחה, אם תכירו שהגויים **אשר תותירו מהם הם לשכים בעיניכם**, וזהו קלת שמחה. (תידושי תורה)

סיפורי צדיקים, גביאזר הפסוקים
הפלאים זיו ונוגה פניקים

לאמר זה הדבר אשר צוה ה'

אחר הסתלקות הגה"ק מהרי"א מזידיטשוב זי"ע היה בנו הרה"ק רבי אליהו זצ"ל אצל מחותנו הגה"ק ר' יהושע מבעלזא זי"ע שהיה אז במרחץ לאבין, סמוך לק"ק גריידינג, והיה שם על שבת קודש פרשת מטות, ואמר לו הרה"ק מבעלזא להרה"ק ר' אליהו שיאמר תורה, ואמר לו איזה פעמים ולא רצה, עד שהפציר בו, ואמר כך: שמעתי מאבי הק' שאמר בשם רבו הק' מרן ר' צבי הירש מזידיטשוב זי"ע שאמר בשם הגה"ק ר' יצחק מדראהביטש זי"ע כאשר רוצים לומר תורה לפני בני ישראל, צריך להיות על כל פנים על אחד מג' אופנים, א. שיהיה דברי התורה לטובת נפש האומר, אופן ב' שיהיה התורה שיאמר לטובת כלל ישראל, אופן ג' שלא יאמר תורה עד ששמע מפי הגבורה, עכלה"ק. ואמר הרה"ק ר' אליהו זצ"ל, כל הג' אופנים מרומז בזה הפסוק, והיו כולם במשה רבינו, "וידבר ה' אל ראשי המטות" מרומז אופן הא' לטובת נפש האומר, והוא מרומז ב'ראשי המטות' כי משה רבינו ע"ה היה הראש על כל הנשיאים ועל כל בני ישראל, אופן הב' "לבני ישראל" שהתורה שאמר היה לטובת כלל ישראל, "לאמר זה הדבר אשר צוה ה'" שלא אמר דברי תורה עד ששמע מפי הגבורה. עכלה"ק.

את אוי ואת רקם ואת צור

ר' אייזל חריף התפלל פעם שחרית בעיר מסויימת, וכשהגיע לקריאת התורה לא נקרא לעלות שלישי כנהוג אלא אחד מעשירי הקהל נקרא במקומו, אחרי קריאת התורה התנצל הגבאי לפניו שמפני היראה הוצרך לתת את העליה של שלישי להעשיר מפני שבתו של עשיר זה קרובה אצל השלטון ויכולה לגמול לנו רעה כשתיוודע שלא נתנו לאביה את העליה המכובדת ביותר, בתום התפילה ניגש ר' אייזל לאותו עשיר ואמר לו: אכן על פי פירש"י צריכים לתת לך שלישי, כשראה ר' אייזל את תמיהת העשיר הסביר לו: בפר' מטות מונה הכתוב מלכי מדין "את אוי ואת רקם ואת צור ואת חור ואת רבע", ואומר רש"י, צור היה חשוב מכולם ולפי שנהג בזיון בעצמו "להפקיר בתו" מנאו "שלישי".

ויאמר אלעזר הכהן אל אנשי הצבא

הגאון רבי יאשע בער מבריסק ישב פעם בדין תורה ושמע הדין ודברים בין שני הבעלי דינים, תוך כדי הטענות קפץ אחד מהם ממקומו וצעק בקולות משונות כלפי הצד שכנגד, כעס עליו הגרי"ב מבריסק וגער בו בנזיפה "עזות פנים צא מכאן", כשנתיישבה עליו דעתו קם הגאון ר' יאשע בער ואמר לחבריו הדיינים: רבותי פסלתי עצמי מלדון עוד בדין תורה זה ואני מסתלק ממנו על מנת שתושיבו אחר במקומי, אמרו לו, והלא בדין עשית שכעסת עליו שהתחצף כולי האי, ומפני מה ולמה יסתלק מן הדין הזה, אמר להם: דבר זה מתורת משה למדנו שהלא משה איש האלוקים הי' רגע באפו שנאמר ויקצוף משה על פקודי החיל, ובוודאי מיד שככה חמתו וחזרה חכמתו ותורתו למקומם, ואעפ"כ לא הורה עוד הלכה בגיעולי כלים, אלא אמר לאלעזר להורות בהלכה זו, ק"ו להדיוט שכמוני שיש לנו ללמוד ממשה שכל רב ודיין כיון שבא לכלל כעס ובא לכלל טעות ונעלמה ממנו הלכה שעה אחת, שוב אין לו לדון ולהורות עוד באותה הלכה.

ומקנה רב היה לבני ראובן

הרב החסיד ר' פרץ מפרשיסחא חשקה נפשו לנסוע לארץ ישראל, וכשרצה ליטול רשות מרבו היהודי הק' לא נתן לו, ולא עברו ימים מועטים ור' פרץ חלה, ובא אליו היהודי הק' לבקרו ושאלו אם עדיין בדעתו לנסוע לארץ ישראל, אמר לו ר' פרץ: כתוב בתורה "ומקנה רב היה לבני ראובן ולבני גד" למה התורה מספרת לנו זאת, וכי שבח הוא זה להצדיקים בני גד ובני ראובן, אלא שהצדיקים הללו טענו ומקנ"ה ר"ב שיש להם קנין ברבם משה רבינו ע"ה, וכיון שמשה רבינו נקבר בעבר הירדן, אינם רוצים להיפרד ממנו, וטענתם הועילה, וכמו כן אני רואה שהרבי יסתלק בזמן קרוב מן העולם הזה, ולכן איני רוצה עוד להיות בארץ ישראל, אלא להיות ביחד עם הרבי כי יש לי קנין בו, ואכן כך הוה, שר' פרץ נסתלק באותו חולי, וזמן קצר לאחמ"כ נסתלק גם היהודי הק'.

לשון חכמים

לשון חכמים צדקו ומישרים, בדרך צחות ומלי צה נאמרים

וימסרו מאלפי ישראל אלף למטה. מתאמרא משמיה דהרב הקדוש מרוזין שאמר לפרש בדרך צחות, תיבת 'וימסרו' שהוא מלשון מסירה ומלשינות. דהנה אמרו חז"ל (חולין קט:) כל מה דאסר לן רחמנא שרא לן כוותיה. ואיך יתכן מלשינות ומסירות המותרת. ואפשר, דאם האדם מלשין על חבירו, לומר עליו שהוא מסתיר את צדקתו בפני אנשי תבל, ומספר ומגלה לפני כל שהוא צדיק, מלשינות כזו מותרת. והנה בעת ההיא כאשר צוה ה' לבחור אנשים צדיקים, אזי בוודאי מחמת עניוות, כל אחד ואחד שבחרו בו לומר עליו שהוא צדיק, טען שחושדים אותו בדבר שאין בו, כי הוא אינו בכלל צדיק, **לכן לא היתה עצה אחרת אלא** 'וימסרו', **שבניהם של האנשים האלו, אשר הצניעו את מעשיהם, אשר הכירו תהלוכתם וצדקתם**, 'מסרו' **והלשינו עליהם, שהם צדיקים.**

נר ישראל

אלה מסעי בני "ישראל"

עי' בס' תולדות יעקב יוסף (בסופו דר"ח ריש ע"ד), וז"ל: עוד שמעתי בשם מורי [מרן הבעש"ט הק'] כשהלך בנסיעה הידועה, הראה לו רבו במקום זה היה מרומז הנסיעה שהיו נוסעין ישראל במדבר במסע זה, וכל נסיעות האדם מרומז בתורה וכו', וכן כשנשברה לו הספינה והיה בעצבות גדול, ובא רבו ותמה עליו, והראה לו באיזה עולמות הוא עכשיו, והיה שמות אהיה וצרופי אהיה וגו', ואז התחזק בלבו למתקן בשרשן כידוע לו.

ועי' בס' דגל מחנה אפרים (פ' מסעי), וז"ל: ובוודאי נכתבו המסעות בתורה להורות הדרך הישר לאיש הישראלי, לידע הדרך הישר אשר ילך בו כל ימי חייו, ליסע ממסע למסע, וידוע שכל המסעות הם בחינות קדושים וטהורים, עיי"ש באריכות.

לטוב בעיניהם תהיינה לנשים

מקובל בשם הרה"ק ר' יחזקאל מקאזמיר זי"ע [כמדומה בשם הרה"ק מלובלין זי"ע] שאין לומר שום דעה בשום שידוך, רק כפי שיוטב בעיני המחותנים והזוג, ואמר שמפורש בתורה כן, שאמר השי"ת למשה בבנות צלפחד "לטוב בעיניהם תהיינה לנשים", ומדוע לא אמר למי ינשאו, ועל כרחך שאין לומר בזה שום דעה, עכדה"ק, ובס' אור הנפלאות מובא דהרה"ק ר' יוסף מטארטשין זי"ע שאל פעם את אביו הרה"ק מלובלין זי"ע אודות שידוך, השיב לו אביו: אין לנו ידיעה ברורה, כי זה הוא בכיפת השמים, אמר לו בנו: הלא כל הדברים הם מהשמים, השיבו הרה"ק מלובלין: בתנאים כותבים "המגיד מראשית אחרית", אחרית הוא עד סוף כל הדורות, וזה רק השי"ת לבדו יודע, עכדה"ק.

ובספר שיח שרפי קודש מובא שפעם אחת שאל הרה"ק מקאצק לאחד מחסידיו, למה אינו שואל ממנו עצה בשידוכין, והשיבו כי יש לו קבלה בענין שידוכין שגם לרבי אין ידיעה, אמר לו הרה"ק: אבל עצה טובה יוכל עכ"פ רבי ליתן, ובס' שיח שרפי קודש מובא דהרה"ק מהר"א מבעלזא זי"ע סיפר: בעיר קריסטענפאלע היו האנשים מאדערענע חסידישע אידן, ואיש אחד משם היה רגיל לנסוע לזקיני ז"ל הרה"ק ר' יהושע מבעלזא זי"ע, פעם אחת אמר אחד מהמאדערענע חסידים להחסיד הזה: למה אתה נוסע לבעלזא, השיב לו: כשאני רוצה שידוך, אני שואל באיזה מן הרבה שידוכים ששידכו לי אסכים, והוא אומר לי: "מה שהלב מושך אותך אותו שידוך תעשה", אמר לו הנ"ל: למה אתה צריך לנסוע להרה"ק? גם אני אומר לך כן, ובוודאי שהשידוך המושך אותך תעשה, ציית הנ"ל לאותו האיש והפסיק מלנסוע, לאחר שני שנים נסע עוד הפעם לזקיני, שאל אותו זקיני: למה הפסקת לנסוע משך שני שנים? וסיפר לו את כל המעשה הנ"ל, שאל לו זקיני, א"כ למה לא המשכת בהפסקתך? ענה הלה: כשהרבי היה אומר לי מימרא הנ"ל היה לבי מושך אותי, אמנם כשהפסקתי לבוא לא משך אותי הלב לשום שידוך, ואמר הרה"ק מבעלזא זי"ע שזהו הפשט בדברי המשנה (אבות ו א) ונהנין ממנו עצה ותושיה, ולכאורה למה לא כתיב ונותנין עצה ותושיה, אלא י"ל דהנה כשאחד בא לשאול עצה על שידוך, אי אפשר לומר לו תתחתן עם איש זה דווקא, דאם כן נמצא שאתה מייעצו לא להתחתן עם איש אחר, וזה אסור לעשות, אלא העצה הוא שמייעצים לו באופן כזה ש"ונהנין ממנו עצה", היינו שהלב מושך לזה השידוך אשר הגון בשבילו.

(בישורון מלך)

לשון חכמים

לשון חכמים צדיקים וישרים, ברוך צחות ומליצה נאמרים

ויסעו מחרדה ויחנו במקהלות. יש לפרש בדרך צחות קצת על פי מעשה שהובא בסה"ק שער יששכר כו' וז"ל שם עפ"י המקובל אצלינו בשם זקני הגה"ק מראפשיץ זי"ע בעל זרע קודש מעשה בחסיד אחד (ונודע אצלינו מי הי' החסיד שהי' אז) שהסתופף בצלו בש"ק בביהמ"ד שלו שהתפלל בין העולם. ובעת שהי' הבעל תפלה והציבור אומרים בשב"ק בפי ישרי"ם תתרומם הי' אותו החסיד מהרהר בלבו (בענוותנותו) מה אני בכלל ישרי"ם, וא"כ אין לו חלק לרומם השי"ת בפי ישרים, ועי"ז נפל בלבו ונתעצב אז ובאומרו ובשפתי צדיק"ם תתברך נמס לבו עוד יותר כי בכלל צדיק"ם בודאי אינו, וכן להלאה. ואח"כ כשהתחילו הצבור בקול רעש שהיו מתפללים שם, ובמקהלות רבבות עמך בית ישראל, חשב הלא אני ג"כ בכללן, ע"כ יש לי חלק להיות ברנה יתפאר שמך מלכנו וכו', והתפלל עמם בחשק דקדושה כראוי, זה הי' במחשבתו בעת התפלה בש"ק, ואיש לא ידע מזה וגם לא גילה זאת לשום ב"א מה שעלה במחשבתו.

אח"כ בסעודת צהרים בש"ק נתן לו זקני הקדוש מראפשיץ כוס יין ואמר אתן כוס יין לבעל 'המקהלות' ('פארן מקהלות'ל' בלשון אשכנז ובלשון צחות), והעולם לא הבינו דבריו וחידותיו, אך החסיד הלז הבין בלבבו וידע מיד את הרוה"ק של רבו אשר הגיד לו בפירוש מה הי' במחשבתו וכוונתו בשעת התפלה ע"כ שמעתי מאבותי הקדושים זי"ע ע"כ דברי קדשו בספ"ק שער יששכר. **ובזה יש לומר בדרך צחות ויסעו מחרדה שהי' בו מקודם חרדת התפלה, אך ויחנו שהיה נח דעתו במקהלות כשהגיע ל'ובמקהלות עמך ישראל'.**

חיי צבי

נקום נקמת בני ישראל מאת המדינים אחר תאסף אל עמיך. ולכאורה תמוה, למה תלה הקב"ה מיתת משה בנקמת מדין. וי"ל בביאור הענין שמיתת משה היה קשור בנקמת מדין דהנה משה רבינו נענש שימות במדבר ולא יכנס לארץ ישראל משום שעבר על עשה, שאמר לו הקב"ה שידבר אל הסלע והוא הכה, ואי' בגמ' מנחות שעל עשה מעניש רק בעידן ריתחא (ע' רי"ף הלכות ציצית י"ד), והנה אמרו חז"ל (ברכות ז.) כל ימי בלעם הרשע לא כעס הקב"ה כדי שלא יוכל לכוין את אותה שעה שהקב"ה כועס, ולקלל את ישראל, וא"כ כיון שלא היה עידן ריתחא כל זמן שבלעם הי' חי, א"כ לא היה יכול להעניש את משה, ולכן רק אחרי נקמת מדין כשהרגו את בלעם בחרב אז תאסף אל עמך מפני שיוכל הקב"ה לכעוס ולהענישו על עשה.

(עדות ביהוסף)

☆

נקום נקמת בני ישראל מאת המדינים אחר תאסף אל עמיך. ולכאורה תמוה, למה תלה הקב"ה מיתת משה בנקמת מדין. וי"ל עפי"מ דאי' בילקוט שמעוני שדן הקב"ה את משה בחטא מי מריבה מפני שהי' לו ללמוד מכח ק"ו שא"צ להכות בסלע דגבי הגר שיתה רק שפחת שרה עכ"ז עלו המים לקראתה ק"ו לבן הגבירה שיעלו המים לקראתם ולא הוצרך להכות בצור, והנה י"ל בענין נקמת מדין ג"כ מכח ק"ו מהכנענים שרק רצו להרע להם כתיב לא תחי' כל נשמה ק"ו במדין שגרמו רעה לישראל שהרי בשבילם נהרג עם רב מישראל כ"ש שצריך לנקום בהם, ובזה יתבאר שעד הנה לא רצה הקב"ה להעניש את משה מפני דדילמא לא ידע ללמוד ק"ו, אבל אחרי מלחמת מדין שהי' ע"י ק"ו א"כ הי' לו ללמוד ג"כ במי מריבה ולכן יאסף אל עמך.

(פנינים יקרים)

דורש טוב

ויקחו את כל השלל ואת כל המלקוח וגו', ויביאו אל משה ואל אלעזר הכהן וגו' (לא, יא-יב) קשה דכבר כתוב למעלה ואת כל חילם בזזו, ולמה חזר ואמר שלקחו את כל השלל ואת כל המלקוח. וגם למה אמר את כל השלל, מלת 'כל' כשפת יתר הוא.

ונראה דהנה קשה למה צוה אלעזר להגעיל את כל הכלים, הא ודאי היו כמה כלים שלא נתבשלו בהם מעולם, כ"ש שהיו כמה כלים שלא נשתמשו בהם באותו יום א"כ הוי נותן טעם לפגם, א"כ לדעת הרמב"ם וסייעתו דס"ל ספיקא דאורייתא לקולא מן התורה, א"כ למה צריכי הגעלה. **ותו הא קי"ל** [יו"ד סי' קכ"ב, ס"ו] סתם כלים אינן בני יומן א"כ לא היה צריך הגעלה כלל, כי היה על כל כלי ספק אם נשתמשו בו באותו יום. תו קשה למה רק כאן הזהירם על ההגעלה ולא אצל מלחמת סיחון ועוג שגם שם בזזו כלי תשמישם.

ונראה דהנה קיי"ל במסכת פסחים [דף י.] בשני שבילין אחד טמא ואחד טהור, והלכו שני בני אדם כל אחד על דרך אחר, אם באו לשאול בזה אחר זה שניהם טהורין, דספק טומאה ברה"ר ספיקו טהור. אבל אם באו לשאול בבת אחת שניהם טמאים, והטעם משום דהלא ממה נפשך אחד טמא, ואיזה מהם תטהר יותר מחבירו, וע"כ מטמאים את שניהם.

א"כ י"ל כיון דהביאו את "כל" השלל אל המחנה, והיו כל הכלים ביחד אף שאח"כ ציוה השי"ת להחזיר לכל אחד מה שהביא, כמו שמבואר בפסוק יתר הבז אשר בזזו עם הצבא וגו', לא היה אפשר להכשיר את כל הכלים, דבודאי יש בהם שנשתמשו בהם בו ביום, **וכיון שהזהירו להם בבת אחת צריכין כל הכלים הגעלה.**

אבל במלחמות סיחון ועוג דכתיב מלבד הבהמות אשר בזזנו ושלל הערים אשר לכדנו, דהיינו שכל אחד בזז לעצמו ולא הביאם ביחד, היה כל כלי ביד הבוזז אותו, וסתם כלים אינן בני יומן לכך לא הזהיר אותם, רק כאן שהביאו הכל יחד למקום אחד תו לא שייך לתלות בספק ולכן נצטוו דייקא כאן על ההגעלה וא"ש.

פנים יפות

אלה מסעי בני ישראל אשר יצאו מארץ מצרים לצבאותם ביד משה ואהרן: קשה מה בא להשמיענו שיצאו ביד משה ואהרן הלא מקרא מלא הוא (שמות י״א י׳) ומשה ואהרן עשו את כל המופתים, י״ל ע״פ מה שפי׳ בס׳ ״שפתי כהן״ עה״ת מה דכתיב ״ויסע ויחנו״ ולא כתיב וילכו אלא מלמד שהיה ענן מוליך אותם כמו שנאמר ואשא אתכם על כנפי נשרים בלי עמל כמו המלאכים שנסעו בלי עמל, וז״ש ״אלה מסעי בני ישראל אשר יצאו״ מעצמן בלי עמל ״לצבאותם״ כמו המלאכים הנקראים צבאות ה׳ ובאיזה זכות זכו לזה ״ביד משה ואהרן״ בזכות משה ואהרן כי ענני הכבוד היו בזכות אהרן וכשמת אהרן חזרו בזכות משה.

(כסף נבחר)

☆

ומצרים מקברים את אשר הכה ד׳ בהם כל בכור ובאלהיהם עשה ד׳ שפטים: וקשה מה הקשר בין שני הדברים, י״ל לפי דברי הסיפרי שכל הצלמים של אבן נמוחו ושל עץ נרקבו, והמצרים שלא רצו שיראו בני ישראל במפלת הע״ז שלהם ע״כ קברו אותם לפי זה יצא הפרוש כאן ״ומצרים מקברים״ ומה הם מקברים שני דברים ״את אשר הכה ד׳ בהם כל בכור״ ועוד היו מקברים את ״ובאלהיהם עשה ד׳ בהם שפטים״ גם זה היו מקברים.

(שמע שלמה)

☆

והורשתם את הארץ: קשה הלא כבר כתיב בפס׳ הקודם ׳והורשתם את כל יושבי הארץ׳ ומה הכפל, י״ל הנה איתא (ב״ר י״ג י״ג) הנני משחיתם את הארץ אפילו ג׳ טפחים שהמחרישה שולטת בארץ, ואיתא (שבת פ״ה.) כתיב אלה בני שעיר החורי יושבי הארץ אלא שהיו בקיאין בישובה של ארץ שהיו אומרים מלא קנה זה לזית מלא קנה זה לגפנים מלא קנה זה לתאנים וחרי שמריחים את הארץ וחוי אמר רב פפא שהיו טועמין את הארץ (ר״ש לאיוה דבר ראיה) כחויא, וז״ש ״והורשת״ הארץ תפול לכם בירושה וע״ז ״את הארץ״ תכירו את הארץ עד ג׳ טפחים שהמחרישה שולטת בארץ ״וישבתם בה״ ותהיו בקיאין בישובה של ארץ ותוכלו להדיח את הארץ ובכך יהיה מוכח זכותכם על הארץ ולא יוכלו אוה״ע לומר לכם ליסטים אתם.

(מי השלוח)

☆

והקריתם לכם ערים: איתא (במ״ר כ״ג י״ג) והקריתם לכם ערים וז״ה טוב וישר ה׳ על כן יורה חטאים בדרך, י״ל שהיה קשה למדרש מאי ״והקריתם״ משמע לשון קריאה מה קול הקריאה יש כאן לכן דרש טוב וישר ה׳ על כן יורה חטאים בדרך ואמרו (מכות י׳) מקלט היה כתוב על פרשת דרכים, וז״ש ״והקריתם לכם״ ומה קול הקריאה כאן ומתרץ המדרש ״וז״ה טוב וישר ה״ ברוב רחמיו וחסדיו ״על כן״ צוה שיכתב מקלט ״יורה חטאים״ להורות לרוצח בשוגג ״בדרך״ הדרך לעיר מקלט.

(פני דוד)

☆

כי בעיר מקלטו ישב עד מות הכהן הגדול: איתא (ימא ט.) א״ר יוחנן מאי דכתיב יראת ה׳ תוסיף ימים ושנות רשעים תקצרנה יראת ה׳ תוסיף ימים זה מקדש ראשון שעמד ארבע מאות ועשר שנים ולא שמשו בו אלא שמונה עשר כהנים גדולים ושנות רשעים תקצרנה זה מקדש שני שעמד ארבע מאות ועשרים שנה ושמשו בו יותר משלש מאות כהנים, י״ל תוסיף לאחרים בבית ראשון כיון שהכה״ג האריכו ימים והרוצחים היו כלואים בערי מקלט ותקצרנה לאחרים בבית שני כיון שהכה״ג לא הוציאו שנתם והרוצחים יצאו מיד מערי המקלט וקיצרו חיי אנשים.

(שירי קרבן)

דורש טוב

את אדוני צוה ה׳ לתת את הארץ בנחלה בגורל לבני ישראל, ואדוני צוה ה׳ לתת את נחלת צלפחד אחינו לבנותיו. קשה **למה היה להם לבני יוסף להקדים שהארץ ניתנה לנחלה בגורל** לבני ישראל ומה נפק״מ בזה. גם מה נשתנה שבפעם השנית אמר **צוה ה׳**, **ולא צוה ה׳, כבראשונה.**

ועוד, דהנה לעיל בפרשת פנחס [כ״ז, ז] כתיב כן בנות צלפחד דוברות, ופירש״י כך כתובה פ׳ זו לפני במרום, וצ״ב **מה רצה בזה שכבר כתובה לפני במרום.**

גם מה שאמרו בנות צלפחד בטענתן [כז, ד] תנה לנו אחזה ׳**בתוך אחי אבינו**׳ וגם הקב״ה דקדק נתון תתן להם ׳**בתוך אחי אביהם**׳ נראה שמכוון לדבר מה.

וי״ל דהנה קי״ל סוף פרק בית כור [ב״ב ק״ו:] דהאחין שחלקו ובא להם אח, היינו שנולד להם אחר החלוקה עוד אח, ס״ל לשמואל מקמצין ביניהם, פירש״י שנותנין להם מקומן מחלקם כאשר ירצו בלי גורל, ולפי״ז הכא שכבר גזר הקב״ה לחלק חלק כחלק לכל השבטים בגורל, וכאילו כבר זכו בחלקם, ורק עתה נתחדש דין בנות יורשות אשר לא הי׳ לפנים, א״כ מן הדין די להם שיקמצו ביניהם ויתנו להם חלקם בסוף גבול חלק שבט יוסף, ויהיה להם מזה תועלת דבאופן שאם ישאו בנות צלפחד אנשים משבט אחר ותעבור נחלה זו לשבטם לא יהי׳ הפסד, כי לא יהי׳ הפסק באמצע נחלת שבט יוסף משבט אחר.

אך בנות צלפחד בקשו שיקבלו דייקא ׳**תוך אחי אביהם**׳ **ולא על המיצר שקמצו להם**, ונתנו טעם לדבריהם ״כי כבר כתובה לפני פרשה זו במרום״, **ולא הוה כאה הבא עתה אחר הנחלה, כי כבר כתובה לפני.** וכן בני יוסף עתה אמרו למשה רבינו ע״ה ״**אדוני צוה בה״ מאז ומקדם טרם ציווי ההנחלה בגורל, ולכן אי אפשר לנו ליתן להם על המיצר אלא דוקא בתוך אחי אבינו וא״כ יש לנו לחשוש שתסוב נחלה לשבט אחר באמצע נחלתנו.**

תורת משה חת״ס

מי הם ראשי המטות

וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל רָאשֵׁי הַמַּטּוֹת לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר צִוָּה ה': (פרק ל פסוק ב)

(כ) ...וְרָאשֵׁי הַמַּטּוֹת לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל, הֵם נְשִׂיאֵי הַדְּגָלִים[א], שֶׁהֶעֱמִידוּ אוֹתָם הַמַּטּוֹת [השבטים] **עַל דִּגְלֵיהֶם, אַחַר שֶׁמֵּתוּ נַחְשׁוֹן בֶּן עַמִּינָדָב וְחֶבְרָיו. וְאֶפְשָׁר שֶׁהָיוּ** [אלה] **הַנִּזְכָּרִים בְּפָרָשַׁת הַנַּחֲלָה, אֵלֶּה שְׁמוֹת הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר יִנְחֲלוּ לָכֶם אֶת הָאָרֶץ** (להלן לד יז). **אוֹ שֶׁהָיוּ** [אלה] **אֲחֵרִים כִּי שָׁם יְדַבֵּר הַכָּתוּב עַל הָעֵתִיד כִּי בְּעֵת חִלּוּק הָאָרֶץ יִהְיוּ הַנִּזְכָּרִים חַיִּים וְיַעַמְדוּ עֲלֵיהֶם.**

למה שלח רק אלף למטה

וַיִּשְׁלַח אֹתָם מֹשֶׁה אֶלֶף לַמַּטֶּה לַצָּבָא אֹתָם וְאֶת פִּינְחָס בֶּן אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן לַצָּבָא וּכְלֵי הַקֹּדֶשׁ וַחֲצֹצְרוֹת הַתְּרוּעָה בְּיָדוֹ: (פרק לא פסוק ו)

וַיִּשְׁלַח אֹתָם מֹשֶׁה אֶלֶף לַמַּטֶּה. לֹא שָׁלַח שָׁם כָּל עַם הַצָּבָא, וְאַף עַל פִּי שֶׁהָיוּ הַמִּדְיָנִים עַם רַב וְהֶעָרִים בְּצָרוֹת גְּדוֹלוֹת מְאֹד. וְהַטַּעַם כִּי הַנִּכְשָׁלִים בִּבְנוֹת מוֹאָב הָיוּ רַבִּים וְאֵינָם רְאוּיִים לִנְקָמַת ה', עַל כֵּן בָּחֲרוּ אֲנָשִׁים צַדִּיקִים וִירוּעִים לִשְׁבִטֵיהֶם[ב].

מה הפירוש אתם 'ושביכם'

וְאַתֶּם חֲנוּ מִחוּץ לַמַּחֲנֶה שִׁבְעַת יָמִים כֹּל הֹרֵג נֶפֶשׁ וְכֹל נֹגֵעַ בֶּחָלָל תִּתְחַטְּאוּ בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי אַתֶּם וּשְׁבִיכֶם: (פרק לא פסוק יט)

אַתֶּם וּשְׁבִיכֶם. שֶׁיֶּחֱטְאוּ **חַשְׁבִי** [השבויים את] **בְּגָדֵיהֶם הַנּוֹגְעִים בֶּחָלָל, וְכָל בֶּגֶד וְכָל כְּלִי עוֹר אֲשֶׁר בְּיָדָם כְּדִין יִשְׂרָאֵל, שֶׁלֹּא יְטַמְּאוּ אֶת הָעָם בִּבְגָדֵיהֶם וּכְלֵיהֶם:**

למה לא נצטוו על הגעלת כלים עד עתה

כָּל דָּבָר אֲשֶׁר יָבֹא בָּאֵשׁ תַּעֲבִירוּ בָאֵשׁ וְטָהֵר אַךְ בְּמֵי נִדָּה יִתְחַטָּא וְכֹל אֲשֶׁר לֹא יָבֹא בָּאֵשׁ תַּעֲבִירוּ בַּמָּיִם: (פרק לא פסוק כג)

תַּעֲבִירוּ בָאֵשׁ וְטָהֵר... וְהִזְהִיר אוֹתָם [רק] **עַתָּה בְּהַגָּעָלַת כְּלֵי מִדְיָן מֵאַסּוּרֵי חַגּוֹים, וְלֹא אָמַר לָהֶם זֶה מִתְּחִלָּה בִּכְלֵי סִיחוֹן וְעוֹג שֶׁלָּקְחוּ גַּם שְׁלָלָם, כְּמוֹ שֶׁאָמַר** (דברים ב לה) **רַק הַבְּהֵמָה בָּזַזְנוּ לָנוּ וּשְׁלַל הֶעָרִים אֲשֶׁר לָכָדְנוּ. וְהַטַּעַם כִּי סִיחוֹן וְעוֹג מַלְכֵי הָאֱמוֹרִי הֵם, וְאַרְצָם מְנֻחֶלֶת יִשְׂרָאֵל הִיא, וְהוֹתַר לָהֶם כָּל שְׁלָלָם אֲפִלּוּ הָאֱסוּרִים, דִּכְתִיב** (שם ג יא) **וּבְתִים מְלֵאִים כָּל טוּב אֲשֶׁר לֹא מִלָּאתָ, וְאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ** (חולין יז) **קְדָלַי דְּחֵזְיֵי אִשְׁתָּרֵי לְהוּ, אֲבָל מִדִּין לֹא הָיָה מִשְּׁלָלָם וְלֹא לָקְחוּ אֶת אַרְצָם, רַק לִנְקֹם נִקְמָתָם חָרְגוּ אוֹתָם וְלָקְחוּ שְׁלָלָם, וּלְכָךְ נָהֵג הָאָסוּר בִּכְלֵיהֶם".**

מעשה חש"ב

א רבינו מפרש שראשי המטות הם הנשיאים. ומפרש בב' אופנים א. שהם הנשיאים הנזכרים בפרשת הנחלה (מספרי לד יז) 'אלה שמות האנשים אשר ינחלו לכם את הארץ'. או שהיו אחרים.

ואפשר לומר שכוונת רבינו שכתב שראשי המטות הם הנשיאים, היא לאפוקי שלא נפרש שראשי המטות הם 'הזקנים', וכמו שמצאנו בפרשת כי תבוא (כז א) 'ויצו משה וזקני ישראל את העם', ומבאר רבינו (שם) שאחרי שהשלים משה את דבריו צוה את הזקנים שידברו גם הם עמו, ויזהירם בעם לשמור כל המצות 'כי כל עם הולך בעצת זקניו', עי"ש. א"כ היה סברא לומר שהזקנים הם ראשי המטות, שהרי כל העם הולכים בעצת זקניו. לכן כתב רבינו שראשי המטות המה הנשיאים. וירמוז בזה כי יש לראשי המטות יד ושם בנדרים יותר משאר העם, שיחיד מומחה מתיר את הנדר.

ב רבינו מיישב למה שלח משה למלחמה רק אלף למטה, ולא שלח את 'כל' עם הצבא, הרי המדינים היו רבים והערים בצורות גדולות מאוד. והטעם 'כי הנכשלים בבנות מואב היו רבים ואינם ראוים לנקמת ה', ע"כ בחרו אנשים צדיקים.

אמנם לכאורה עדיין צ"ב דהרי בוודאי משש מאות אלף איש, היה יותר משנים עשר אלף איש, שהם אלף למטה שלא נכשלו בבנות מואב, וא"כ למה שלח רק אלף למטה. ואפ"ל ע"פ מה שדרשו חז"ל (סוטה מד., חובא ברש"י דברים כ ח) עה"כ 'מי האיש הירא ורך הלבב ילך וישב לביתו וגו', "רבי יוסי הגלילי אומר, 'הירא מעבירות שבידו', ולכך תלתה לו תורה לחזור על בית וכרם ואשה, לכסות על החוזרים בשביל עבירות שבידם, שלא יבינו שהם בעלי עבירה והרואהו חוזר, אומר, שמא בנה בית או נטע כרם או ארס אשה". וזה כוונת רבינו דלכן לא שלח 'כל' עם הצבא, כי הנכשלים בבנות מואב היו רבים, וכל אלה שנכשלו לא היה יכול לשלחם. אמנם לכאורה הרי בוודאי היה יותר מאלף למטה שלא נכשלו, וא"כ למה לא שלח כל אלה שלא נכשלו. דאם כן יבינו שכל אלה שנשארו נכשלו בבנות מואב, לכן בחרו רק אלף אנשים למטה, וזה יכסה על כל אלה שחזרו בשביל עבירות שבידם.

ג הטעם שהיו צריכים לטהר השבויות, הרי אין העכו"ם מקבלים טומאה. מבואר ברש"י (ד"ה אתם ושביכם) שכוונת הכתוב שהשבויות לאחר שיבואו לברית ויקבלו עליהם עול מצוות, ויטמאו אח"כ, יצטרכו להטהר. ורבינו אינו מביא דעת רש"י ומפרש באופן אחר, שכוונת הכתוב ל'בגדי' השבויות שזה כן מקבל טומאה, כדי שלא יטמאו את העם בבגדיהם ובכליהם.

ד לכן נקט רבינו 'כלי עור', דכלי עור נעשה אב הטומאה, ומטמא אדם וכלים. משא"כ כלי חרס לא נעשה אב הטומאה ואינו מטמא אדם וכלים.

טעם שנכתבו המסעות, ולמה נכתבו כאן

אֵלֶּה מַסְעֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יָצְאוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְצִבְאֹתָם בְּיַד מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן: (פרק לג פסוק א)

אֵלֶּה מַסְעֵי. [הטעם שנמנו המסעות כאן, ולא לעיל בסוף פרשת חקת, מיד אחרי שנאמר 'ויחנו בערבות מואב'], **אַחֲרֵי נִקְמַת מִדְיָן שֶׁאָמַר לוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְמֹשֶׁה 'אַחַר תֵּאָסֵף אֶל עַמֶּיךָ'** (לעיל לא ב), **וְאַחֲרֵי שֶׁחָלַק אֶרֶץ סִיחוֹן וְעוֹג, וּבָנוּ הָעֲרִים הַנִּזְכָּרוֹת, נָתַן דַּעְתּוֹ לִכְתֹּב הַמַּסָּעוֹת** [וזהיינו משום שכשבאו לערבות מואב – שזה היה מסע האחרון, לא ידע משה עדין שלא יהיו עוד מסעות, אבל אחרי שנעשתה הנקמה במדין, ונאמר לו 'אחר תאסף אל עמיך', וחלקו ארצות סיחון ועוג לבני גד ובני ראובן, הבין משה שלא יהיו עוד מסעות, לכן נתן דעתו לכתב המסעות]. **וְנִתְפַּוֵּן בָּזֶה** [הטעם שכתב המסעות] **לְהוֹדִיעַ** [גדל] **חֶסְדָּיו שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עִמָּהֶם, שֶׁאַף עַל פִּי שֶׁגָּזַר עֲלֵיהֶם לְטַלְטְלָם וְלַהֲנִיעָם בַּמִּדְבָּר, לֹא תַּחְשֹׁב שֶׁהָיוּ נָעִים וּמְטַלְטְלִין מִמָּקוֹם לְמָקוֹם תָּמִיד, וְלֹא הָיְתָה לָהֶם מְנוּחָה** [בין מסע למסע], **אֲבָל בְּכָל הַזְּמַן הַגָּדוֹל לֹא הָלְכוּ אֶלָּא אַרְבָּעִים וְשָׁנִים מַסָּעוֹת, כְּמוֹ שֶׁפָּתַב הָרַב רַשִׁ"י מִדִּבְרֵי רַבִּי מֹשֶׁה הַדַּרְשָׁן:**[1]

[לפי הפשט של רש"י שבא לומר שלא היו נעים ומטלטלין, א"כ היה סגי שיאמר הכתוב שנסעו מ"ב מסעות. ולמה הצרכו לפרט שמות המקומות], **וְחוֹסֶךְ הָרַב בְּמוֹרַח הַנְּבוֹכִים** (ג ג) **תֹּוֹעֶלֶת בִּידִיעָתָם** [כל שמות המקומות], **לוֹמַר הַגָּרַךְ לְהַזְכִּיר הַמַּסָּעִים גָּדוֹל מְאֹד, כִּי הַנִּסִּים וְהָאוֹתוֹת הַנַּעֲשׂוֹת הָיוּ אֲמִתִּיּוֹת לְכָל רוֹאֵיהֶם, אַף בֶּעָתִיד יִהְיוּ דְּבָרִים בִּשְׁמוּעָה וְיִכְזִיבֵם הַשּׁוֹמֵעַ. וּמֵאוֹתוֹת הַתּוֹרָה וְנִפְלְאוֹתֶיהָ הָעֲצוּמוֹת, עֲמִידַת יִשְׂרָאֵל בְּמִדְבָּר אַרְבָּעִים שָׁנָה, וּמְצִיאַת הַמָּן בְּכָל יוֹם, וְהֵם מְקוֹמוֹת רְחוֹקוֹת מִן הַיִּשּׁוּב וְאֵינָן טְבָעִיּוֹת לִבְנֵי אָדָם** [שע"פ דרך הטבע לא שיך שיהיה אדם שם], **לֹא מְקוֹם זֶרַע וּתְאֵנָה וְגֶפֶן וְרִמּוֹן, וְאָמְרָה הַתּוֹרָה** (דברים כט ה) **'לֶחֶם לֹא אֲכַלְתֶּם וְיַיִן וְשֵׁכָר לֹא שְׁתִיתֶם', וְכָל אֵלֶּה אוֹתוֹת הֵם בְּמַעֲשֵׂה נֶס נִרְאוֹת לָעַיִן. וְכַאֲשֶׁר יָדַע הַסּוֹרֵא יִתְבָּרַךְ כִּי יַעֲבֹר עַל אֵלֶּה וְאוֹתוֹת מָה שֶּׁיַּעֲבֹר עַל דִּבְרֵי הַיָּמִים, לֹא יַאֲמִינוּ הַשּׁוֹמְעִים בָּהֶם, וְיַחְשְׁבוּ כִּי עֲמִידָתָם בַּמִּדְבָּר הָיָה קָרוֹב מִן הַיִּשּׁוּב מָקוֹם אֲשֶׁר בְּנֵי אָדָם שָׁם, כְּמוֹ הַמִּדְבָּרוֹת אֲשֶׁר יִשְׁכְּנוּ שָׁם בְּנֵי עֲרַב הַיּוֹם, אוֹ מְקוֹמוֹת אֲשֶׁר יִהְיֶה שָׁם חְרִישׁ וְקָצִיר, אוֹ יֵשׁ שָׁם עֲשָׂבִים וּצְמָחִים לְמַאֲכַל בְּנֵי אָדָם, וְשֶׁיִּהְיֶה בִּמְקוֹמוֹת הַהֵם בּוֹרוֹת מַיִם. עַל כֵּן הִרְחִיק מִלְּבוֹת בְּנֵי אָדָם הַמַּחֲשָׁבוֹת הָאֵלֶּה, וְחִזֵּק אֵלֶּה הָאוֹתוֹת כֻּלָּם בִּזְכִרוֹן הַמַּסָּעוֹת, כְּדֵי שֶׁיִּרְאוּ אוֹתָם הַבָּאִים וְיֵדְעוּ הָאוֹתוֹת הַגְּדוֹלוֹת אֵיךְ עָמְדוּ בְּנֵי אָדָם בַּמְּקוֹמוֹת הֵהֵם אַרְבָּעִים שָׁנָה, כָּל אֵלּוּ דְּבָרָיו:**[2]

'על פי ה', על המסעות או על הכתיבה

וְחִנָּה מִכְתַּב הַמַּסָּעוֹת מִצִּוַּת הַשֵּׁם הִיא מִן הַטַּעֲמִים הַנִּזְכָּרִים [א. להודיע חסדיו של מקום שלא טלטלם ממקום למקום, אלא מעט. ב. לפרסם הנס שהיו ארבעים שנה במדבר מקום שאין בו אכל ומים], **אוֹ מִזּוּלָתָן עֵינָן לֹא נִתְגַּלָּה לָנוּ סוֹדוֹ, כִּי "עַל פִּי ה'" דָּבֵק עִם "וַיִּכְתֹּב מֹשֶׁה"** [והכי פרושו ויכתב משה המסעות על פי השם. ולכן יכול להיות שיש סוד בזה למה כתבן הכתוב], **לֹא כִּדְבְרֵי רַבִּי אַבְרָהָם שֶׁאָמַר שֶׁהוּא דָּבֵק** [שעל פי ה' דבוק] **עִם "לְמַסָּעֵיהֶם"** [ולפי פרושו כונת הכתוב שמסעות היו על פי ה', אבל כתיבת המסעות היה על דעת משה, וזה אינו] **שֶׁכְּבָר הוֹדִיעָנוּ זֶה** (לעיל ט ב) **'עַל פִּי ה' יַחֲנוּ וְעַל פִּי ה' יִסָּעוּ'** [ולמה הצרך לכתב עוה"פ שהיו המסעות ע"פ ה' אע"כ הכונה שכתיבת משה המסעות היה על פי ה']:[3]

מעשה חש"ב

ה הקשו האחרונים דתירוצו של רבינו א"ש רק למה לא נצטוו על הגעלת כלים מבליעות איסור במלחמת סיחון ועוג, דהרי הותר להם קרדלי דחזירי, אבל לא יישב אמאי לא נאמרה מצות טבילת כלים במלחמת סיחון ועוג. וכתב ליישב בשו"ת שואל ומשיב (תנינא ח"ב סימן יז) דטבילת כלים אינו רק מדרבנן, וקרא אסמכתא בעלמא, א"כ לא שייך להקשות למה לא נצטוו על זה במלחמת סיחון ועוג, עיי"ש.

ו רש"י הביא דברי רבי משה הדרשן, רק כדי לומר הטעם שנכתבו המסעות, כמו שכתב "למה נכתבו המסעות הללו, להודיע חסדיו של מקום וכו'", ואינו מוזכר כלל שבא לפרש הטעם שנכתבו 'כאן'. ואילו רבינו הביא דברי רבי משה הדרשן, עם הוספה למה נכתבו 'כאן', ולא בפרשת חקת, אחר שנאמר המסע האחרון 'ויחנו בערבות מואב'. ואפשר לומר שרש"י לשיטתו ורבינו לשיטתו, שלפי רש"י אמרינן אין מוקדם ומאוחר בתורה, ולכן לא קשה למה לא נאמר בפרשת חקת, ולכן הביא רק הטעם על עצם המנין. משא"כ רבינו לשיטתו שכל התורה כסדרן נכתבו, חוץ ממקומות שמפורש בכתוב שאינן כסדרן, הוכרח לפרש שפרשה זו נכתבה כסדרן, שמשה כתבן רק אחרי מלחמת סיחון ועוג.

ז **תמצית הדברים: הטעם שנכתבו המסעות כאן,** ולא בסוף פרשת חקת, מיד אחרי שנאמר 'ויחנו בערבות מואב', שמשם לא נסעו עוד מסעות, הייט משום דעדיין לא ידע משה שלא יהיה עוד מסעות, ורק אחר שאמר לו הקב"ה אחרי מלחמת מדין 'אחר תאסף אל עמיך', ואחרי שחלק ארץ סיחון ועוג, שאז ידע שכבר גמר כל מה שמוטל עליו לעשות. אז כתב משה המ"ב מסעות.

טעם כתיבת המסעות: לרש"י בשם רבי משה הדרשן, כדי להודיע חסדי ה', שאע"פ שגזר עליהם לטלטלם ולהניעם במדבר ארבעים שנה, מ"מ לא היו נעים ומטלטלים ברציפות כל השנים הללו, אלא רובן עברו עליהם במנוחה. והוסיף הרמב"ם במורה נבוכים טעם שפירט בשמות כל המ"ב מסעות, הרי היה סגי לומר שנסעו מ"ב מסעות, כי לולי זאת היו הדורות הבאים עלולים להכחיש את כל הנסים והנפלאות שאירעו לישראל בירידת המן ושאר המופתים, באומרם שחנו במקומות קרובים ליישוב, או במקומות הראויים לזריעה. לפיכך פירט הכתוב את חניותיהם, שהיו ידועים בדורות ההם כמקומות רחוקים מן היישוב, ולכן אמר הקב"ה למשה שיכתוב את המסעות כדי שידעו כמה נסים עשיתי עמהם בכל מסע ומסע.

ח **תמצית הדברים:** ביאור הכתוב ויכתוב משה את מוצאיהם למסעיהם על פי ה', לפי האבן עזרא ע"פ ה' קאי על מוצאיהם ומסעיהם', שכל המקומות שנסעו היו ע"פ ה', לפי רבינו על פי ה' קאי על ויכתוב משה, שכתיבת המסעות היתה ע"פ ה'.

סיום דברי רבינו על חומש במדבר:

נשלם ספר הפקודים ודגלי הצבאות, ולאלהים אלהי צבאות שבח והודאות, למאות ולאלפים ולרבואות, וכאשר עשה עם אבותינו הגדולות והנוראות, יחיש בימינו קץ הפלאות, יבנה הבית והלשכות וגבול לפני התאות, ויכין שם לבית דוד כפאות, ועינינו רואות, והוא ברחמיו ינקנו מנסתרות ומכל שניאות, ויראנו מתורתו נפלאות, אמן כן יהי רצון. תם ונשלם.

מאמר המשך:

אַרְבַּע מִדּוֹת בָּאָדָם.
הָאוֹמֵר שֶׁלִּי שֶׁלִּי וְשֶׁלְּךָ שֶׁלְּךָ וכו׳.

(אבות פרק ה׳ משנה יא)

מאת: הרב שלמה שבתי קעסטנבוים, חבר המערכת

כן הוא לשון המשנה (שם) ארבע מדות באדם, האומר שלי שלי ושלך שלך זו מדה בינונית, ויש אומרים זו מדת סדום. שלי שלך ושלך שלי, עם הארץ. שלי שלך ושלך שלך, חסיד. שלך שלי ושלי שלי, רשע.

והנה ה׳שפת אמת׳ (מס׳ אבות) ביאר המדה של האומר שלי שלי ושלך שלך דזו מדת בינונית: ״דמיירי דנהנה ממנו שלא מדעתו, כי הנהנה ממנו שלא בידיעתו הוא מקפיד על זה, אבל **מרצונו הוא מהנה אחרים**״, עי״ש, ומשום זה הוא מדת בינונית כיון דיש לו רצון ליתן הנאה לאחרים, רק מקפיד כשנוטלין שלא מדעתו.

ולפי״ז צ״ע שיטת הי״א דזו מדת סדום, וע״כ ביאר: ״דלדברי הי״א מדה בינונית היא **מי שאינו מקפיד על משהו**, ואנשי סדום היו מקפידין על כל שהוא״ עי״ש.

ועל המתני׳: שלי שלך ושלך שלי עם הארץ: ״יתכן כי מהאי בבא נלמד הכלל לא עם הארץ חסיד, כי הגם שמה שאומר שלי שלך (בבבא הראשון) זהו מן מעשי החסיד, מ״מ הסיפא (שלך שלי) מקלקל גם מחצה הראשון של החסידות״, עי״ש.

ואגב בפרשת קרח (תרמ״ג) ביאר בדרך חסידות שלי שלך ושלך שלך חסיד, ולהיפך שלך שלי ושלי שלי רשע: ״כי בני ישראל כל אחד מסייע לחבירו והחסיד תולה מעשים טובים שלו בזכות אחרים, והרשע סובר שכל העולם ניזון בשבילו וכאשר ראינו בגיאותן של עדת קרח והאמין, ואהרן אדרבה לא ענה כלום כי בכח הרבים עובד את עבודתו כי הוא שלוחן של כלל ישראל״, עי״ש.

וב׳מגן אבות׳ להגה״ק ר׳ שלמה קלוגער זצ״ל ביאר: ״ארבע מדות באדם האומר שלי שלי ושלך שלך וכו׳: נראה דזה מדבר מעניני התורה שכל ישראל ערבים זה בזה ואחד נתפס עבור השני, ולכך אמר האומר שלי שלי, מה שאני עושה מעשים טובים או מעשים רעים הוי שלי, ושלך שלך, מה שאתה עושה יהיה שלך, זו מדה בינונית כלומר בני אדם הבינונים ראוין לומר כן, כיון דהבינוני הוי מחצה על מחצה, א״כ כיון דזה הוי שקול וזה הוי שקול הפוכי מטרתא, למה לי להעניש אחד עבור חבירו כיון דשקולים הם, לכך אין אשמה באומר שלי שלי ושלך שלך וכל אחד יעמוד בשלו.

אך הנה אמירה זו י״ל על שני כוונות או דקאי על עניני התורה והצלחת הנפש, או דקאי על הממון ועניני הגוף שאינו רוצה להיות נהנה משל חבירו ולא יהנה חבירו משלו, ובאמת גמילות חסדים הוי עמוד העולם ומי שאינו נותן כלל צדקה הוי רשע, ולכך הנה אמירה זו שלי שלי ושלך שלך ניכר לפי ענין האדם, דאם חזינן שהאומר כן הוי בינוני במעשיו א״כ יתכן שהוא אומר כן על עניני הנפש שרוצה להיות שלו שלו ושל חבירו על של חבירו וזה אינו מדת סדום, אבל אם האומר זה

הוי רשע שרובו עונות ומיעוט זכיות, א"כ זה ודאי אינו מכוין להיות שלו שלו ושל חבירו על של חבירו, דמי פתי יאמר כן הלא יפול ברעה אם לא יגן חבירו עליו, וטוב יותר לו להחליף ליתן שלו על כל העולם והם יתנו לו מזכותם, ולכך אם הוא אומר כן בעל כרחך אין כוונתו על ענייני הנפש רק על ענין הממון והנאת הגוף, ובמה ששייך לממון הוי זה מדת סדום, וזהו שאמר 'ויש אומרים' ואין הכוונה על מחלוקת, אבל הכוונה כך תחלה אמר האומר שלי שלי ושלך שלך זו מדה בינונית, ואמר 'ויש אומרים' היינו דיש אומרים לשון כזה שלי שלי והוי מדת סדום, היינו אם רשעים שרובן עונות הם אומרים כן באלו הוי מדת סדום.

ובזה אתי שפיר מה שיש לדייק, למה אמר זו מדת סדום ולא אמר רשע כמו שאמר בסוף שלי שלי ושלך שלי רשע, דאין לומר דמדת סדום עדיפי ולא נחשבו רשעים, דהרי מקרא מפורש ואנשי סדום רעים וחטאים ובפסוק נקראו נמי רשעים, אך לפמ"ש אתי שפיר דודאי מדת סדום גרוע אף מרשעים, רק לקמן מדבר ממי שיש בידו מעשים טובים ואינו רובו עונות רק חסרון זה יש לו דאומר שלי שלי ושלך שלי עבור זה לבדו עצמו הוי רשע, אבל כאן מיירי באומר שלי שלי ושלך שלך ומיירי באם הוי רובו עונות א"כ זה אין לומר עליו רשע הוא, שהרי בלא"ה הוא רשע ולכך אמר שאם גם אומר שלי שלי ושלך שלך אז מוכח דהוא אומר כן על הממון והנאת עולם הזה, לכך זה יש בו מדת סדום ונחשב עון יותר.

ובהכי אתי שפיר מה דאמרינן בש"ס (ב"ב יא.) דצדקה מצלת ממיתה ומגיהנם, ולמה דוקא צדקה יותר משאר מצות, אך הענין הוי תפרע לו מדה כנגד מדה, דהנה כל ישראל ערבין זה בזה, ולכך אם נותן צדקה ואומר שלי שלך אז פורעין לו מדה כנגד מדה **ונותנין גם מעשיו שלו הרעים לאחרים ואומרים גם לענין מעשיו הרעים שלי שלך ונענשין העולם עבורו והוא נידון משל אחרים**, אבל אם אינו נותן צדקה ואומר שלי שלי שלך שלך גם למעלה עושין כן ואומרים שלו שלו ושלהם שלהם **ולכך נענש לפי מעשיו**.

ואמר שלי שלך ושלך שלי עם הארץ, נראה הכוונה דהנה רש"י פירש בפרשת קדושים ואם העלם יעלימו 'עם הארץ' את עיניהם, ופרש"י 'עם שבגינם נברא הארץ', וזהו שאמר כאן דהנה העולם נברא שיהיה אחד מגין על השני ויהיה ערב אחד עבור השני, ולכך מי שאומר שלי מה שיש לי זכות יהיה שלך ושלך מה שיש לך עונות יהיה שלי, ויקבל הוא יסורין של העולם לנפשו ושלי מה שיש לי זכות יהיה שלך זה הוי עם הארץ, שבשבילו נברא הארץ, להיות כן כי זה קיום העולם ועבורו נברא העולם כמ"ש צדיק יסוד עולם זה צדיק הוי יסודו של עולם, וזה הוי אם מבקש להתערב הכל בשותפות ורוצה ששלו ינתן לתוך השותפות ושל העולם נמי לשותפות ויתפרנסו דרך כלל הכל בשוה, אבל החסיד זה אינו מבקש שותפות כלל רק אומר שלי של כל העולם הוא, ומשל העולם אינו רוצה להנות כלום רק אומר שלי שלך ושלך שלך כמו שהוי ר' חנינא בן דוסא עושה שכל העולם היו נזונין בזכותו והוא די לו בקב חרובין, זה הוי חסיד.

והאומר להיפוך שכל העולם כולו נברא רק עבורו, ואומר שלי שלי מה דהוי שלי הוי שייך לי וגם שלך מה שיש לכל העולם נמי הוי שלי ומתגאה לומר שכל העולם שלו הוי, זה הוי רשע".

וב'מהר"ם שיק' על מסכת אבות פירש ג"כ באופן מחודש וז"ל: "ונראה שיש לומר על שני אופנים שלי שלי ושלך שלך, על אופן ראשון היינו שאומר שזה הוא שנתן לי ה' ולכן הוא כעת שלי, וממילא שלך יהי' לך ואין אני מקנא אותך כלל אף אם יש לך יותר ממני, שכיון שה' נתן לך כך ולי נתן פחות בודאי כן הוא טוב וכן צריך להיות, ומדה זו מדה בינונית, שכל אדם צריך לחשוב שה' נתן לו את כל מה שיש לו, שלו הכסף והזהב והוא נתנם לבני אדם, אבל יש עוד שאומרים באופן אחר שלי שלי ושלך שלך, והיינו שאומרים כחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה ומתגאים בעשרם, ואין נותנים אפילו שוה פרוטה לעני שאומרים לו לך עשה גם אתה מלאכה וסחורה כאשר עשינו אנחנו ויהי' גם לך, ורק נרפים אתם נרפים ע"כ אתם דופקים על פתחי אחרים, כדברים האלה ישמעו כל העניים מאיש כזה שחושב שכחו ועוצם ידו עשה לנו את כל החיל הזה, וזה שאמר ארבע מדות באדם שלי שלי ושלך שלך היינו שאומר סתם שה' נתן לי ולך זו מדת בינונית, אבל ויש אומרים זו היינו שלי שלי על דרך מדת סדום שהיו רעים וחטאים", וכו', עי"ש.

מאת הג"ר יחזקאל שרגא שטיין שליט"א מרבני כוללינו וומסב"ג

מאמר המשך:

מזמור שיר ליום השבת (ב)

חשיבת המזמור

בילקוט שמעוני על מזמור זה, וכ"ה בירושלמי ברכות ד' א' דבשמונה עשרה של שבת יש שבע ברכות נגד שבע שמות הוי' שבמזמור זה.

(ויש לציין דמזמור כ"ט שבו מתחילין הקבלת שבת, בו נמצא י"ח שמות, ונגד זה ישנו י"ח ברכות **בשמונה עשרה של חול** (ברכות כה:), וכעת אחר שקבלנו השבת אומרים מזמור שיר ליום השבת שבו נמצא ז' שמות נגד הז' ברכות של **שמונה עשרה של שבת**).

מי חברו ומי אמרו

א. מצד אחד מזמור זה הוא מבין הי"א מזמורים שחיבר **משה רבינו** עליו השלם (רש"י ב"ב י"ד:, וכ"ה ברש"י על תהלים מזמור צ', ומקורו במדרש תהלים).

והנה אף שמשה חיבר כל הי"א מזמורים, מ"מ מצינו רמז מיוחד במזמור זה על שמו של שמו, מ'זמור שי'ר ל'יום ה'שבת, ר"ת למשה (אריז"ל).

ב. מצד שני מצינו בהרבה מקורות בחז"ל ד**אדם הראשון** חברו, ומצינו כמה מהלכים באיזה זמן ומאורע חיברו אדם הראשון.

(א)

בזוה"ק תרומה (קלח.) כתב דאדם הראשון אמרו אחר שגרשוהו מגן עדן בערב שבת, ואתא שבת **ואגין עלה מן המזיקים**, וכעי"ז בילקוט שמעוני פ' בחקותי (אות תרע"ב) מזמור שיר ליום השבת, למשבית מזיקין מן העולם שלא יזיקו.

וכ"כ בעשרה מאמרות להרמ"ע מפאנו (ג' י"א) דכשנבראו המזיקים ערב שבת בין השמשות, פחד אדם לנפשו ויצעק צעקה גדולה כי הנה אויביך ה', ורוח הקודש בפיהו אמת אף היא תשיב אמריה כי הנה אויביך יאבדו ותרם כראם קרני.

ביתר ביאור:

הקשר שבין מזמור זה לשמירה מן הקליפות, יתבאר עפ"י דברי הרמח"ל (הובא באוצרות הרמח"ל על מזמור זה בתהלים) וז"ל: ודאי לא יש הכרתה לקליפות לגמרי אלא ביום השבת, **ולכך מזמור שהוא מלשון הכרתה הכרתת הקליפות אינו אלא ביום שבת**, ע"כ, כלומר דמתחיל במזמור לרמז על ענין זה דבכח השבת מכריתים הקליפות.

(ב)

בבראשית רבה (סוף פ' כ"ג) ובקהלת רבה (א' ג') כ' **דאדם הראשון אמרו בעבור שנתכפר מחטאו**, וז"ל: אדם הראשון פגע בקין אמר לו מה נעשה בדינך, אמר לו עשיתי תשובה ונתפשרתי, התחיל אדם הראשון מטפח על פניו, אמר כך היא כחה של תשובה ואני לא הייתי יודע, מיד עמד אדם הראשון ואמר מזמור שיר ליום השבת (ואינו מבואר הקשר שבין מזמור זה לתשובה, ובפרקי דר"א שלפנינו יתבאר יותר).

בפרקי דרבי אליעזר (פי"ח) הלשון מבואר יותר: אמר אדם הראשון בי ילמדו כל הדורות שכל מי שיודה פשעיו ועוזב ניצול מדינה של גיהנם שנאמר טוב להודות לה', כלומר להודות הוא מלשון ודוי, שטוב להתוודות לפני הקב"ה ועי"ז הקב"ה מוחל לו (ועדיין אינו מבואר רק ענין להודות לה', אבל אינו מבואר הקשר שבין תשובה לשבת).

עפ"י חסידות:

בבאר מים חיים פ' בראשית מבאר דאדם הראשון לא ידע איך יוכלו בני ישראל לגשת אל השבת קודש אחר שעברו ששת ימי המעשה כל אחד במחשבה דיבור ומעשה אשר לא לה' המה, ובזה נתרחק מהשי"ת, להכי אחר ששמע מקין דיש מושג של תשובה נתיישבה דעתו דיכולים ליכנס לישבת ע"י תשובה, להכי פתח בשיר מזמור שיר ליום השבת דאחר תשובה יכולים ליכנס לקדושת השבת.

(ג)

במדרש שוחר טוב על תהלים שם כ', דבזכות שבת ניצול אדם מגיהנום, ועל כן רצה אדם לשורר לשבת, והשבת אמר לו לשורר הם שניהם ביחד להשי"ת, וז"ל בא יום שבת נעשה לו סניגור, ואמר לפני הקב"ה רבון העולמים בששת ימי המעשה לא נענש אדם בעולם, ובי אתה מתחיל זו היא קדושתי וזו היא מנוחתי? ובשביל השבת ניצל מדינה של גיהנם, כיון שראה אדם כוחה של שבת בא אדם לומר 'הימנון' לשבת, מזמור שיר ליום השבת, אמר לו השבת לי אתה אומר הימנון, אני ואתה נאמר הימנון להקב"ה שנאמר טוב להודות לה'.

ס"ה מצינו ג' מהלכים:

מתי אמרו אדם הראשון – **א.** מצד שנשמור מן המזיקים, **ב.** מצד שתשובה מועיל בה, **ג.** מצד שזכותה של שבת עמד לו שינצל מן הגיהנום וממיתה.

ולגבי הסתירה אי נתחבר ע"י אדה"ר או משה רבינו מצינו בבראשית רבה (כ"ב ח') וכ"ה בפרקי דר' אליעזר (פי"ט): אמר ר' לוי המזמור הזה אדם הראשון אמרו ונשתכח ובא משה וחדשו על שמו.

ג. בזוה"ק (פ' בראשית נה.) מצינו: דאדם הראשון נתן שבעים שנה לדוד המלך, וע"ז שיבח דוד במזמור זה, כי שמחתנו ה' **בפעלך** במעשי ידיך ארנן, בפעלך קאי על אדם הראשון דהוא מעשי ידיו של הקב"ה, דעל ידו זכה דוד לחיים, ע"כ.

רואים בזה מעלת חשיבות מזמור זה, דמזמור זה נאמרו ע"י שלשה נשמות כלליים של כלל ישראל, **א**'דם **מ**'שה **ד**'וד, (ר"ת אד"ם).

ד. ובזוה"ק (פ' תרומה קלח.) **איתא: תושבחתא עלמא תתאה** קא משבח לגבי עלמא עלאה, וזהו ליום השבת בחינת **שבת עליונה** (השכינה הק' לבחי' בינה, רמ"ק).

ה. בברכת לא-ל אשר שבת שאומרים בברכת יוצר בשבת בבוקר, מבואר דמזמור זה משבח השבת בעצמו, (והיינו הך עם מה שפירש הזוה"ק, דליל שבת קודש הוא בחינת השכינה הק').

ו. במגלה עמוקות אופן ע"ג (וכ"ה בפרשת חיי שרה) כתב: דהנשמה משורר שיר זה בעת יציאת נשמה ועלותה לעולם העליון, ומובן עפ"י הגמ' סוף ברכות דשבת הוא א' משישים בעולם הבא, וכמו שנכנסים לשבת במזמור זה כן נכנסים לעולם הבא במזמור זה.

ס"ה מצינו הפלגות על מזמור מה שאין בדומה לו, דנתחבר ונאמר ע"י המובחר וראש להנבראים אדם הראשון, מובחר היצורים משה רבינו, דוד המלך, השכינה הק', השבת בעצמה.

מהו ליום השבת

מצינו כמה פירושים בזה:

א. שהוא שיר שבו משבחים את מעלת השבת, וזהו ליום השבת לכבודה (כ"ה במדרשים דאדם הראשון אמרו לכבודה של שבת).

ב. שהוא מזמור של השבת עצמה שהשבת בעצמה משבח ואומרת שירה זאת (כ"ה ברכת יוצר בשבת).

ג. דמזמור זה טוב לאמרו ביום השבת, שבו טוב להודות לה' מצד שבו פנויים ממלאכתם (רד"ק ועוד).

ד. מזמור שאומרים אותו ליום ביום השבת בבית המקדש כלומר שדוד המלך (או משה רבינו) תיקן כבר מזמור מיוחד שהלווים ישוררו בבית המקדש (רש"י על תהלים).

ה. ליום שכולו שבת, כלומר שהוא שיר בעבור אלף השביעי הנקרא יום שכולו שבת (מתני' סוף תמיד שאומרים אותו בכל שבת).

ביאור למה אומרים 'השיר שהלויים אומרים' אחר תפילת מוסף ביום השבת

אגב נבאר בדרך פנימי למה אומרים משנה זו אחר תפילת מוסף דשבת, מה שלא מצינו כעין זה לומר משנה באמצע התפילה, זולת אחר קבלת שבת דאומרים מדינא דשו"ע פרק במה מדליקין, דכתב החת"ס (הובא בהתעוררות תשובה ח"א קכ"א) עפ"י מש"כ האריז"ל הובא בבאה"ט סי' א' דטוב ללמוד משניות דהוא מסוגל לנשמה, משנה אותיות נשמה, ולהכי אחר שקיבלנו נשמה יתירה לומדים תיקף פרק משניות מחדש, ובפרט פרק העוסק בנר כידוע שמסוגל לנשמה, עכ"ד (ועפי"ז אפ"ל לבאר מנהגינו לומר פיסקא זוה"ק דהיינו כגוונא במקום אמירת במה מדליקין דידוע מה שהפליגו המקובלים והתלמידי בעש"ט בגודל מעלת אמירת זוה"ק שמסוגל לנשמה, ע"כ אחר קבלת שבת בלילה תיקף אומרים פיסקא זוה"ק)

ועפי"ז אפ"ל דאחר גמר תפילת מוסף בו נשלם תוספות נשמה של יום השבת באמירת כתר לפיכך לומדים משנה לטובת הנשמה יתירה.

ומה שאומרים דייקא משנה זה,

י"ל דידוע מאריז"ל דבמה שאומרים בכל יום השיר של יום מקבלים בו התוספת נשמה של שבת השייך לאותו יום משאת ימי המעשה, לדוגמא ביום הרביעי בעת שיר של יום מקבלים תוספת נפש של שבת הבאה, ביום חמישי תוספת רוח וכן הלאה, ולהכי כעת אחר אמירת כתר בו נשלם כל חלקי התוספת נשמה של כל השבוע חוזרים בקצרה על כל הז' מזמורים של כל ימות השבוע שבו התחלנו התוספת נשמה.

השייכות משה רבינו למזמור זה

חוץ ממה שי"א מזמורים אלו מתפלה למשה והלאה נאמרו מפי משה רבינו, וכמבואר במדרש שוחר טוב, וברש"י ב"ב י"ד:, ישנו שייכות מיוחד במזמור זה למשה רבינו, וכמבואר באריז"ל דר"ת פסוק ראשון מ'זמור ש'יר ל'יום ה'שבת הוא למש"ה.

וכתב האריז"ל לבאר (הובא באוהב ישראל פ' ויקהל ועוד) דכשעלה משה למרום לקבל התורה, קיבל אלף אורות, וכשחטאו ישראל בעגל נטלם ממנו, וכיון שהסיבה שנסתלקו ממנו הי' מחמת פגמם של ישראל, זכה הוא באורות וכתרים של ישראל שזכו הם במתן תורה, ובשעת העגל נאמר ויתנצלו בני ישראל את עדים מהר חורב, ומשה קיבלם מהם, ובכל ליל שבת מקבל משה בחזרה בסוד תוספת שבת את אלף האורות שניטלו ממנה, וכיון שיש לו האורות של עצמו הוא מחזיר האורות של ישראל להם, וזהו התוספת שבת שישראל זוכים להם בכניסת השבת, ונמצא דישראל זוכים לתוספת שבת בזכות משה.

וביתר עומק:

בבחינה מסוימת נמצאים ישראל מעוטרים במשך השבת באותן האורות בהם מתלבש משה רבינו במשך השבוע, **מלה"ד לסבר את האוזן** בנוהג שבעולם מי שרוצה לזכות לבגד של צדיק, קונה בגד חדש ומסרו להגבאי שיראה שהצדיק יתלבש בו במשך כמה ימים ואח"כ יקבלו הוא בחזרה ויהי' בו תוספת מעלה שכבר התלבש בו הצדיק, עד"ז אנו מרויחים שהכתרים שלנו נתלבש בו משה רבינו במשך ששת ימי המעשה ואח"כ אנו נוטלים אותו בחזרה ביום השבת נמצא שיש לנו הזכי' להתעטר בשבת עם מה שנתעטר בו משה רבינו כביכול במשך ששת ימי המעשה [ובזה יש לבאר למה שמצינו דת"ח הוא בבחינת שבת בכל ימות השבוע, דכל ת"ח יש בו ניצוץ משה רבינו כמבואר בגמ' כמה פעמים משה שפיר קאמרת, וכלשון הליקוטי אמרים תניא פמ"ב בכל דור ודור יורדין ניצוצין מנשמת משרע"ה ומתלבשין בגוף ונפש של חכמי הדור עיני העדה, ומשה מעוטר במשך השבוע באורות השייכים לכל ישראל ביום השבת, ושפיר נקרא הת"ח כל ימות החול במדריגת שבת].

מהותו ומבנה של המזמור

<u>המזמור נחלק לב' חלקים:</u>

חלק הראשון.

הוא יופי של הבריאה בכלליות, טוב להודות וכו', להגיד בבוקר, בפעלך, במעשי ידיך.

חלק השני.

מה גדלו מעשיך ה' והלאה, מבאר העומק של הבריאה דגם מה שנראה כסתום דהיינו הנהגת רשע וטוב לו – בפרוח רשעים כמו עשב, ויציצו כל פועלי און – נמצא בה באמת חכמה עמוקה, דלבסוף יהי' לכל הרע מפלה, וצדיק כתמר יפרח, ולהכרה זו לראות הגילוי לפני שנתגלה בפועל, זוכים ביום השבת דייקא ולא בששת ימי המעשה.

(א)

במהר"ל נצח ישראל פי"ט: מבאר למה נקרא מזמור זה שיר ליום השבת אחר שלא נתבאר במזמור זה מעלת יום השבת, ומבאר דבשבת בו השלים השי"ת את עולמו, ומחמת זה נתקדש ונתברך יום זה כיון שהוא יום הגמר והשלימות של הבריאה, ולפי שיש טועים ואומרים דהבריאה לא נגמרה בשלימות כיון שיש בו חסרון במה שיש בו הנהגה של צדיק ורע לו, רשע וטוב לו, לפיכך מזמר ומשבח שאינו כן אלא לבסוף להשמדם עדי עד, ואתה מרום לעולם ה', ויהי' התגלות מלכותו, והצדיק כתמר יפרח, להגיד כי ישר ה' צורי ולא עולתה בו.

(ב)

אולם בערוך לנר ר"ה לא. כתוב, דבגמ' שם מביא המשנה סוף תמיד דמזמור זה נאמרה לאמרו ביום השבת, ליום שכולו שבת, מבאר הערוך לנר דמזמור זה בו נתבאר שכר צדיקים והרשעים יאבדו עדי עד, קאי על ימות עולם הבא אלף השביעי יום שכולו שבת, דרק אז יראו איך השי"ת מעניש הרשע ונותן שכר טוב לצדיק, ומה שאומרים אותו בשבת הוא כיון דשבת הוא מעין אלף

השביעי, וזהו שיר ליום **שכולו** שבת, וכעת הוא רק א' מששים בשבת.

אמירתה בעמידה

מקורו

בליקוטי מהרי"ח הביא כן מסידור השל"ה ומהחיד"א.

במאמר מרדכי ח"ב הביא עובדא דהחיד"א היה פע"א אצל רבו האור החיים הקדוש, וכשיצא מביתו התחיל גשם שוטף בחוץ, ניסה החיד"א להיכנס בחזרה לביתו של רבו, אך לא התאפשר לו, אחר כך כשרבו פתח את הדלת שאלו החיד"א מדוע לא הכניסו חזרה, השיב לו רבו כי אליהו הנביא היה אצלו ולמד אתו, אחד הדברים שאמר לי, אמר האור החיים הק' אני יכול למסור לך, מזמור שיר ליום השבת בעת קבלת שבת צריכים לאומרו בעמידה.

טעמו

עפ"י פשט:

בבאה"ט (ס"ב) כתב לומר כל קבלת שבת בעמידה, דוגמא כמו שמקבלים אדם גדול.

עפ"י פנימיות:

כתב באור יקר על זוה"ק תרומה (קלו.) בקבלת שבת מקבלים הנשמה של שבת, ולזה מתחילין מזמור שיר ליום השבת, **ועומדין** בעמידה לקבל כבוד מנוחת שבת ותוספת נשמה, **כמי שקם לכבוד תלמיד חכם, שנשמת שבת תלמיד חכם הוא ודאי**, שהשבת מחכמות ליודע להתחכם בה, עכ"ל. [כוונתו מבואר עפ"י מש"כ האריז"ל ומובא הרבה בספרי חסידות, דאור השבת הוא אור של אבא – חכמה, הנקרא קודש, וזהו ושמרתם את השבת כי קודש הוא, ואור של יו"ט הוא אור של אימא – בינה, ולפיכך נקרא מקרא קודש, וזהו כוונת הרמ"ק דכשמקבלים שבת מקבלים אור החכמה ונחשב כמקבל אורו של תלמיד חכם שדינו לקום מפניו].

ביתר ביאור:

יובן בהקדם דברי השערי אורה (להמקובל אלקי ר' יוסף ניקאטילי) שער ט', דההנהגה של צדיק ורע לו שורשו בספירת החכמה, שנקרא עולם המחשבה, ובזה מבאר הגמ' מנחות כ"ט דכשראה משה רבינו איך שסורקים בשרו של ר' עקיבא ושאל זו תורה וזו שכרה, השיב לו הקב"ה <u>שתוק כך עלה במחשבה</u>, ומבאר דהי' אז הנהגה של צדיק ורע לו, וזה אשר השיב לו כך עלה <u>במחשבה</u>, המחשבה היינו ספירת החכמה, עכ"ד, ומעתה יובן דבמזמור הזה שמבאר איך הנהגת הקב"ה ישר אף שנראה בפרוש רשעים כמו עשב וכו', הוא מזמור שנתגלה בו הנהגת ספירת החכמה, הנהגה זו מתגלה בשבת שהוא יום <u>קודש</u> יום של ספירת החכמה, ומובן לפי"ז דברי הרמ"ק דבמזמור הזה נתגלה אור החכמה וצריך לעמוד מפניו.

מנהג אמירתה ב' פעמים

בכמה מקומות נהגו לומר מזמור זה שני פעמים.

עפ"י פשט:

לפי שהי' מנהג קדמון באשכנז לקבל שבת בכלי שיר, והיות דבאמירת מזמור זה כבר מקבלים שבת ועכ"ז רצו לאמרו בכלי שיר, לפיכך אמרוה פעם אחת בכלי שיר בלי כוונה לקבל שבת, ואח"כ הניחו הכלי שיר, וחזרוהו לומר פעם שני' בכוונה לקבל שבת (שו"ת כפי אהרן סי' כ', הי' דומ"ץ בפראג בשנות תר"י).

עפ"י פנימיות:

י"א הוא עפ"י מש"כ האריז"ל לקבל שבת ב"פ, אחת בשדה ואחת אח"כ בבית, לפיכך אף שכעת אין נוהגים לקבל שבת בשדה, נשאר המנהג לאמרו ב' פעמים.

הרחת בשמים אחר מזמור שיר ליום השבת

כ"ה במנהגי חת"ס, ומבאר שם בהערה, דידוע דהנשמה נהנית מן הריח, ולפיכך במוצאי שבת מריחים בבשמים, ולהכי בעת שקיבלנו תוספת נשמה של שבת ע"י אמירת מזמור שיר הריח אז בב' הדסים, וכעי"ז כתב **באלף למטה על מטה אפרים** סימן תרכ"ה ס"ק נ"ב: לבאר במה שנהגו להריח כל מיני בשמים בעת קבלת שבת (וכ"ה הוא המנהג עדיין בכמה מקומות לחלק **טאבי"ק בעת קבלת שבת**) והוא משום התוספת נשמה שמקבלים אז, והנשמה נהנית מריח, ומה"ט כתב שם המטה אפרים דביו"ט אין נוהגים כן כמו שאין מריחים בבשמים במוצאי יו"ט.

המשך המאמר בגליון שבוע הבא בס"ד

מאמר המשך:

ביאור מקיף אודות שמות בני אדם

(ב)

תוכן המאמר:

א. מקורות בספרי חסידות במעלות שמו של אדם.

ב. ענינים בעבודת השם היוצא מזה.

ג. תכונת הנפש תלוי בשם האדם.

ד. ענין הזכרת השם בסוף שמונ"ע.

ה. הנהגות שכתבו בספה"ק לעשות מחמת שמו של האדם הוא שורש נשמתו.

ו. איך הזכרת השם גורם התקשרות עם בעל השם.

ז. ענין מה ששואלים למת את שמו בעת חיבוט הקבר, ועוד.

מהשם ניכר תכונת נפשו

בילקוט שמעוני ישעי' (פרק מא רמז תמט): אמרו רבותינו כשהיה רבי מאיר רואה אדם היה למד שמו, ומשמו היה יודע את מעשיו.

וכ"ה בגמ' מס' יומא (פג:) ע"ש כמה עובדות בזה איך ר"מ דרש בשמא.

השם גורם תכונת נפשו

ובמס' ברכות (ז:) מצינו: מנלן דשמא גרים אמר ר' אלעזר אשר שם שמות בארץ (בפתח) אל תיקרי שמות אלא שמות (בצירי).

באור יקר סוף בראשית איתא ראי' דשמא גרים: דהא מה"ט הוסיף משה אות א' על יהושע דעי"ז ינצל מעדת מרגלים, רואים מזה כוחו של השם שפועל בנפש, וכן לאידך גיסא המכנה שם רע לחבירו אין לו חלק לעוה"ב דכיון שמטיל שם רע לחבירו עי"ז גורם שחבירו יכנם שם ומדה כנגד מדה יכנם הוא שם.

ובמגיד משרים פ' שמות איתא: הנקרא אברהם יהי' בעל חסד, הנקרא יוסף יהי' גבור בעריות או זן ומפרנס אחרים.

ועי' בשיחות הר"ן (צ"ה:) השם שנותנים לאדם הוא לפי הפעולות שיש לו לעשות בעולם.

מ"מ נשאר הבחירה ביד האדם

בזוה"ק סוף פ' בראשית (דף נ"ח:) איתא: אביו קרא לו נח זה ינחמנו, אבל לגבי קוב"ה לאו הכי הוא אלא נח בהיפוך אתוון חן, כלומר אף ששם מורה על בחינה מסוימת מ"מ יכולים למצוא כל מיני בחינות בתוך השם.

וידוע שמלאכים נשתנו שמם לפי שליחתם

כיון שיש להם שליחות אחר הם נמצאים במצב אחרת, וצריך שם אחר, משא"כ האדם מורכב כל תפקידיו בשם שניתן עליו מתחילה.

ענין אמירת פסוק שמשם יוצא שם האדם

(והוא חידוש נפלא עד היכן מגיע קדושת רמזי התורה, דפסוק שבתורה אף שאין בו אלא אות המתחיל ומסיים שם האדם, עכ"ז נקרא פסוק שמשם יוצא שם זה)

ועי' בסידור ר' הירץ (שליח ציבור של פראנקפורט בחציו השני של שנות הר'): קבלה בידינו לומר פסוק של שמו לפני כל עסק ולפני שהולך לדרך, ולפני לימוד וכל חפץ.

וברש"י (מיכה ז, ט) בסוגריים [ואינו מרש"י כלל]: לאמרו בכל יום ועי"ז התורה מצילו מגיהנום (ולא נזכר שם כלל לאמרו בשמונ"ע).

ובאלי' רבה (קכ"ב ג'): טוב לומר פסוק א' מן התורה או נביאים או כתובים קודם שאומר יהי לרצון מפסוק המתחיל ומסיים בשמו, ובסידור כתר נהורא כ' ע"ז דהוא סגולה שלא ישכח שמו.

בס' זרע קודש פ' שמות (ד"ה ואלה שמות) כתוב: השם של האדם הוא חיותו, וח"ו כשס"א מתגברת ח"ו נופלים שמות בנ"י בין האומות, ולכן תיקנו לנו קדמונינו לומר בסוף תפילת י"ח פסוק שרומז בו שמו של אדם, שהפסוק מתחיל ומסיים באותיות התחלת וסיום של שמו, שבזה הכח יקח את שמו מבין הס"א שלא יהד' בגלות ביניהם רק יהי' שמו בקדושה, ע"כ, היוצא מדבריו שהוא לצורך חיזוק לקדושה כבר בחייו.

ס"ח: א) סגולה לכל דבר. ב) אמירתו בכל יום מצילו מגיהנום. ג) אמירתו בסוף שמונ"ע מסוגל שלא ישכח שמו. ד) אמירתו בסוף שמונ"ע מסוגל שינצל מגלות בס"א.

ביאור הדברים: לענ"ד דע"י שמזכיר פסוק של תורה ששמו מושרש בו כשעומד לפני השם ית' בשמונ"ע, נתקשר נפשו עם השי"ת יותר, ועי"ז זוכה לכל הברכות, כבחינה מי שמזכיר שמו בקוויטל לפני הצדיק, וכאן אין רוצים להזכיר שמו כמו שהוא אלא ע"י פסוק, דפסוק הוא שורשי יותר.

הנהגות מעשיות עפי"ז

לכוין אותיות שמו בשילוב שם השי"ת

בס' אור צדיקים עמוד העבודה (סימן א' א) ז"ל: חדשים לבקרים רבה אמונתיך (איכה ג, כג) בכל בוקר נעשה האדם בריה חדשה, כשם שהיצר הרע מקדים עצמו ביצירת הולד כמו שאמר הכתוב לפתח חטאת רבץ (בראשית ד, ז), הכי נמי מיד בהתעורר האדם משנתו אז מקדים הסיטרא אחרא להתחבר אליו להחטיאו, וצריך האדם להיות זריז להיאחז בנשמתו שהיא מצד הקדושה, **על כן מיד בהתעוררו משנתו לקום יצייר לנגד עיניו אותיות שמו ואותיות נשמה בשילוב**, כמו מי שנקרא יעקב יצייר לפניו כזה ינעשקמבה, וכן כיוצא בזה בשאר שמות ונמצא שהוא הקדים עצמו ואחז בנשמתו, **וזו היא סגולה אחת מהסגולות המצילות את האדם מלבוא לידי חטא** בעזרת השי"ת.

וכן מובא גם בסידור שער השמים לבעל השל"ה הק' (דיני קימה מהמיטה), וכותב בשם המקובלים שהוא **תועלת גדול שלא ישכח שמו ביום הדין אחר פטירתו מן העולם.**

ואם שמו הוא בת ה' אותיות, אז בפעם הד' ישלב ב' אותיות של שמו ואח"כ אות ה' של נשמה (אלף המגן על מטה אפרים תר"ג ח'). ומי שיש לו ב' שמות יעשה שילוב לכל שם בפני עצמו.

יש שכתבו דבחול יכוין נשמה לפני אותיות של שמו, ובשבת אותיות של שמו לפני נשמה, דבחול צריך להתגברות יתירה לזכות שהנשמה יגביר עליו, משא"כ בשבת (בשם ספר הזכירה ובאלף המגן שם, ובדברי שלום להק' ממטראפקוב הביאו דמצאו כן בכתביו לכוין בחול שילוב בצורה זו ובשבת בצורה זו).

בסידור ר' שבתי כ' לשלב כן גם אחר קידוש לבנה (וכ"ה בסידור נהורא), ושם כ' חידוש לשלב בב' האופנים זה אחר זה, א' אותיות שמו לפני אותיות נשמה, ב' אותיות נשמה לפני אותיות שמו.

ומצינו חידוש במנהגי בעלזא: דהרה"ק מהרי"ד מבעלזא זצ"ל הורה ללמוד משניות לעי"נ בפרקים המתחיל בשמו של הנפטר בשילוב אותיות נשמה.

המתקת הדינים ע"י שעושים יחודים עם שמו

בספה"ק עטרת צבי פ' ויצא (קנג) ז"ל: קבלנו מרבותינו אשר עיקר הנשמה הוא כח הצירוף של אותיות של שמו,

והעבודה של האדם הוא לעשות יחודים עם אותיות אלו, והתיקון לרפאות אותו הוא ע"י עשיית יחודים לצרף שמו עם שמות הוי' או אהי' ואין להאריך כי סוד גדול הוא וצריך להעלימו בכתב.

ובס' אמרי יוסף פ' בראשית (דף ריא ב) ז"ל: י"ל עפ"י מה שמקובל מצדיקים אשר העצה היעוצה להמתיק הדינים מאת איש ישראל הוא ע"י שימצא איזה המתקה בשמו של האדם, ולכן כיון שרצה יעקב אבינו ע"ה להמתיק מעליו סוד הדינין, לכן אמר וא-ל ש-די יתן לכם רחמים, ור"ל כי שמו ישראל הוא ר"ת א-ל ש-די י'תן ל'כם ר'חמים, ולכן אמר דייקא קודם ויאמר להם ישראל אביהם דייקא שם ישראל המורה על זה וכנ"ל.

אולם בישמח משה יין הרקח על גמ' סוכה מה: המשתתף שם שמים עם דבר אחר נעקר מן העולם, כ' בזה"ל: דנכלל בזה דאין לעשות שילוב שמו בשם הוי', דאטו חברותא כלפי שמי'.

ונראה דמה"ט כתב בהקדמת ס' עטרת יעקב וישראל בזה"ל: והנה כמה צדיקים יש שעושין היחוד רק בר"ת של שם החולה, וכיוצא סיפר לי ידיד נפשי חתני הרב המאה"ג החסיד הנ"ל בשם רבו הקדוש זצ"ל הוא ש"ב הרב הצדיק מוהרי"א מזידיטשוב, שנהג ג"כ לעשות היחוד רק בר"ת. (כ"ז נמצא בהג' עטרת צבי החדש שם).

מה"ט שינוי שם מועיל לתשובה דעי"ז משנה נשמתו

עי' בספה"ק תולדות פ' תצא: ד"ה וזכרתי במקום אחר (ע ר"ב)

מה"ט כשעולים לתורה קוראים בשמו דייקא

בס' שלחן הטהור [להרה"ק מקאמארנא] סי' קל"ט כ' לדקדק שיקראו בשמו ובשם אביו כשעולה לתורה, כי שם כל אדם מרומז בתורה ויש לו חלק בתורה.

נ' כוונתו: דבעת שאדם עולה לתורה אז נשמתו מקשר עצמו בשורש נפשו המרומז בשורש התורה, וכמש"כ בספה"ק מאור עינים פרשת אמור ליתן טעם למה עולים לתורה בשמחת תורה, [ובזה שמעתי טעם נכון למה שכתבו הפוסקים דכל בעל שמחה יעלה לתורה, דעפ"י פשט יש בזה ענין ליתן כבוד לבעל שמחה, אולם עפ"י פנימיות הענין דע"י שעולה לתורה זוכה להתקשרת נפשו לשרשה שהוא התורה, ועי"ז זוכה אח"כ לריבוי ברכה שצריך לה החתן בשבת שלפני הנישואין, וק"ו שמקבל אז כה לקרוא שם לבתו כשעולה לפני קריאת השם שעי"ז הוא ממשיך לה נשמה, וה"ן בחור בר מצוה שמקבל אז כוחות הקדושה של נשמה שקיבל בעת שנעשה בר מצוה]. ולפיכך כדי שיעלה שורש נשמתו לתורה כדבעי, ראוי ונכון לפרט שמו ושם אביו קודם לכן כדי שעי"ז יזכה לעלות לתורה בבחינת נפשו.

לשנות שם של חולה

הענין הובא ברמ"א (יו"ד סי' של"ה ס"י): נהגו לברך חולים בבהכ"נ לקרוא להם שם חדש, כי שינוי השם קורע גזר דינו.

ובס' באר מים חיים פרשת בראשית מצינו ששמע מפי הרב הקדוש הרבי רבי יחיאל מיכל מזלאטשוב זללה"ה: דמהאי טעמא חלילה לשנות שם אדם החולה, אם לא אדם שכל מעשיו ברוח הקודש, כי שם הנקרא לאדם בעת הולדו רובו ככולו מזדמן מאת הקדוש ברוך הוא, כאשר הוא שמו למעלה והוא חיותו של אדם כל ימיו, והנה החולה וודאי צריך לחיזוק ביותר ולפעמים אין לו חיזוק אחר כי אם זה החיזוק של השם, ואם עוקרין אותו נשאר בלא מחזיק החיות שלו, ועל זה נאמר וכל אשר יקרא לו האדם נפש חיה הוא שמו כלומר הוא שמו וחיותו למעלה באמת.

ובדברי יואל פ' שמות (ע' ל"ד) מציין דאולי אין קפידא כ"כ רק כשעוקרים שם הראשון לגמרי ולא כשמוסיפין על שמו הקודם.

המשך המאמר בגליון שבוע הבא בס"ד

חוקים להורותם
הלכות ודינים, מפסקי הראשונים והאחרונים, עם תוספת ביאורים ועצות שונים
נו"נ ע"י הרב הגאון דומ"ץ דקהילתינו שליט"א

הלכות הנוגעים מר"ח אב עד תשעה באב

החלפת בגדים

בתשעת הימים אין ללבוש בגדים מכובסים שלא לבשו עדיין.

החלפת הבגדים בשבת

לכתחילה אין להחליף בגדים בשבת לצורך חול, ויכול להלביש אחד בערב ואחד בבוקר, ויש מקילין להחליף בשבת, ולבש כל בגד זמן מרובה שלא נראה כמכין לחול, ולא יאמר בפיו שמחליפו לצורך זה, ובגד שאין הדרך ללכת בו בשבת כגון מי שיש לו העמע"ד מיוחד לשבת, בזה נכון להחמיר דניכר ההכנה.

בגדים הסמוכים לגוף

בגדים הסמוכים לגוף, הפוזמקאות (שטרימ"פ), יש מקילים שמותר לחליפם כפי הצורך [בענין שמזיעים מאד או יש ריח רע או לכלוך שמעכב אמירת דבר שבקדושה] בלא שהשתמשו קודם, ובפרט במקומות החמים ומזיעים ביותר.

אם הכתונת הוא מלוכלכת ממש, או אם הוא איסטנים ומרגיש צער גדול כשלא יחליף הכתונת, יש להקל ולהחליף כרגיל.

וכל אחד יתנהג כגודל הצער שמרגיש בזה שמפני חטאינו גלינו מארצינו, וכפי שחורבן הבית נוגע ללבו, ויראי השם בשנים קדמוניות לא החליפו בגדיהם כלל.

מגבות, סדינים, מפות

אין להציע המטות בסדינים מכובסים, ואין להחליף מפות מכובסים על השולחן, ואין להשתמש בהאנטע"ך מכובס.

במלון או דירה לאורחים או שמגיע אורח לבית, אפשר להחליף כלי המטה.

כיבוס בגדים

אין לכבס בגדים ושאר כלי הבית, ואפילו כיבוס לצורך אחר ת"ב, אסור (דכיבוס בגדים אסור משום דעצם הכיבוס יש בו שמחה והיסח הדעת מן האבילות).

ומי שאין לו אלא בגד אחד, יש להקל עד שבת (דבשבוע שלפני השבוע שחל בו ת"ב יש להקל למי שאין לו אלא חלוק אחד, כדמבואר במשנ"ב סקכ"ט, ויש מקילין למי שאין לו אלא כמה בגדים, במקומות החום והזיעה, שחייבים להחליף בתדירות, דמותר לכבס בשבוע זה).

כתם בבגד מותר לנקותו, וכן בגד שאם לא יכבסוהו הוא יתקלקל [כגון שנלכלך בכתם או קטן שהקיא על בגד, שמוכרח לכבסו מיד] (דנחשב דבר האבד).

בגדי קטנים

בגדי קטנים אין לכבס, ויש להקל עד שבת, אין להוסיף בגדי גדולים לכבסם ביחד עם בגדי קטנים.

גיהוץ בגדים

אין לגהץ בגדים מר"ח ואילך, וכן אין ללבוש בגדים מגוהצים.

צחצוח נעליים

נעליים שנתלכלכו יש אומרים דמותר לנקותם, ובפרט לצורך שבת (דאין זה בכלל כיבוס אלא הסרת לכלוך בשם שבה"ל, והא דאי' בשלמות חיים דאסור היינו לצחצוח בדרך כיבוס כמו שפשוף).

קניית חפצים

אין לקנות בגדים חדשים, אפילו בגדים פשוטים, אף אם דעתו ללובשם רק לאחר ת"ב.

בגדים הצריכים לבריאות [משקפיים] מותר, נעליים לתשעה באב, מותר.

אין לקנות כלים המביאים לידי שמחה ככלי כסף וכדו', מזגן [ערקנדעש"ן] כשהוא צורך גדול יש להקל.

מכירה המיוחדת בזול בימים אלו או הזדמנות לקנות חפץ מסוים או שנמצא כעת שרק מצוי חפץ זה, יש להקל לקנות.

תפירה

אסור לתפור בגדים חדשים, וכן אין לסרוג בגדים, אין לסרוג גארטל [חגורה], תפירת כפתור או תיקון בגד שנקרע מותר.

תפירה לצורך נישואין למי שעדיין לא קיים פריה ורביה מותר, ודוקא אם החתונה מיד אחר תשעה באב, שמוכרחים לתיקון זה.

תפירה לצורך פתסה מותר, ובתנאי שיתנו את הבגדים לתופרת לפני ר"ח, (ונכון למנוע אף בזה בשבוע שחל בו).

תפירה לצורך לימוד דהיינו שתופרים דבר שאינו ראוי ללבישה, אלא לומדים על סתם חתיכות בגד יש להקל.

קשירת ציצית מותר, דאינו בכלל תיקון בגד.

איסור בשר ויין

אין אוכלים בשר ושותים יין מראש חודש, תבשיל שנתערב בו בשר או עוגה שיש בה יין, אם ניכר בהם טעם הבשר והיין אסור.

מותר לבשל המאכלים בקדירות של בשר.

קטנים אסורים בבשר ויין, (אפילו לא הגיעו לגיל שיכולים להתאבל על ירושלים, ויש מקילים), וקטנים ביותר שאינם אוכלים שאר מאכלים חוץ מבשר יש להקל.

חולה, מעוברת, יולדת, הצריכים לכך יש להקל, ויאכלו בשר עוף בלבד.

סעודת מצוה

סעודת מצוה מותר בבשר ויין, סעודת ברית מילה [ובפרט בשבוע שלפני ת"ב] המוזמנים שאוכלים גם בזמן אחר בסעודה זו, אוכלים גם בימים אלו, וכן הנשים שדרך לזמנן לסעודה מותרות, אולם סעודת וואך נאכ"ט אין לאכול בשר.

סעודת סיום מותרים כל הקרואים גם בזמן אחר, (דעת המ"א וא"ר דמותרין אף אלו שלא למדו, ובביאוה"ל הביא יעב"ץ דמותרין רק המחזיקים ידי לומדי התורה, והגבאים, והביאוה"ל הוסיף אף המסייעין לעשות הסעודה, אולם שאר אנשים אסור).

ומותר לשתות יין של ברכת המזון בסעודת מצוה.

יין הבדלה יש הנותנים לקטן מגיל ו' עד ט', ורבותינו נהגו לשתות בעצמם.

מסיבה

אין להתאסף לצורך מסיבה או שאר סיבה לשם הנאה לחוד, ומותר לצורך מסיבה של מצוה, או סעודת מצוה.

רחיצה

אין לרחוץ כל הגוף אפילו בצונן, ורק פניו ידיו ורגליו מותר ודוקא בצונן, ורחיצת שערות לחוד בלא הגוף י"א דמותר.

ובמקומות שהחום גובר ומזיעים הרבה, יש מקילין להסיר לכלוך או זיעה, במים צוננים או פושרים, ודווקא בדרך אברים אברים ולא כל גופו בבת אחת, ונכון שלא יהא בפרהסיא, והדבר מסור ללב ירא ה' מתי להקל בזה (לשון שבה"ל, ובתשובות והנהגות ח"ב סי' רס הביא ששאלוהו להחזו"א על בני ישיבה שמצטערים הרבה בחום ומפריעים בלימודם, אם יכולים בתשעת הימים לרחוץ בצונן, ואסר להם, והוא תמה דאין זה רחיצה לתענוג).

רחיצה לצורך רפואה

מי שיש לו צורך לרחוץ מפני צרכי רפואה וכדו' (כגון שיש לו חטטים בראשו דמותר לרחוץ ראשו) מותר.

רחיצת קטנים

קטנים [בני ו' ז' שנים והלאה] יש לחנכם שלא לרחוץ, ואם נחוץ קצת לבריאותם בימים החמים שנגרם להם פצעים כשאינם מתרחצים מותרים ברחיצה, וכן אם הם מתלכלכים בזוהמא ובכל לכלוך, ובפרט במקומות המזיעים יש להקל לרחצם וכשצריך לכך מותר אף בחמין. ואם נחוץ גם בזייף, ונכון לחנכם למעט כמה דאפשר מחמת חורבן הבית.

טבילה במקוה

הנוהגים להקפיד לטבול כל יום ויום במקוה טובלים גם בימים אלו, ונכון במקוה צוננת, ולא יתעכב שמה לתענוג, (והיות שכמה אנשים מצטננים בנקל במקוה צוננת, ואם נחמיר לא יטבלו, לכן לנו הנמשכים אחרי מרן הבעשה"ק זי"ע שהוא דבר חמור, לכן יש להקל לעשות שיהיו קצת פושרין, אבל לא יותר מהנחוץ ממש, שבה"ל).

נקיון הבית

נוהגים למעט בנקיון הבית, ולכבוד שבת יש להקל, ואם הקרקע מלוכלכת יש להקל, ולא ישטוף באופן יסודי אלא בצורה קלה, וכן אפשר על ידי עוזרת הבית ורק לא תעשה כבכל שבוע יסודי כגון למעט החלונות ארונות וכדו'.

ערב שבת חזון

בערש"ק חזון מחליפים המפות שעל השולחן, וכן המגבות, מותר לגזוז הצפרניים לכבוד שבת.

מותר לחפוף ראשו בחמים כיון שרגיל בזה בכל ער"ש, וראשו ידיו ורגליו בחמים, (ומי שצריך לצורך שבת ישאל חכם).

טעימת התבשילין בע"ש

מותר לטעום ממאכלי בשר לראות אם הם מתובלים, אבל לאכול לקיים טועמיה חיים זכו אסור.

איסור שירה וזמרה (א)

יסוד האיסור

א. אחר חורבן בית המקדש גזרו חכמים על איסור שירה ונגינה כדי לזכור את חורבן ירושלים [א] יש אומרים דאיסור זה הוא מדברי נביאים ודברי קבלה כדברי תורה [ב] אך י"א דאיסורו רק מדרבנן [ג].

גדר האיסור

ב. אסרו חכמים לנגן בכלי זמר [ד] וכן אסרו לשיר אפילו בפה בלי כלי [ה] וכן אסרו לשמוע שירה ונגינה מאנשים אחרים [ו].

דעת השו"ע

ג. דעת המחבר דאסור לנגן או לשמוע "כלי נגינה" בכל מקום אפילו שלא בבית המשתה ואפילו שלא בדרך קביעות ורגילות אמנם מותר לשיר "בפה" שלא בבית המשתה אפילו בדרך קביעות ורגילות אבל בבית המשתה על היין אסור אפילו לשיר בפה גם אם אינו רגיל בכך [ז].

דעת הרמ"א

ד. הרמ"א מביא דעת יש אומרים דמותר לנגן בכלי נגינה וכל שכן דמותר לשיר בפה כל שאין זה בבית המשתה על היין אך זהו דוקא למי שאינו רגיל בזה אבל מי שרגיל בכך בקביעות לישון ולקום מתוך שמיעת שירים אסור [ח].

ביאורים והוספות

(א) בסוטה (מ"ח ע"א) תנן משבטלה סנהדרין בטל השיר בבית המשתאות שנאמר בשיר לא ישתו יין ובחגיגה (ט"ו ע"ב) אחר מאי (מפני מה בא לידי כך ולא הגינה תורתו עליו, רש"י) זמר יוני לא פסק מביתו (והיה לו להניח בשביל חורבן הבית דכתיב בשיר לא ישתו יין) ובשו"ע או"ח (סימן תק"ס ס"ג) "וכן גזרו שלא לנגן בכלי שיר וכל מיני זמר וכל משמיעי קול של שיר לשמח בהם ואסור לשומעם מפני החורבן".

(ב) דבגמ' סוטה וכן בגיטין ז' מביא פסוקים לאיסור זה ובפשטות איסורו מדברי קבלה עי' אורחות חיים להר"א מלוניל (הל'ת"ב סי"ד) שכתב "ואיסורן מן התורה שנאמר אל תשמח ישראל אל גיל כעמים ודברי קבלה כדברי תורה דמי" וכ"כ בכד הקמח לרבינו בחיי (ערך זנות) "וה"ה שאסור לשמוע מיני הזמר והניגון והשחוק שכל זה אסור מדין התורה".

(ג) כן מבוא' מלשון הרמב"ם (פ"ה תעניות הי"ד) וכן לשון המחבר "גזרו שלא לנגן בכלי שיר" והיינו דאיסורו מדרבנן ואסמכוהו על הפסוקים.

(ד) כמו שכתב בשו"ע (תק"ס ס"ג) "וכן גזרו שלא לנגן בכלי שיר וכל מיני זמר".

(ה) בגמ' גיטין (ז' ע"א) שלחו ליה למר עוקבא זמרא מנא לן דאסור שירטט וכתב להו אל תשמח ישראל אל גיל בעמים (הושע ט' א') והק' בגמ' ולישלח להו מהכא בשיר לא ישתו יין (ישעיה כ"ד ט') ותירצו בגמ' דאי מההוא הוי אמינא ה"מ זמרא דמנא אבל דפומא שרי קמ"ל דאסור אפי' שירה בפה.

(ו) וכלשון השו"ע "וכל משמיעי קול של שיר לשמח בהם ואסור לשומען מפני החורבן".

(ז) כ"ה דעת הרמב"ם (פ"ה תעניות הל' יד) ועי' בספר חרדים (פל"ח אות כ"א) ובשו"ת אור לציון ח"ג פ"ל אות ג'.

(ח) כן הוא דעת רש"י ותוס' עי' גיטין (ז') זמרא מנא לן דאסור ופירש"י "לשורר בבית המשתאות" וכתבו בתוס' שם (ד"ה זמרא) דכן משמע מקושיית הגמ' דהיה לו להביא מפסוק "בשיר לא ישתו יין" וכן משמע מלשון המשנה בסוטה "משבטלה סנהדרין בטל השיר מבית המשתאות" ובתוס שם כתבו "וראוי להחמיר בכיוצא דההוא בירושלמי מגילה (ג' ב') דריש גלותא הוי קאים ודמיך בזמרא שמתענג ביותר עיי"ש ועי' ב"ח "דמי שרגיל אסור אפילו בפה ואפילו בלא משתה" ובמג"א סק"ח דבבית המשתה אסור לשיר בפה אפילו מי שאינו רגיל בהם עיי"ש.

דעת הרבה פוסקים לאסור בכל אופן

ה. הרבה פוסקים נקטו לאיסור בכלי נגינה ושירה בפה בכל מקום אף שלא בבית המשתה ואף שאינו בדרך רגילות וקביעות [ט].

מנהג העולם להקל בזה כהרמ"א

ו. מנהג העולם להקל בשירה ונגינה כדעת הרמ"א דאין איסור אלא בבית המשתה או באופן שעושה כן בקביעות אף שאינו בבית המשתה [י] וע"ז סמכו המקילין לשמוע לפעמים "מוזיק" בבית אך ראוי לבעל נפש להחמיר ולא לשמוע נגינה אם אין צורך בכך [יא].

שמיעת שירים מוקלטים דינם ככלי נגינה

ז. דעת פוסקי זמנינו כי שמיעת שירים מוקלטים בטייפ נחשב ככלי נגינה ואפילו שירים שהושרו בפה בלבד כיון שעתה נשמעים על ידי כלי דינו ככלי נגינה כשמיעת כלי זמר [יב].

להירדם או לקום בקביעות מתוך שמיעת שירים

ח. גם הנוהגים עפ"י קולת הרמ"א אין היתר לשמוע בקביעות ניגונים בטייפ וכן להירדם בלילה ולקום בבקר בשמיעת שירים בקביעות. כיון שהוא רגיל בכך אין להתיר רק ביש צורך מיוחד [יג].

ביאורים והוספות

(ט) כן הוא דעת הרמב"ם בתשובה הביאו הטור ועי' במג"א שהעתיקו וכתב דצ"ע למה לא הביאו כאן בשו"ע והמג"א העתיק דעת הב"ח להלכה לפסוק כהרמב"ם דאסור אפילו בלא משתה ואפילו בפה כמבואר בסוף סוטה אודנא דשמע זמרא תעקר אמר רבא זימרא בביתא חורבא בסיפא (חורבן בפתחיו) דמשמע אפי' שירה בפה ושלא בבית המשתה אסור ומסיק המג"א "דא"כ הנשים המשוררות בשעת מלאכתן שלא כדין הן עושין" והובא כל זה בבאר היטב וא"ר והעתיקו המשנ"ב (סקי"ג) שכתב "ועל כן נשים המזמרות בפה בעת מלאכתן יש למחות להן" וכ"כ בחיי אדם (כלל קל"ז ס"ג) ובקיצור שו"ע (סי' קכ"ו ס"ג) עיי"ש.

(י) בשו"ת כפי אהרן (סימן נ"ב ד"ה ואם כבר) כתב "ואם כבר נהגו באיזה מקומות היתר לזמר ולנגן בכלי שיר וכדומה כל השנה כנראה שסמכו עצמם על דעת הי"א שברמ"א עיי"ש וכ"כ בספר ערך לחם על השו"ע למוהריק"ש דהעולם סומכים על סברת התוס' דדווקא בבית המשתה למי שרגיל בכך אסור.

(יא) עי' שו"ת אגרות משה (ח"א סימן קס"ו) דיש לחשוש לדעת הרבה פוסקים שפסקו לאיסור כתשובת הרמב"ם הב"ח והשל"ה ודעימיה. וגם המחבר פסק לאיסור בכלי נגינה אף שלא בבית המשתה וגם הרמ"א שהביא דעת המקילין אינו מוכרח שנתכוין לפסוק כן למעשה שהרי לא כתב "וכן עיקר" או "וכן נוהגין" ועי' פמ"ג בכללים לאו"ח (סי' כ"ה) שכתב דבאופן זה שהרמ"א מביא דיעה החולקת ואינו מכריע אין כוונתו לפוסק כן ושם באות כ' מביא משו"ת עבודת הגרשוני (סי' מ"ו ד"ה כללא מילתא) דבגווני שהמחבר אוסר והרמ"א הוסיף דיש מקילין ולא הכריע לכתוב "וכן עיקר" יש לאסור לכתחילה ובדיעבד או שעת הדחק מותר" עיי"ש ולכן לבעל נפש וודאי יש מקום להחמיר בזה.

(יב) שו"ת שבט הלוי (ח"ב סי' נ"ז אות ב') שנשאל שם אם מותר לשמוע ניגונים בפאטיפון דנחשב ככלי שיר והשיב כיון דכתב הרמב"ם "כל משמיעי קול של שיר אסור לשמוח בהן" הרמב"ם סגר עלינו השער ואסור כל משמיע קול שיר שבעולם אפילו אינו כלי שיר המיוחד לכך עיי"ש וכ"כ בחוט שני (שבת ח"ד עמוד שמ"ט) "טייפ המשמיע שירה בפה אף בלא תזמורת כיון שזה מתוך טייפ דינו ככלי יאסור כיון שהכלי משמיע את השירה יש בזה יותר צורה של שמחה" וכ"כ בשו"ת משנת יוסף (להגר"י ליברמן ח"ו סי' ק"ה) וע"ע שו"ת שבט הלוי (ח"ח סי' קכ"ז) שכתב "ולדעתי אפילו אם הטעיף נעשה משירה בפה נהפך לכלי שיר.

(יג) דהרמ"א כתב "דמי שרגיל בהם כגון המלכים שעומדים ושוכבים בשיר אסור" ועי' בשבט הלוי (ח"ו סימן ס"ט) שכתב "ודבר פשוט דהא דיד שנתרבו כ"כ הכלי שיר הלב יודע שזה נקרא רגיל כידוע ממנהג המחזיקים כלים אלה וכו' ולמעשה לבושתינו ולצעירינו כמעט נשכח הלכה פסוקה הזאת ואין לנו לימוד זכות גמור".

.

הילולא רבא

מאמרים יקרים, עובדות וסיפורי קודש יקרים
מצדיקים קדושים וטהורים, בעלי ההילולא זי"ע

בפי ישרים תתרומם

מאמרים ועובדות
מלוקטים מדוממות
מעלותיו בקודש

ויהי ידיו אמונה

בהיות הגה"ק בעל ישמח משה אצל החוזה מלובלין אמר הרבי מלובלין כי לא נכון בעתים הללו ללמוד שער היחוד בחובות הלבבות, ואם כי המחבר עשה השער ההוא לזכות את הרבים, אמנם נעשה אך ורק לדורו, משא"כ בדורות הללו שנתמעטו הלבבות ולאו כל מוחא סביל דא להבין סברות דקות יהי' הנזק רב מן התועלת וכו', והשיב הישמ"ם לרבו כי למד שער היחוד בצעירותו ונהנה מלימודו והיה לו לתועלת, ועל זה השיב לו רבו החוזה, על כבוד מעלתו אין חידוש כי למד אצל דודו ורבו מוה"ר יוסף מקאלבסוב כל התורה, ושתל בלבו אמונה חזקה יתד שלא תמוט וכו' יוכל ללמוד אח"כ שער היחוד, משא"כ לאנשים אחרים זולתו.

תהלה למשה

תורה לשמה

שמעתי בשם הגה"ק בעל 'ישמח משה' זי"ע בימי עלומיו היה מאוד נעלה וחריף על כל בני גילו, פ"א התיישב בדעתו שלומד תורה שלא לשמה רק להתגדל ושוב ירית גיהנום א"כ מה לו לצרה הזאת מוטב לו לעסוק במשא ומתן רק שיקבע עתים לתורה מדי יום ביומו ויהא מובטח שלא ילמוד שלא לשמה, וכן ניסה פעם ופעמיים אבל המיית רוחו לא שקטה ונתיישב בדעתו וכי מפני המורא שאהיה נופל בגיהנום לא אלמוד תורה אשר היא חיינו ואורך ימינו ושעשועים של השי"ת, נמצא דבפנימיות השלא לשמה נטמן הלשמה.

'ערוגת הבשם' ח"ג עמ' רנ"ג (הובא גם בייט"ל פר' צו)

כ"ח תמוז

מרן רביה"ק בעל ישמח משה זי"ע

רבינו נולד בשנת תקי"ט בעיר פרעמישלא לאביו הגאון רבי צבי הירש אב"ד זבאריב ולאמו מרת חנה [שהעיד עליה שהיא בעלת רוח הקודש]. כבר בהיותו ילד נתפרסם כעילוי, וכבן תשע כבר דרש בפני הקהל בפלפולא דאורייתא כאחד הגדולים. למד תורה אצל הגאון רבי יוסף מקאלבסוב ואצל בן דודו בעל 'דרישת ארי' מסטריזוב, ועוד בהיותו קודם גיל המצוות נסע לוילנא לשטוח ספיקותיו לפני הגאון מוילנא בהגיעו לגיל המצוות נתקשר בקשרי שידוכין עם מרת חיה שרה בת הנגיד רבי ניסן מפרעמישלא.

בשחר טל ילדותו כבר נודע רבינו כמתמיד עצום וכעילוי נפלא, ובהיותו בן י"ז שנים הרביץ תורה לתלמידים, וביניהם לקשישים הימנו [ראה שו"ת "השיב משה" סי' סה: "אף שתלמידי אתה בחכמה, גדול אתה ממני בשנים, ולפעמים ימים ידברו כי טו"ב אני בשנים"]. למרות גילו הצעיר הריצו אליו גדולי הדור שאלותיהם, עד שקרא עליו גאון הדור רבי משולם איגרא זי"ע: "משה אמת ותורתו אמת" (ראה שם באבה"ע סוף סימן ס').

לכתחילה היה רבינו מתנגד לחסידות אלא שלאחר נישואי בתו עם בת הרה"ק בעל 'אריה דבי עילאי' נתוודע לאורה של חסידות, רבותיו בחסידות היו הרה"ק החוזה הק' מלובלין, הרה"ק המגיד מקאזניץ, הרה"ק ה'אוהב ישראל' מאפטא, כמו"כ עמד בקשרי ידידות עם הרה"ק רבי מנחם מענדיל מלינסק ומזכירו בספרו שו"ת 'השיב משה' סימן ס' בתוארים מופלגים.

מקודם כיהן כדיין בעיר מולדתו פרעמישלא, לאחר פטירת חמיו ישב על כס הרבנות בעיר שינאווא במקומו של הרה"ק הרבי ר' שמעלקא שעבר לעיר ריטשאוויל ומשם לניקלעשבורג, ובשנת תקס"ח עבר לאוהעל ושם ישב ל"ג שנה עד שנתבקש בישיבה של מעלה, זקן ושבע ימים כבן פ"א שנה. חיבוריו 'ישמח משה' עה"ת ונ"ך אשר ע"ש נקרא, שו"ת 'השיב משה' ו'תפלה למשה' על תהלים מנו"כ באוהעל סמוך לציון הרה"ק רבי סענדער מקאמרנא כבקשת רבינו להיטמן סמוך לו ואח"כ נבנה אהל על קברם.

מדברנא דאומתיה

שלש מידות בבעלי דרשנים, הא' מדבר בקול נעים ובשפתי חן, ואז אף שאינו אומר דברי תורה נאים, יכול לפעול בדבריו אצל ההמון עם, והב' אף שאינו דברן נעים, עכ"ז כיון שאומר דברי חכמה מתוקים ונפלאים, נושא חן ודבריו מתקבלים, והג' הוא דרשן צדיק ויר"ש, ואז הוא בעצמו בפניו ובמעשיו מעורר יראת ד' בעם ע"י שמסתכלין עליו בלבד. וכשהשלשה מעלות האלה נפגשים יחד אז אין ערך להדורש ההוא, וכפי הנראה מספה"ק יערות דבש להרבי ר' יונתן בעל התומים זי"ע כזה, וכן כפי הנראה ושמעתי מאנשים ששמעו הדרשות מפי ה'ישמח משה' זי"ע היה ה'ישמח משה' ג"כ בג' מעלות האלה.

הגה"ק אב"ד שאמלויא זצ"ל הי"ד, 'טיהל בפרדס' ח"ג אות כ' סי' ט"ז

כלות הנפש כל יום בקבלת עומ"ש

כ"ק אדמו"ר [מרן רביה"ק בעד"י זללה"ה] זצ"ל אמר לי שבספה"ק 'ישמח משה' (סו"פ בשלח) מפרש הברכה 'מחיה מתים במאמרו' ר"ל שהקב"ה מחיה אותם שמתים כשאומרים שמו מפחדו והדר גאונו וזהו 'מתים במאמרו' עכדה"ק, והעולם חושבים שהוא רק בדרך רמז ופירוש בעלמא, אבל ידוע שכל מה שכותב בספרו לפרש בכמה בחינות הוא ממה שעמד בנסיון בעצמו, דנודע שבכל יום בשעת קריאת שמע היה מונח על הארץ זמן רב בהתעלפות לא חלי ולא מרגיש, עכ"ד.

'אגרא דצבי' ח"א עמ' י"ג

כתב א"ז זללה"ה ב'ישמח משה' (סו"פ בשלח) לפרש הנוסחא (בברכת מגן אבות בליל שבת קודש) 'מחיה מתים במאמרו', כי האיש הישראלי המתפלל לה' נפשו יצאה בדברו מגודל הדביקות לאהבתו ית"ש, והקב"ה מחיה אותו בבחינת והחיות רצוא ושוב, ולזה יתכוין 'מחיה מתים במאמרו', היינו אותן האנשים המתים במאמרו כשאומרים דבריו ית"ש, הוא מחיה אותם, עכ"ד, ואבותינו ספרו לנו מק"ז מרן ה'ישמח משה' זי"ע אשר הוא בעצמו היה בבחינה זו בשעת תפילתו במסירות נפש והתלהבות עצום, וכאשר הציצו מן החרכים בחדרו או אותו בשעת קריאת שמע מונח על הארץ זמן ארוך בפישוט ידים ורגלים בהתפשטות הגשמיות עד ששב רוחו אליו.

'ברך משה', ימים נוראים עמ' רי"ח

ואותר אנכי לבדי נביא לה'

רבינו הק' על עצמו אמר: "אל יפלא בעיניכם גודל אבלי ותוגי על חורבן ביהמ"ק, כי אני הגבר ראיתי עני עמי, השי"ת ירחם ויזכינו לראות בבנינו כשם שראיתי בחורבנו, על כן לא אוכל לשכוח אף רגע ואקוה לה' יום יום".

תהלה למשה

מלאכי מרום עונין אחריו אמן

מתאמרא בשמיא דהגה"ק ה'ישמח משה' זי"ע שהיה דרכו להתפלל ביחידות בפני עצמו בלי מנין וצבור ואיש אין עמו, וכששאלוהו ע"ז דהא מבואר בחז"ל ובזוה"ק גודל ענין וחיוב התפלה בציבור היה מרגלא בפומיה להשיב במליצה לפרש מה שאומרים ביוצר 'והוא באחד ומי ישובנו ונפשו אותה ויעש קדוש', ר"ל 'והוא באחד' שמתפלל ביחידות, 'ומי ישיבנו' מי יענה אמן אחר ברכותיו, 'ונפשו אותה' פירוש כאשר רואה הקב"ה שמשתוקק שיענו אמן אחר ברכותיו, 'ויעש קדוש', הריהו בורא מלאכים קדושים ע"י התפלה והם עונים אמן אחד ברכותיו, עכד"ק.

'עטרת יהושע' ח"א עמ' קצ"ג

כולו קודש לה'

כתב ק"ז הישמח משה זלה"ה בהפטרה לפר' ראה עה"פ וכל בניך למודי ה' וזלה"ק בא"ד: כי אם אמנם מעלת האדם היא שהוא בעל בחירה ובוחר במה שירצה, אבל המעלה הגדולה שיביא את עצמו בבחירתו לגדר שיצא כמעט מן הבחירה ולא ירצה כי אם רצונו ית"ש, ומזה יגיע למדריגה יותר גדולה דהיינו שיהיה דבוק כ"כ באלקים עד שיורנו השי"ת בדרך יבחר, ולא ידבר כי אם ברצון השי"ת מה שישים אלקים בפיו ולא יתנועע כי אם ברצון השי"ת, ודבר זה עמוק מאוד, עכ"ל, ומקובלני מבית אבותי שק"ז זלה"ה אמר זה על עצמו שלא עשה שום תנועה עד שנאמר לו מהשמים לעשותו מעניינים שהיה משתוקק לעשותם אלא שלא עשאם עבור שלא נתגלה לו מן השמים לעשותם, ואינני רוצה להאריך פה בחיבור זה בסיפורי מעשיות, ולא הבאתי זה אלא לצורך הענין.

ויואל משה עמ' שכ"ז

כי קרן אור פני משה

שמעתי מפ"ק דו"ז רבינו מנאסאד זי"ע על הגה"ק רבינו בעל "יטב לב' מסיגוט זי"ע אשר בעת אשר ירד מלפני ארון הקודש אחר דרשת כל נדרי, היה פניו הקדושים מאירים ומזהירים, עד שאי אפשר היה אז להסתכל בצורתו, והיה שם הרבני החסיד רבי יודא פעלעס ע"ה ודו"ז אמר לו ראה איך פני ה"יטב לב' מאירים שאין יכולים להסתכל בצורתו, ועל זה השיב רבי יודא הנ"ל לכ"ק דו"ז רבינו זיע"א, "דיא האסט דאך נישט געקענט דעם 'ישמח משה' ער זעהט אויס מעין מעין ווי דער 'ישמח משה' האט אויסגעזעהן בעת שהיה רגיל בכל ליל שבת לילך לחדרו ולומר 'גוט שבת'. ומזה יש לשער עד כמה היה פני ה'ישמח משה מאירים ומזהירים כזוהר הרקיע.

'גדולת יהושע' ח"ב עמ' מ"א

מלאך אלקים, משה אמת ותורתו אמת

כאשר חזר [הרה"ק רבי צבי הירש מליסקא זללה"ה] לבית אמו שבעיר אוהעל, נתקרב אל הגה"ק בעל 'ישמח משה' זי"ע, היה לו לתלמיד נאמן, ודבק אליו בכל נימי נפשו. גודל דבקותו בהגה"ק בעל 'ישמח משה' זי"ע, נראה ממה שכתב במכתב אל אחד מגדולי אונגארן, אודות דרך החסידות הצרופה, ובתו"ד כתב בזה"ל, 'הגאון הגדול מו"ה משה טייטלבוים זצלה"ה נטע בתוכינו מדת החסידות, ויאמין לי מעכת"ה כי היה ראוי לשרות עליו השכינה והיה בכל ענייני כמלאך אלקים ומשה אמת ותורתו אמת"

'מופת הדור' ח"א עמ' י"ב

גילה סודו לעבדיו הנביאים

אמר פעם לנכדו מרן הגה"ק בעל "יטב זללה"ה כי לכן הוא מספר לו דברים נפלאים הנראים כתמוהים: "למען תדע כי מה שאומרים אשר צדיקים יודעים שומעים ורואים, ויש אינם מאמינים ושואלים למה אנחנו אינם רואים ושומעים, ידעתי כי אתה יודע כי אינני אומר לך שקר ח"ו, תדע כי אמת הוא וכנים הדברים כי גם אנכי שומע הכרוזים אשר יכריזו בכל פעם בשמים, ולפעמים אני שומע כל הכרוז ויודע ומבין הדברים, ולפעמים אשמע רק קול דברים ואיני מבין הכרוז, וגם עתה אני שומע כרוז יוצא, ולאשר אדע כי אתה מאמין לדברי, ואין אב מנחיל שקר לבנו, על כן אספר לך שתדע כי רואים ושומעים בשמים ועל הארץ מתחת".

"יטב לב

מילי דהילולא

ניצוצות מתורת בעל ההילולא,
ופנינים מהדרכתו בעבודת הקודש

קבלה מפי אליהו על התפילות שיביאו הגאולה

בשם חו"ז הק' הגאון מהר"מ ט"ב זלה"ה מאוהעל, מה דא"י בגמ' (סנהדרין צ"ז.) אין בן דוד בא עד שתכלה פרוטה מן הכיס, אין הכונה שתכלה הפרוטה מכיס שלא ישאר ח"ו פרוטה בכיס, אך מקובלני הפירוש שיצא מפי אליהו ז"ל היינו עד שתכלה הפרטיות מכיס הלב, היינו שלא יהיה מבקש על שום דבר שנוגע לעצמו רק על כבוד הבוית"ש שיתגדל ויתקדש לעיני כל ישראל.

['דברי יחזקאל' עמ' ק"ג]

ורבים השיב מעון

שמעתי מזקן אחד ושמו רבי זעליג אויש מקליינווארדיין, שאביו היה רגיל לנסוע לה'ישמח משה' והזקן הנ"ל כשהיה ילד בן ' שנים נסע עם אביו להרה"ק ה'ישמח משה' על יום הקדוש לאוהעל, ועדיין היה זוכר איך שאמר הרה"ק בדרשתו קודם כל נדרי בזה הלשון, "טאמער וועט איר פרעגן פארוואס איך זאג אייך מוסר איך האב דאך שוין געזאגט פאר א יאר די זעלבע מוסר. אבער איר זענט אויך נכשל געווארן אין די זעלבע עבירות פון פאריאר", וכל העולם געו בכיה בשמעם דברים הנ"ל, והיו אנשים שהפילו עצמם לארץ מגודל הבכיה.

['גדול בישראל' עמ' קס"א]

אנו צריכין לשוב בתשובה גם על המצוות

רק אדם עושה עבירה וחושב שהוא עושה מצוה, הרי מדמה שהוא לפניו [ית"ש] ומקרב עצמו, ובאמת הוא חוטא. זה נקרא חוטא לפניו. והנה לזה האיש קשה שיעשה תשובה. ועל פי זה יש לפרש מה שאמר הושע (י, ד): "שובה ישראל עד ה' אלוקיך' דהול"ל: אל ה'. אבל עד ה' מורה על הקירוב... דמה, ענין התשובה הוא שמשיב מהטומאה אל הקדושה. והיה עולה על הדעת דעבירות צריך להשיב אבל לא המצוות. אבל האמת הוא דגם המצוות צריך להשיב, דהיינו, מה שנדמה לו שהן מצוות ובאמת הן עבירות כנ"ל. והיינו: "שובה ישראל" מה שהוא "עד ה' אלקיך" מקורב אצלו ית"ש ממש, דהיינו המצוות שאדם חושב שהן מצוות צריך גם אותם להשיב, כיון שאיננו כן כמו שהוא חושב.

[ישמח משה - ויחי]

למען תספר

גדולים מעשי צדיקים וסיפורי נפלאות וישועות

פה אל פה אדבר בו במראה ולא בחידות

סיפר רבינו [הרה"ק רבי אברהם יהושע מנאסאד זיע"א], כי פעם בא סוחר להרבנית של מרן הגה"ק ה"ישמח משה" זי"ע שתקנה ממנו משי לבן, ושאלה הרבנית בעצת קדשו של ה "ישמח משה וענה על זה אצינדעט האב איך געהערט אויסרופן אין הימל אז איך זאל גיין מיט א ווייסן בעקעטשע, ועל כן בוודאי תקנה ממנו. [ובנוסח קרוב לזה סיפר מרן רביה"ק בעד"ז זללה"ה, שמתחילה לא היה הישמח משה זיע"א נוהג ללבוש בגדים לבנים לכבוד שבת מלכתא, ופעם אחת כשדיבר אודות עניין נשגב זו, אמר, היות שלא עושה שום דבר קטן כגדול בלי ציווי משמים ממעל, ובתוך כך שיחתם בא נכרי אחד ובידו בד לבן הראוי לבגדי שבת, אז אמר הרה"ק שזה סימן ברור לו, שמן השמים שלחו אותו, שמעתה ילבש בגדים לבנים לכבוד שבת קודש]

'גדולת יהושע' ח"א עמ' י"ז

תיאור פעולת הקמיעות

לפני שה"ישמח משה' היה נותן קמיע, היה נכנס לחדר מיוחד שבו היו מסודרים הקמיעות במגירות, ובלשון רבינו [הרה"ק רבי יצחק מסטוטשין זללה"ה] כמו באפעטיי"ק, ועל כל מגירה נכתב לאיזו מחלה טובים הקמיעות שבאותה מגירה, הוא קרא לחדר זה "קודש הקדשים' והיה מתפלל בו רק ביום הכיפורים, לאחר שלקח את הקמיע מן המגירה היה נכנס לפנים מן המחיצה ובצאתו משם היה מושיט את הקמיע בידו הקדושה, הרה"ק מראזוודוב סיפר כי במו עיניו ראה פעם איך הקמיע זעה ומקרטעת על כף ידו, ואמר על כך 'כי חיות הנה', והיה ידוע, שהקמיעות אינן עוזרות, אלא אם כן ה"ישמח משה' נכנס לפנים מן המחיצה ולוחש עליהם, ואיש לא הורשה להכנס עמו לשם, אבל הרה"ק מראזוודוב טיפס על המחיצה וראה, שה"ישמח משה' נוטל את הקמיע בידו ואומר, אני עומד לתת את הקמיע ליהודי זה כדי להראות ולהוכיח כי אך ורק שמותיך הקדושים עוזרים ולא כל התרופות וזייערע פראשקעס, (כדורי התרופות שלהם) וההבלים שלהם, כדי שיתגלה כבוד שמים בכל העולמות, והוסיף רבינו, שלולי אמירה זו, לא היו הקמיעות פועלים כלום.

'החכמה מאין' עמ' צ"ז

הרה"ק ממונקאטש מספר מעשה מהיש"מ להמהרש"א אלפאנדרי

הרב אב"ד [הרה"ק רבי שלמה אליעזר אלפנדארי (שליט"א) זללה"ה] ליוה את רבינו [הרה"ק רבי חיים אלעזר ממונקאטש זללה"ה] בצאתו מביתו החוצה, ורצה ללכת עוד משום כבודו, ואמנם אדמו"ר (שליט"א) זי"ע הפציר בו למנוע מזה עתה לעת חולשתו ובזקנותו לאוי"ט וישיב החדרה וסיפר לו מעשה רב מאשר היו המאורות הגדולים קדושי עליונים ונוראים מרן הרבי ר' יצחק אייזיק מקאלוב זי"ע ומרן הרבי ר' משה טייטלבוים מאוהעל זי"ע יחדיו לחינוך בית הכנסת בקהלת נאנאש, ובבואם לפני פתח הבית הכנסת רצה כל אחד לחלק כבוד לחבריו, וסירב כל אחד מליכנס בראשונה, ובהתווכחם

ככה זמן מה, בחכמה דיבר בקדשו הרה"ק מאוהעל זי"ע להרה"ק מקאלוב זי"ע אתם מחויבים ליכנס קודם כי ממה נפשך אם אני קטן מכם עליכם ליכנס תחילה מפני חשיבותכם, ואם אמר יאמר שאני גדול ממנו, אם כן אני אומר בתורת ציווי ופקודה שהוא ילך בראשונה ומוטל עליו לשמוע בקולי, וכן היה, שבזה נצחו ונכנס הרה"ק מקאלוב זי"ע בראשונה, עד כאן, בסיפור הלז פעל רבינו על הרב שילך וישוב לביתו ואל יטריח יותר מדאי.

'מסעות ירושלים' עמ' ס"ז

שומר ישראל הנאמן

היה מעשה אצל ק"ז ה"שמח משה' זללה"ה שהיה אבדק"ק אוהעל יצ"ו, לעת זקנותו ישב באסיפה עם פרנסי הקהילה, ואמרו לו בקובלנא למה אינו מתעסק כראוי בצרכי העיר, בהיותו טרוד בעבודת ה' בינו לבין קונו יומם ולילה, והשיב להם בקדשו שהוא מקבל משכורתו בתור שומר העיר, ולראיה לכו נא ותעייטן בפנקס הקהלה שנכתב שם כל מאורעות העיר מעת בוא לכאן, אם אירע כל השנים אחת מצרות האלה שהפילה אשה את עוברה ח"ו, או שמתו ילדים קטנים ה"י, או היה איזה שריפה רח"ל, כי הוא ברוב קדושתו ותפלתו הגין על העיר שלא יארע שום נזק.

'לב אהרן' ח"ב עמ' קט"ז

בקרב קדושים תתהלל

והגאון הקדוש מו"ה משה ט"ב זלה"ה בעהמ"ס ישמח משה שלח את האנשים שבאו אליו להתפלל בעדם אל רביו (הרה"ק רבי מנחם מענדיל מרימאנוב זללה"ה). ופ"א שלח אל רבינו איש אחד שהי' חולה מסוכן ר"ל והאיש סיפר לרבנו כי הרב מאוהעל שלה אותו אליו, אמר לו רבנו הקדוש "לך שוב לביתך ותלך להרב מאוהעל ותאמר לו בשמי כי כבר בא מועד שיסיר משה את המסוה מעל פניו ושלא ישלח מהיום והלאה אלי כי ידעתיו אשר בכחו בעצמו לפעול ישועות בקרב הארץ והוא יעזרך בתפלתו וכן הי' כאשר בא האיש בחזרה להגה"ק מאוהעל ואמר לו אלה הדברים כאשר נצטוה ברך אותו ונתרפא החולה מחליו.

תהלה למשה

ראה את הרבי רבי אלימלך זי"ע בילדותו

לדידי חזי לי האי סתירה כי הנה נודע בדברי העולם, שהגה"ק האלקי בעל ישמח משה זלה"ה לא פגש בחייו את הרה"ק האלקי מוהר"ר אלימלך מליזענסק זללה"ה, והיתה זאת אחד משלשה דברים שאמר הגה"ק הישמח משה זלה"ה קודם פטירתו שהנו מתחרט עליהם וכמה דאיתא כל זה בספר תהלה למשה (תולדות הגה"ק הישמח משה) הנדפס בריש ספר ישמח משה (חלק נ"ך) והדברים ידועים. אמנם הלום ראיתי דבר פלא בספר אברך על תהלים (להגה"צ מוה"ר אהרן מאיר פריעדלענדער זלה"ה, אב"ד באלחוב, משומעי לקחו של הגה"ק הישמח משה, כמ"ש בעצמו בספרו באיזה מקומן), לו כתב בחלק פרח מטה אהרן (תהלים ג') וז"ל, כמו שסיפר לי אבי החסיד ששמע מפי אדמו"ר הגה"ק מאוהעל שראה בילדותו הרב הקדוש המקובל האלקי רבינו רבי אלימלך זצוק"ל מליזענסק שהי' בעל יסורים גדול, והרופא חתך לו באיזמל את בשרו לארוכתו והוא ישב בפנים שוחקות, ופניו פני להבים מרוב החדוה שהיה לו על קבלת היסורים, עכ"ל ספר אברך, והני מילי סתירא נינהו. ואולי אפ"ל שאני בילדותו שלא חפה על זקנותו, כי שם רק ראה, אבל לקבל ממנו תורה ויר"ש לא הגיע, וצ"ע. שוב ראיתי בספר 'הגאון הקדוש בעל ישמח משה' (תולדות הגה"ק הנ"ל) שהביאו את זה (בפרק ו' הערה אות י"ב, עמוד נ"ו וסיימו דהדבר צ"ב) ועוד ע"ש (בשם ספר תהלה למשה הנ"ל) שפע"א אמר הישמח משה שבמותו ראה שפיר את הרבי ר' אלימלך זללה"ה, כי נתגלה אליו הרבי ר' אלימלך אחרי פטירתו ע"ש.

היכל קודש הקדשים – נהוראי חלק ג'

יעקב אבינו ע"ה העלה להשי"ת את אהבתו ליוסף

בפרשת ויגש ויפול על צווריו ויבך על צווריו עוד, ופירש"י ז"ל: 'אבל יעקב לא נפל על צווארי יוסף ולא נשקו ואמרו רבותינו שהיה קורא את שמע'. והנה קשה ממה נפשך, אם היה אז זמן קרי"ש ונתיירא שלא יעבור הזמן, גם יוסף היה לו לקרות את שמע, ואם היה שהות, גם יעקב היה יכול להמתין עד אחר שיתראה עם בנו אשר השתוקק עליו זה זמן כביר. והביא הרה"ק משינאווא ז"ל מה ששמע ממרן הקדוש בעל ישמח משה ז"ל, כי באמת לא היה זמן קרי"ש, רק יעקב אע"ה ידע בנפשו שכשיתראה עם יוסף בנו יהיה לו אהבה והשתוקקות גדול, ורצה להעלות האהבה לאהבת השי"ת בקריאת שמע.

[דברי יחזקאל]

גודל השמחה וההודאה על הזכיה להתפלל

כתב ב'תהלה למשה' (עמ' י', ועוד בעמ' י"א): "ולאחר שסיים אמת ואמונה התתיל מחדש לכפול כל הדברים בלשון יידיש כמדובר בינינו וכאש מתלקחת יצאו הדברים מפיו בקדושה וטהרה".

ובענין זה סיפר הגאון החסיד רבי יעקב לאנדא ז"ל (אב"ד ב"ב יצ"ו, הו"ד בהיכל הבעש"ט גליון ט"ז) אשר פעם ישב ודיבר רבו הרה"ק הרש"ב זללה"ה מליובאוויטש מענין דיבור היוצא מפנימיות הלב באמצע התפלה אינו הפסק באמצע התפלה, ובאותו מעמד עמד שם ר' ישעי' בערלין ז"ל שהיה גביר מפורסם וזקן מופלג וסיפר שראה פעם בעת שעמד אצל הרה"ק בעל ישמח משה זי"ע בעת תפילתו ונתלהב בתוך תפילתו באמרו "והעושר והכבוד מלפניך" ופירש "מיין עושר און מיין כבוד איז דאס וואס איך שטיי פאר דיר".

נפש עמלה עמלה לו

כמו שפירשו הגה"ק בעל 'ישמח משה' והגה"ק בעל 'כתב סופר' על מאמר חז"ל (מגילה ו':) 'יגעתי ומצאתי תאמין', דאם אדם מיגע עצמו למצוא איזה פשט, אעפ"י שבמקומו לא עלתה בידו, אבל במקום אחר יזכהו ד' שיבין בלי יגיעה, כמו מציאה והבן.

['אור פני יהושע' ט']

תהל״ה למש״ה איש האלקים

תעיין ותראה שם היחוס של הישמח משה למעלה בקודש, גאוני עולם, ומכללם הרמ״א ז״ל והמהרש״א ז״ל, גם ראה נא ראה בספר ישמח משה על נ״ך ומגלות נדפס שם בתחלה קונטרס נקרא תהלה למשה ותראה שם נפלאות ואין זה סיפורי מעשיות בעלמא, רק מה שסיפר רבינו בעל ייטב לב, ואם יהי׳ לף פנאי לעיין בפנים בישמח משה או בשו״ת השיב משה, תראה שהי׳ גאון הגאונים.

אגרת מהאדמו״ר הגה״ק רבי יעקב מפשעווארסק זללה״ה

הובא בפינת יקרת כסלו תשנ״ט

מרוממתו על כל המעשים

שמעתי בעצמי מהגה״צ רבי שאול בראך זצ״ל שכשבא לכהן כאב״ד קאשוי, שמע שיש שם איש אחד שירש מאבותיו קמיע שנתן להם מרן הישמח משה זצללה״ה, והגה״צ מקאשוי רצה לראות את הקמיע וצוה לבעל הקמיע שיביאהו לפניו, בא אליו בעל הקמיע וסיפר לו גופא דעובדא שקיבל מאבותיו שהיה להם בית גדול ופקדו אותם עכברים לאלפים ובצר להם פנ למדן הישמח משה זצללה״ה והוא נתן להם קמיע זו, וכאשר שמו הקמיע במקום המיוחד נעלמו כל העכברים, ויהי לפלא, והוסיף שמקובל בידו מאבותיו שלא לפתוח קמיע זו לראות מה שנכתב בה, אבל הגה״צ מקאשוי זצ״ל נכספה נפשו לראות הקמיע, ואמר: דער רב מיינט דאס נישט״ (שקבלה זו שיש בידו של א לפתוח הקמיע, אין כוונתה לרב העיר), הגה״צ מקאשוי זצ״ל פתח את הקמיע וראה שנכתב בה: ״אני משה בן חנה מצוה ל[שר] העכברים שילכו״, והוא פלא.

שו״ת באר משה

מסי״נ רוח ונשמה למן קדושת שמו ית׳

ויהי כי זקן משה קודם פטירתו לחיי העולם הבא אמר: רבונו של עולם אתה ידעת האמת איך בין טאקע דער ארגסטער אויף דער וועלט, ואתה ידעת האמת אז איך מיין טאקע דעם אמת, וואן (–נאר) דיא איינע מעלה האב איך ב״ה דאך דאס איך האב קיינמאהל קיין ליגנט נישט געזאגט, וועל איך אצינד בודאי אויך קיין ליגענט נישט זאגן, זאג איך אצינד רבש״ע וועז משה בן חנה האט געוועהן געוואסט דאס ער וועט גרויא ווערן אוז משיח וועט נאך נישט קיממען העט ער בודאי נישט געוועהן אויס געהאלטען נאר דיא דבש״ע האסט עהם .... פון טאג צו טאג ביז ער איז נעבעך גרויא געוואָרן, ניע .. א קונץ ביים כביכול אזוי איין אלטען נ... אויס צו פאפען, ניע בעט איך דיך רבש״ע לאז ער אצינד קוממען, איך מיין נישט מיין טובה, נאר פון דיינעט וועגען, כי יתקדש שמך בעולם, איך בין מוחל פון מיינעט וועגען זאל איך זיין א כפרה פאר כל ישראל אפי׳ איך זאל קיין זכיה האבען צו זיין אפילו תחת כפות רגלי הצדיקים נאר משיח זאל קומען, אוז דו רבוש״ע ווייסט דעם אמת אז איך מיין פאר דיינעט וועגן והריני מוסר נפשי רוחי ונשמתי למען כבוד שמך ואח״כ נפטר זי״ע ועכ״י אמן.

שם הגדולים לארץ הגר ח״א מערכת גדולים אות מ׳ מספר קנ ב

ימי ההילולא

בעלי ההילולא במשך ימות השבוע הבעל״ט

כ״ו תמוז

- רבי משה מזענטא ב״ר אורי שרגא פייביל מדובענקא - תקע״ג
- רבי יצחק חריף מסאמבור ב״ר יוסף משה (שו״ת זרע יצחק) - תקע״ג
- רבי משה חיים מקאליב ב״ר יצחק אייזיק - תקצ״א
- רבי שמואל זנוויל מליטובסק ב״ר יצחק צבי - תקצ״ז

כ״ח תמוז

- רבי אלעזר מליזענסק ב״ר אלימלך - תקס״ז
- רבי משה טייטלבוים מאוהעל ב״ר צבי הירש (ישמח משה) - תר״א
- רבי ישעי׳ משולם זושא מטשערנובל ב״ר אהרן - תרמ״א
- רבי שלמה גאנצפריד ב״ר יוסף (קיצור שו״ע) - תרמ״ז
- רבי נחמן כהנא אב״ד ספינקא ב״ר חיים רי׳ (אורחות חיים) - תרס״ד

כ״ט תמוז

- רבי שלמה יצחקי ב״ר יצחק (רש״י הק׳) - ד״א תתס״ה
- רבי נפתלי מקשאנוב ב״ר דוד - תרס״ג

א׳ אב

- אהרן הכהן בן עמרם - ב״א תפ״ז
- אלעזר הכהן בן אהרן הכהן - ב״א תקט״ו
- רבי נתן נטע מאווריטש (חותן הבת עין) ב״ר יוסף - תקמ״ה
- רבי ארי׳ לייב המגיד מדראהביטש (תלמיד ר׳ ח״ח מאמדור) - תקס״ז
- רבי שמואל עהרנפעלד ב״ר דוד צבי (חתן סופר) - תרמ״ג
- רבי אהרן האלברשטאם אב״ד צאנז ב״ר חיים - תרס״ד
- רבי נתן נאלדבערג אב״ד לימאנוב (מאורות נתן) - ב״ר חיים תרס״ט

ב׳ אב

- רבי חיים יואל מאסקאוויטש מסאמבור ב״ר מרדכי יוסף משה מסוליצא - תש״א

ג׳ אב

- רבי שמשון מאסטראפאלי ב״ר פסח ת״ח
- רבי שמואל סאליר מלבוב (שם משמואל) ב״ר אברהם - תקנ״ז
- רבי יעקב הלוי לאנדא מבראד ב״ר יחזקאל - תקפ״ב
- רבי יהודה פסח מליפסק ב״ר אברהם (תלמיד ר״מ מאפטא) - תרכ״ה
- רבי צבי מאיר הכהן מראדאמסק ב״ר שלמה - תרס״ב

ד׳ אב

- רבי מנחם עזריה מפאנו ב״ר צחק ברכיה (רמ״ע מפאנו) - שפ״ה
- רבי אפרים ב״ר יחזקאל מקאזמיר - תרס״ד
- רבי בן ציון מבאבוב ב״ר שלמה - תש״ג
- והחתנו, רבי יחזקאל שרגא מקראקא ב״ר יצחק ישעי׳ מטשחויב - תש״ג

א' מנחם אב

הגה"ק רבי אהרן מצאנז-קרייז זי"ע

מתולדותיו

הגה"ק רבי אהרן האלבערשטאם מקרייז זי"ע נולד בשנת תקפ"ו כבן רביעי לאביו הרה"ק מצאנז זי"ע, ומספר שכשנולד שלח אביו הד"ח לשאול את רבו הגה"ק מראפשיץ איזה שם לקרוא לו, והשיב אהרן, וכן עשה,, אחר כך כתב הרה"ק מצאנז לחמיו הברוך טעם שנולד לו בן וקרא שמו בישראל "אהרן", והברוך טעם ידע שאין במשפחת אבותיו שם כזה, והקפיד שיקראו הבנים בשמות של המשפחה כנהוג, על כן השיב לו במכתב: וכי ממשפחת גרים אתה שאתה נותן שם מהחומש, אך כשנסתלק הגה"ק מקרייז אחרי יותר משבעים שנה בר"ח אב, יומא דהילולא של אהרן הכהן זי"ע נתגלה לעין כל רוח קדשו של הגה"ק מראפשיץ בקריאת שמו, כי כפי הנראה היה לו ניצוץ מנשמתו הק'.

בערוב ימיו של מרן הק' מצאנז זי"ע ציוה שימנו את בנו הגה"ק רבי אהרן זי"ע כרב בצאנז, ויסייע לו בניהול ענייני הרבנות, ומפני כבודו של מרן הדבר חיים היה נקרא "דער קרייזער רב" כדי להבחין בינו לבין אביו, אחר פטירתו של מרן הק' מצאנז זי"ע נשאר הגה"ק משינאווא לגור בצאנז, כשבדעתו למלא את מקום אביו אך דעת הגה"ק מקרייז זי"ע היתה שההתמנות שייכת לו, פע"א כשהלכו לבקר זה אצל זה, שאל לו הגה"ק מקרייז פשט על מאמר קשה בזוהר הקדוש, ענה לו הגה"ק משינאווא: נו, פי' שבתחלה יאמר הוא מה שעלה בלבו על זה, ואמר לו הגה"ק מקרייז ביאור, והוטב מאוד בעיני הגה"ק משינאווא, ודפק על השולחן והכריז שמוחל את הרבנות לאחיו מכיון שנוכח לדעת גדלותו בתורה.

בס' י"ג אורות מובא: פעם הבריח איש אחד בשם יוסף הכהן סחורה ונתפס ע"י שומרי הגבול, וכשנחקר על ידם שיקר ואמר שהסחורה אינו שלו אלא של חבירו, ותבעה הממשלה מכס מן האיש ההוא, הלה קרא את יוסף הנ"ל לדין תורה אצל הבי"ד בצאנז שבראשו עמד הגה"ק מקרייז, ופסקו שיוסף חייב לשלם, וכאשר לא ציית דינא הוטל בשמתא, הלך יוסף הנ"ל והגיש מסירה על הגה"ק מקרייז אצל השלטון כי לפי חוקי המלוכה לא הורשו הרבנים להשתמש בחרם, בעת ההוא היה הרה"ק מהר"י מבעלזא בצאנז, ואחד מן המקורבים של הגה"ק מקרייז ביקש את מהר"י מבעלזא שיבקש מהרה"ק מצאנז לעורר רחמים שלא ידונו את בנו ובית דינו למאסר, מפני שיצא מזה חילול השם, כאשר מסר הרה"ק מבעלזא דברים אלו להד"ח ענה בקול: מה, יוסף הצדיק גם כן ישב במאסר, רבי ישראל'טשי מרוזין גם כן ישב במאסר, חילול השם הוא כששוכחין רגע אחד מהקב"ה, יוסף הנ"ל היה כהן, וכשלא נתנו לו ראשי הקהילה לעלות לדוכן בחג הפסח, הלשין עליהם, ונאסרו מיד אחרי החג כארבעים איש מראשי הקהל ובתוכם הגה"ק מקרייז ובית דינו, למשך ששה שבועות, ביום כ"ה ניסן נסתלק אביו הגה"ק מצאנז, והורשה להגה"ק מקרייז לילך להלויה תחת משמר פקידי בית הסוהר, אח"כ חזר לבית הסוהר והתחלפו המשמרות של מנין אנשים שבאו לבקרו שם כדי שיוכל להתפלל לפני התיבה, וגם כדי להשלים המנין לאמירת קדיש אחרי לימוד משניות לע"נ אביו הק'.

ג' מנחם אב

הגה"ק רבי שמשון מאסטראפאליע

זי"ע הי"ד

ואלה תולדות

הרב הקדוש רבי שמשון מאוסטרפאלי זי"ע הי"ד, נולד בשנת ש"פ בעיר קאריץ, לאביו הגאון החסיד רבי פסח מקאריץ (חתן הר"ש מקעמעניץ), ובנו מכנהו בתואר "מורי ורבי", ואף נשתמרו מכתבי תורה ששלחו זה לזה, לאביו היו בן ובת נוספים, בנו הגאון רבי שמואל מבראדין, וחתנו הגאון רבי יצחק שימש כאב"ד זעסלעב, במאורעות ת"ח ת"ש ברח ונדד עד שנשתקע בזאלקאווא, שם שימש כמגיד מישרים.

היה נכדו של הגאון המפורסם רבי שמשון זצ"ל אב"ד קעמענץ אחיו של המהר"ל מפראג, א' מד' אחים גאונים וצדיקים שהמהרש"ל מזכירם לטובה בתשובותיו (סי' ט') וז"ל: "האחים האלופים, האלוף המרומם החסיד רבי חיים (הוא מח"ס ויכוח מים חיים ועוד ספרים, אב"ד פריעדבורג וידידו של הרמ"א), וחד עמו ארי שבחבורה הר"ר ליב יצ"ו (הוא המהר"ל מפראג), ושני המאורות מפיקים נוגה החכם רבי סיני יצ"ו והרב רבינו שמשון יצ"ו, ובזמן קרוב יורו כולם הוראה בישראל, כולם אנשי שם דפקיעי בשמייהו, עכ"ל.

משפחתו התיחסה לרב האי גאון ואביו רבי שרירא גאון, ולמעלה בקודש גאונים והאמוראים וראשי גולה עד למלכות בית דוד, כמבואר בארוכה באיגרת רבי שרירא גאון.

את מקום מושבו קבע באוסטרפאלי, ועל שמה נקרא "רבי שמשון מאוסטרפאלי", אבל לא שימש שם כרב ואב"ד, אלא כמגיד מישרים, ובכל עת מצוא השמיע מדברותיו להוכיח את המון העם לילך בדרכי ה' הישרים, ושם פתח לו בית המדרש אשר שם נתקבצו ובאו תלמידים מקשיבים והגונים והם שמעו מפיו שיעורי תורה נפלאים הן בנגלה והן בנסתר, דרך לימודו היה בביאור מאמרי חז"ל במסכתות הש"ס על פי חכמת הנסתר, והיה מבאר לתלמידיו שומעי לקחו שמות הקדושים וגימטריאות הטמונים בדברי חכמינו, והרבה יותר ממה שהיה מלמד לתלמידיו הסתיר מהם בבחינת מגלה טפח ומכסה טפחיים, כאשר כתב בפירושו דן ידין בזה"ל: לא אכחיד מאמרי מלבאר המילות והענינים בקיצור מופלג, ולא אגלה הסוד כי קצרה הירעיה מהכיל סודו, וכן כתב בלשה"ק: "והבן זה היטב כי אסור לכותבו בפירוש מפני סכנת נפשות", "ובאמת יש כאן סוד גדול עפ"י סתרי תורה ואין כח בקולמוס לכותבו מפני קדושתו, והיד אינה רוצה לכתבו מפני סכנת נפשות". וכן הרבה כיו"ב.

מן השמים גילו לו שיש בו ניצוץ מנשמתו של משיח בן יוסף, וסופו שיהרג על קידוש ה', ואכן הזכיר הרבה בכתביו ענין

מיתת רבי עקיבא על קידוש ה' כי רבי עקיבא היה נשמת משיח בן יוסף, ובפירושו דן ידין כתב מענין ארמילוס הרשע, אחיו של גוג המוזכר בתרגום יונתן ובמדרשי חז"ל, ורומז גם ששמו יהיה "נפל" והיו כאלו שאמרו שזהו רמז למלכותו של נפוליון שמלחמותיו הצטיירו במלחמת גוג ומגוג, רמז את אשר יקרה בתקופתו, כי בעיניו הבדלוחות ראה את הנולד בגזירות חמלניצקי ימ"ש בשנת ת"ח ות"ט, וכן בזמן החורף מקודם רמז הרבה בכתביו אודות זמן הקיץ הקרב ובא.

בפרדס החכמה

כידוע היה רבי שמשון גדול בתורה הן בחלק הנגלה במסכתות הש"ס, והן בקי גדול בבסתרי תורה בחכמת הקבלה, וכל רז לא אניס ליה, וכאשר כתב בהקדמה לפירושו דן ידין בזה"ל: "כי מנעורי למדתי והתבוננתי להבין ולהשכיל בחכמה הרמה חכמת הקבלה הקדושה והצלולה ממקור המקובלים ומלכם בראשם הרשב"י זי"ע", עכ"ל. על כן מהראוי להרחיב קצת בסדר השתלשלות חכמת הקבלה.

הרמ"א בספרו תורת העולה (פ"ד) מתאונן על מה שנוהגין המון העם ובעלי בתים לעסוק בחכמה זו, וז"ל: "ואף מי שאינו יודע בין ימינו לשמאלו ובחשכה יתהלכו ואינם יודעים את הסדרה כפשוטה, גם הם קופצים ללמוד תורת הקבלה" עכ"ל. אולם השרידים אשר ה' קורא יחידי סגולה אשר מלאו כרסם בש"ס ופוסקים, להם ניתנה הרשות לעסוק בנסתרות, ובין יחידי סגולה אלו היה נמנה רבי שמשון.

כן התנגדו הרבה מחכמי ישראל ללימוד הקבלה ברבים, ולעומתם היו הרבה מגדולי ישראל שאדרבא ראו לנכון לעסוק חכמה זו ברבים, כאשר כתב הגאון בעל עבודת הגרשוני בהסכמתו לספרא דצניעותא, וז"ל: "לא נעלם ממנו מלחמת כת של קודמים, אשר דחו הדפסת ספרי קבלה בשתי ידים, ויש חכמים אשר ביראת ה' הריחו ועל קדקדם של המערערים מחו, ותלי"ת שלא ניצחו ועשו פרי והצליחו, ולא די דאין בזה איסורא אלא דמצוה נמי איכא". עכ"ל.

מקור חכמת הקבלה הוא במדינת אונגארין, מהרוקח, ורבי יהודה החסיד ועוד, וממנה נתפשטה גם למדינת פולין על ידי שכמה מחכמי אונארין התיישבו בפולין והביאו את תלמודם בידם, וביותר התפשטה תורת הקבלה כאשר זרח אורם של חכמי עיה"ק צפת תובב"א כגון הרמ"ק, האר"י הק' ותלמידו הגה"ק רבי חיים ויטאל, כתבי הרמ"ק נדפסו במדינות איירופה אודות להשתדלותו של הרמ"ע מפאנו אשר הוזיל זהב מכיסו להעתיק את כתבי הרמ"ק, הר"ע מפאנו היה לו תלמד בשם רבי יצחק ברבי מרדכי איש פולין, אשר ידיו רב לו בהפצת תורת הקבלה בקרב בני ארצו בפולין.

אולם לא ארכו שנותיו למשכן קדוש ה' האר"י בעיר צפת, שכעבור שנתיים מהתיישבותו נסתלק לגנזי מרומים, הגה"ק ר' חיים וויטאל שהיה בחיר תלמידיו רצה תחילה לגנוז כתבי רבו, וטעמו ונימוקו עמו שאין הדור ראוי והגון לכך, אולם מאת ה' היתה זאת שכתבי הקודש נפוצו לכל עבר בכל רחבי תבל.

א' מתלמידיו של האר"י היה הרה"ק ר' ישראל סרוק זצ"ל אשר יצא לעבר איטליא, הרמ"ע מפאנו שהשתוקק מאות לקבל מתורת האר"י היה נמנה מגדולי תלמידיו, שש שנים ישב מהר"י סרוק בחבל איטליא והפיץ שם ממעינות החכמה שקיבל מהאר"י, ומשם הלך למיינת פולין ושם נקבצו ובאו אליו תלמידים חשובים לשתות מים מפיו, בין תלמידיו היה נמנה הגה"ק רבי נתן נטע שפירא זצ"ל בעל מגלה עמוקות, ועוד הרבה מסלתה ושמנה של מדינת פולין, רבי שמשון היה אז עדיין ילד קטן ועל כן לא זכה ליצוק מים על פיו, אבל התאבק בעפר רגלי תלמידיו ובמיוחד מאת בעל המגלה עמוקות.

רבו המובהק בתורת הסוד היה הגה"ק ר' נתן נטע כהנא זצ"ל אב"ד אוסטראה, אשר רבי שמשון כותב עליו בלשון קדשו: "אדוני מורי ורבי פאר הדור ארון הקודש בוצינא דנהורא גאון ישראל", בעל המגלה עמוקות היה מראשי המדברים בועד ד' ארצות, ומכל קצוי המדינה שלחו לו שאלות לשמוע חוות דעתו, וכמו כן הרבה להתעסק בהתרת עגונות בשנות הזעם ת"ח ת"ט, בא' מהתשובות הרי הוא בא כמתנצל בזה"ל: "מאין כלי תשמיש (ספרים) עמדי, כי נטרדתי ממשכן כבודי מפני הפוחזים השודדים", האריך ימים והשאיר אחריו ברכה הרבה חידושי תורה.

ר' שמשון שיגר לרבו הרבה מכתבים, ורבו השיב לו תשובות באהבה, ועדיין נשארו הרבה מכתבים ששלח ר' שמשון לרבו. לפני גזירות שנות ת"ח ות"ט שלח ר' שמשון מכתבים לרבו ובהם הזהירו את אשר עתיד להתרחש, ואכן רבו והטו"ז ששימש כריש מתיבתא באוסטראה באותו תקופה ברחו לנפשם מחמת המציק, ולא עברו ימים אחדים מבריחתם עד שפרצו שם הגזירות הנוראות.

בכל המדינות נתפרסם שמו הטוב כבקי גדול בכל חדרי סתרי התורה, ומכל קצוי ארץ שלחו אליו שאלות ומכתבים בענינים אלו, לבקש ממנו לפרש מדרשי פליאה שניכר בעליל שהטמינו בהם חז"ל סודות, וכמו כן היה בקי בקבלה מעשיות והשתמש בלימוד המאמרים בחכמת הנסתר כדי להמתיק הדינים מעל בני ישראל.

בן אחותו רבי פסח מזאלקאווא מביא בספרו זבח פסח מאמר נפלא מדודו על המ"ב מסעות של בני ישראל במדבר שרומזים על שם מ"ב וכו', וכתב שדודו הר"ש ציוה לאומרו כאשר שולט חולי העיפוש רח"ל (מחלת הדבר שהפילה חללים רבים) ועל ידי זה תעצר המגפה.

תלמידו רבי יעקב קופל זאסלאווער כותב שדבר מפורסם הוא שנתגלה לרבו הר"ש מלאך מגיד מישרים אשר למד עמו תורה וגילה לו סתרי תורה מופלאים.

בן דודו הגאון רבי צבי הירש הורוביץ, כתב בזה"ל: צירוף של כזבי בת צור, שמעתי מפה קודש קדישין איש אלוקים רוח ה' דבר בו והופיע רוח ה' לפעמו, אשר העידו עליו בודאי שהיה משולח אליו אחד מהשרפים מן המעופפים (מלאך) קשיר חרציא הוא אזרו אור (רמז לנאמר על אליהו הנביא שהיה קשור אזור עוד למתניו, היינו שנגלה אליו אליהו הנביא ללמדו תורה), מנהיר בהלכה בכל מקום ע"פ סודות סתרי הקבלה ויחוד שם משמותיו של הקב"ה שמו נודע בשערים מוהר"ר שמשון אוסטרופולי וכל דבריו דברי נביאות, עכ"ל.

סוד עשר המכות

רבי שמשון פרסם את חידושי תורתו בכתב ובעל פה, ובמיוחד נתפרסם מאמר "סוד אצבע אלוקים", המכיל בתוכו רמזים נפלאים וסודות גבוהים על פי נסתר בביאור עשר המכות והסימנים שנתן בהם רבי יהודה דצ"ך עד"ש באח"ב, מאמר זה שלח במכתב לבני קהילה מסוימת, וכאשר מוכיח מתחילת המכתב, "שלום לרבני הארץ, גאוני הדור הגודרים גדר ועומדים בפרץ וכו', אודות הענין שכתב מע"ת אלי מה שרשמתי הסימנים על דצ"ך עד"ש באח"ב וכו'", מאמר זה נדפס לראשונה בספר לקוטי שושנים הנדפס בסוף ספר קרניים זאלקאווא שנת תס"ט, ספר זה מיוחס להקדוש רבי אהרן קורדינא" (מארץ כורדיסטאן), ומעותר עם פירושו של רבי שמשון על ההגדה, – ומהראוי לציין שהגדה כזו עלתה על שולחן מלכים בליל התקדש החג, לפני מרן הגה"ק הקדושת יו"ט זי"ע, ואחריו ירש ההגדה שלו בנו רביה"ק בעל דברי יואל זי"ע, ולאחריו לממלא מקומו רביה"ק בעל ברך משה זי"ע.

אח"כ הודפס האגרת הזאת באמשטרדם בשנת תק"כ, ושם נכתב שהובאה מארץ הקדוש ע"י החכם המרומם מוהר"ר שמון די גילדיר, ומזה מוכח שהמכתב נתפשט בכל רחבי תבל, שהגיעה עד לארצינו הקדושה ומשם הופצה שוב בארצות הגולה. ומלפני כמאה שנה חיבר א' מרבני טבריא ספר שלם בשם שמש ומגן בו ביאר בהרחבה דברי האיגרת, כן הודפס האיגרת בהרבה סידורים, כדוגמת סידורו של רבי קאפיל ועוד.

ובספר חסד לאברהם בסופו הביא אגרת זאת, וכתב בזה"ל: "אחרי זאת הודיע אותי רזא דנא שכל המעיין בסוד נפלא ונורא הזה על מכונו אפילו פעם אחת בשנה ובכל ערבי פסחים, מובטח לו שהוא מוצל כל אותה השנה מכל מכשול ומיתה משונה ושום אונס, ואל ימשלו בו אויביו, וכל שונאיו יפלו תחתיו, ובכל אשר יפנה יצליח וישכיל אמן סלה", עכלה"ק.

מאורעות ת"ח ת"ט

חכמי הדור מצאו רמז בזוה"ק כי בשנת ת"ח הוא זמן הפקידה, דאיתא בשם רבי אלעזר בן ערך דבאלף שתיתאי לזמן ארבע מאות ותניא שנין יהיו קיימין כל דיירי ארעא בקיומיהון וכו' וע"ז רימזה התורה בשנת היובל "הזאת" תשובו איש אל אחוזתו, כי ה' אלפים זא"ת היא שנת ת"ח, "ומאן יתקיים בקיום דתיה בהאי זימנא" שיהיו אז צרות גדולות עד מאד ויהיו עת הבירור להשיב הנשמות לשורשן. ונתפרסמו אז דברי הרמ"ק (הובא בספר אור החמה פ' שמות) שאמנם נעלמו כמה קיצים בעוונותינו אמנם לא יעבור ת"ח לכל הדברים שבעולם. וכן קונן הרה"ק רבי שעפטיל הורוביץ בן השל"ה "בת"ח למספר אלף הששי אמרתי בליבי לצאת חופשי כי היא היתה מיועדת לעץ קץ ושנת גאולה". גם רבי שמשון הזכיר בכתביו את דברי הזוה"ק הנ"ל, והוסיף רמז נפלא מעצמו על זה, שכן במגילת אסתר מצינו ח' רבתי בתיבת "חור" ות' רבתי בתיבת "ותכתוב אסתר" שביחד המה תיבות ת"ח והוא סוד גאולה ראשונה ואחרונה. ואולם לא אסתעייא מילתא מן שמיא שיגאלו אז כלל ישראל, וכבר נודע ומפורסם מספה"ק כי בשנת פקודה אם ח"ו תגבור יד הסט"א לדחות את הגאולה, אזי יארעו בה דברים קשים ומבהילים לבני ישראל.

המגיד גילה לרבי שמשון שנתעורר קיטרוג גדול על ישראל באותה העת, וגזירות נוראות עשויות לבוא על ישראל, רבי שמשון התחיל לדרוש ולהוכיח בשער בת רבים את העם לפשפש במעשיהם ולשוב על רוע מעלליהם כדי שישוב ה' את חרון אפו מעליהם, ושלח הרבה מכתבים לגדולי הדור וראשי הקהל בכל מקום לעורר את לבבם לתשובה ותיקון המעשים בטרם תצא חרון האף מאת ה', דבריו עשו אמנם רושם ורבים השיב מעוון, אלא שכפי הנראה כבר נגזרה הגזירה.

קדושים בניך מסרו נפשם

רבי שמשון שהיה גלוי וידוע לפניו כל אותן הגזירות הנוראות המתרגשות לבוא, עשה הרבה פעולות עצומות להעביר את רוע הגזירה, והעיד הרמח"ל בספרו דרך עץ החיים שרבי שמשון השביע את הסטרא אחרא וחיילותיו לדעת מה זה ועל מה זה שהם מעוררים קטרוגים על בני ישראל, וכאשר נוכח לראות כי כלתה הרעה לבוא, רצה לפעול שיקבלו עליהם מגדולי ישראל למות על קידוש ה', ומיתתן תכפר על בני ישראל, ושלח לבקש מאת הגה"ק רבי יחיאל מיכל מנעמירוב ועוד א' מגדולי הדור שיצטרפו אליו, ר' יחיאל מיכל הסכים להצטרף ואכן נהרג עקד"ה ביום כ' סיון ת"ח, ואולם השלישי לא הסכים וטעמו ונימוקו היה שתקוותו איתנה שיוכלו לבטל הדינים בכח התפילה, ועל ידי זה לא הצליח לבטל את הגזירה לגמרי, אבל במיתת הני תרי צנתא דדהבא הצליחו לפעול שלא תשלוט ידם של הרשעים בכל ישראל, ואף כי אמנם נהרגו רבים וטובים ונחרבו ערים ומדינות, מכל מקום הרבה קהילות ניצלו והרבה גדולי ישראל נמלטו והם החזירו עטרה ליושנה ולא אבדה שארית ישראל.

ביום המר והנמהר יום ג' לחודש אשר נהפך לאבל מחולינו חודש אב, נכנסו הרשעים ימ"ש לתוך העיר, ובזה יש ב' דיעות באיזה עיר נהרג, הגאון בעל יון המצולה העיד שנהרג יחד עם קדושי העיר פולנאה כי שם שהה באותה העת, ויש אומרים שנשאר בעירו אוסטרפאלי, ושם נהרג עקד"ה, כל היהודים התאספו כאיש אחד בבית המדרש לבושים בתכריכים, ושפכו ליבם בתפילות ותחנונים לפני הקב"ה שיציל אותם מידי הרשעים הארורים, הרשעים נכנסו בבית המדרש ודרשו תיכף מכל המון העם ורבם רבי שמשון בראשם שיסכימו להמיר דתם ח"ו ואז תנתן להם נפשם לשלל, ואם לא אחת דתם לההרג, אולם ישראל קדושים מסרו נפשם על קדושת ה' בגבורה, והכריזו בקול גדול שלא ימירו את כבודם, ובוחרים למות מתוך יסורים נאמנים לה' ולתורתו ולא להמיר את דתם ח"ו, ומיד התחילו הרשעים לשפוך את חמתם על היהודים והרגו עם רב, ואת רבי שמשון הרגו באכזריות נוראה, וכאשר סיפר הגאון המקובל ר' ישעי' אשר זעליג מרגליות זצ"ל בשם רבו הגה"ק מבארניב זצ"ל שרבי שמשון היה באותה שעה מעוטר בטלית ותפילין דבוק ברעיונותיו הטהורות והקדושות, הרשעים נטלו

ענף עץ דק וחד ובזה דקרו את גופו הטהור ממטה למעלה, ואולם רבי שמשון ברוב דבקותו לא חלי ולא הרגיש ביסוריו ומכאוביו כלל, עד שהגיע הענף לראשו ופגע במוחו הקדוש, אז יצאה נשמתו הטהורה בדבקות ויחודים עליונים, וסיבת פירוד נשמתו מגופו לא היתה ע"י הריגתו ופעולות הרשעים, כי אם מדבקות מחשבתו הטהורה בה', יחד עמו נהרג בנו ר' שמואל.

בקרב קדושים יתהלל

הגאון הרבי ר' יהונתן אייבשיץ זצ"ל מכנהו בהקדמה לספרו "אספקריה המאירה" על הזוה"ק "אחד קדוש מדבר איש האלוקים מורינו הרב ר' שמשון אסטרפלי".

מסופר בשבחי הבעש"ט בשם הגה"ק ר' גדליה מליניץ זצ"ל בעל תשואות חן שמרן הבעש"ט לא רצה לשהות בעיר אוסטרפאלי, וטעמו ונימוקו עמו שאין לו מה לתקן שם, כי רבי שמשון כבר תיקן את הכל שם. ועוד מסופר שם כי פעם שבת את שבתו הרה"ק ר' גרשון מקיטוב זצ"ל גיסו של הבעש"ט באוסטרפאלי, ומשם נסע למעז'בוש ואמר לגיסו מרן הבעש"ט שהשיג באוסטרפאלי אור גדול שנשאר חותמו מרבי שמשון.

אולם פעם אחת הזדמן שהבעש"ט שהה שם בשבת לגודל הפצרת חסידיו שהתגוררו שם, ובעת הסעודה פתח את החלון ובמשך כל כמה דקות נגש אל החלון להסתכל מבחוץ, והתפלא על זה תלמידו הרה"ק ר' יוסף מקאמינקא לדעת מה זה ועל מה זה מסתכל רבו כל הזמן לחוץ, ועל כן כאשר פנה הבעש"ט מן החלון הלך וסגר את החלון, וכאשר חזר לשם הבעש"ט פתח שוב את החלון והסתכל שוב, אח"כ סגרו רבי יוסף שוב, ומיד בא הבעש"ט ופתחו, וכן היה עוד כמה פעמים, עד שגער הבעש"ט ברבי יוסף מיהו זה אשר סוגר את החלון, והשיב לו רבי יוסף אני סגרתי את החלון כי בחוץ שורה קרירות גדולה, והקור נכנסת לתוך הבית מתוך החלון הפתוח, ומדוע פתוח רבינו את החלון בכל עת, נענה הבעש"ט ואמר לו וכי אינך רואה עמוד אש מתורה ועבודה של רבי שמשון, המאירה מהארץ ועד הרקיע, אמרו להבעש"ט כי במקום הזה אשר מסתכל שם הוא המקום שמניחין שם האשפה, אז גילה להם הבעש"ט כי באותו מקום עמד בית מדרשו של רבי שמשון, ובמשך הזמן נחרב עד שנשתכח הדבר, וברבות השנים נעשה למקום אשפה רח"ל.

זכרו לדור ודור

השאיר אחריו ברכה מרובה תורה שבכתב, מאמרים ואגרות נפלאים בתורת הסוד, י"ד מאמרים עמוקים בקבלה שנדפסו בספר קטן בכמות ורב באיכות ונקרא שמו ספר קרנים (נדפס תס"ט) "ספר זה חיברו ויסדו הקדוש האלוקי בוצינא דקדישתא (המאור החזק, וגם כמליצה על עיר מוצאו) מוהר"ר אהרון מעיר גולה קרדינא, בעל ספר "אגרת הטעמים" והעיר ה' את רוח איש קדוש וטהור המקובל הגדול הרב מוהר"ר שמשון במוהר"ר פסח שנהרג עקד"ה בשנת ת"ח ועשה פירש נפלא על ספר קרניים וקראו בשם "דן ידין" עכ"ל.

מלבד ספר זה מזכיר רבי שמשון (בהקדמתו לדן ידין ובשאר כתביו) כי חיבר ששה חיבורים נוספים: "מחנה דן" על הזוה"ק, "בן מנוח" על האידרות, "נזיר אלוקים" שמש ומגן" "שמש נוגה" פי' על ספר שערי אורה למהר"י גיקטיליא, "ויזרח שמש", שמות ספריו מרמזים על שמשון בן מנוח משבט דן.

בסוף ספר קרניים עם פירושו דן ידין (אמשטרדם תקכ"ה) נדפסו "ליקוטי שושנה" אוסף חידו"ת בקבלה ממנו. וכמו כן הגאון רבי צבי הירש הורוביץ אב"ד מדינת זאמוט שבמדינת ליטא הוציא לאור כתבים שהיו בידו מרבי שמשון.

רבי חיים ליבערזאהן מבראדיטשוב נכד רבי ליבער הגדול שהיה נכדו, היו ברשותו כתבים מזקינו רבי שמשון, והעיד בהקדמתו לסידור מגלה עמוקות שהו"ל, שהעתיק חידו"ת בקבלה שהחיד"א מביא מחידו"ת של רבי שמשון.

מענין ספרו הקדוש מנחת דן שהוא פירוש על זוהר הקדוש, נדפס רק פעם אחת ואין ידוע מתי, ולא נשאר ממנו שום העתק, וכאשר כתב הרה"ק בעל בני יששכר כתב (סור מרע ועשה טוב אות י"ב): אמת נכון הדבר שדברי הזוה"ק יש לדרשו בפנימיות ברמיוזות ור"ת וס"ת ממש כמו בתורה וכבר ראינו בדברי קדוש עליון פליאות נשגבות, עיין בדברי מהר"ש אוסטרופולי בספרו דן ידין מאמר י"ג ותראה נפלאות, ותברך ברוך שחלק מחכמתו ליראיו ולא זכינו לראות ספרו הק' מחנה דן, ונראה שלא היה העולם ראוי לזה, עכ"ל.

ומסופר בשם החסיד ר' יצחק מקאנעסטענטין, שכשאשר שהה בסאדיגורא במחיצת הרה"ק רבי אברהם יעקב בן הרה"ק מרוז'ין, ביקשו הרה"ק מסאדיגורא לחפש בשבילו ספר מחנה דן אם נמצא באיזה ספריה בכתב או בדפוס. והיה מוכן לשלם עבורו סך שלושת אלפים ריינישׁ, מיד כשחזר החסיד לביתו שלח מכתבים לידידיו ומכירי שיחפשו אצל מוכרי ספרים וישאלו אצל ת"ח וכו' ולא נמצא הספר, וחזר בפחי נפש לרבו ואמר לו שלא נמצא הספר, ואז גילה לו רבו הרה"ק מסאדיגורא: קבלה בידי מאבותינו עד המגיד הגדול ממזריטש שקיבל מהבעהש"ט הק' שאם ילמדו ישראל את הזוה"ק עם פירוש מחנה דן תתקרב הגאולה.

מסופר שהרה"ק בעל בני יששכר זי"ע השתוקק להשיג הספר הק' הנ"ל ופירסם שמוכן לתת את כל ספריו תמורת ספר יחיד זה, משכיל אחד שמע מזה ונזכר שבהיותו בבית עקד ספרים בעיר בערלין ראה שנמצא שם ספר זה, ועל כן חשב בליבו שכאשר יזדמן להיות שוב בבערלין יקח משם הספר ויביאנו להבני יששכר, אמנם בינתיים נסתלק הבני יששכר לעולמו, ועל מקומו ישב בנו הרה"ק ר' דוד זצ"ל מח"ס צמח דוד, ואז נזדמן לאותו משכיל להיות בבערלין, וגנב אותו הספר שהיה עותק יחידי בעולם, והביא את הספר להרה"ק רבי דוד מדינוב וביקש תמורתו את כל ספריו כאשר הבטיח אביו, אמאר לו הרה"ק מדינוב הנה אבי הבין בטוב הספר ועל כן היה הדבר שוה לו, אך אני איני מוכן לתת את כל ספרי תמורת הספר האחד הזה, כששמע זאת המשכיל כעס מאד וישלך את הספר היקר לתוך התנור שעמד בחדר, כשראה כן הרה"ק מדינוב התבטא כי אותו אדם ישתמד בקרוב, וכן היה שאותו משכיל המיר את דתו רח"ל.

כשימי 'בין המצרים' בקדושה, אז כל 'השנה' נכלל בהם

עוד יש לומר על המפורשים ז"ל שאמרו על הפסוק כל רודפיה השיגוה בין המצרים (איכה א, ג) **דהיינו שמי שרודף אחר הקדושה יכול להשיגה בין המצרים** דהנה בכל ענינים יש **דבר** הממוצע כידוע (וכמו ששמענו מפה קדוש המחבר זלל"ה שאמר דסעודת מוצאי שבת קודש הוא הממוצע בין סעודת שבת לסעודת חול לקשר הב' הפכיים אכילת החול אל אכילת הקדוש).

ולכן בשנה יש גם כן ימים הממוצעים והם הבין המצרים ואם האדם מכניסם לקדושה אז הוא הכל נכלל בקדושה ואם חס וחלילה להיפך וכו'.

וזה **כל רודפיה השיגוה בין המצרים** הן לטוב או להיפך חס וחלילה **ועל זה רומז גם כן הנדר שמכניס דבר ההיתר אל האיסור** דהוא נעשה הממוצע בין האיסור וההיתר, **ולכן אנו קורין פרשת מטות בבין המצרים** ודוק כי הוא נכון.

(אך פרי תבואה)

◆◆◆

השבתות של 'בין המצרים' הם בבחי' רעוא דרעווין

בשבת בין המצרים הוא כבכל שבת בעת הסעודה השלישית שהוא רעוא דרעוין היינו לפי שתמיד במנחה הוא זמן דין ובשבת נהפך לרעוא דרעוין ובבין המצרים שהם ימי דין לכן בשבת נהפך לרעוא דרעוין.

(קדושת היהודי)

◆◆◆

ימי בין 'בין המצרים' מסוגלים לקבלת תפילות והם ימי רחמים ורצון

תפלות ישראל בימי בין המצרים שמתפללין בלב נשבר מתקבל לרצון יותר מבכל השנה.

(תכלת מרדכי)

◆◆◆

הנה בימים האלה שהם ימי בין המצרים בכל שנה ושנה יש בהם התגלות החסדים למאד נעלה כי הנה ידוע אשר כ"ז היה לטובת ישראל במה ששפך חמתו על העצים ואבנים ולא עשה בישראל כלי' ח"ו וזה הי' מחמת שנתעורר עליהם אהבה גדולה בעולמות עליונים **ולכן הימים האלה נזכרים ונעשים בכל שנה ושנה כשמגיעים אלה הימים נתעורר אהבה גדולה עלינו וגובר חסדו ית'** ורחמים גדולים עלינו ועל כל ישראל.

(תולדות יצחק נעסכיז)

ימי בין המצרים מסוגלים לתשובה

והוא ענין בין המצרים כי הימים האלו הם ימים קדושים מאד אבל הם באתכסייא ובכל שנה ושנה נתקנו יותר ויותר והם כ"א יום כמנין אהי"ה כי ע"י תשובה נתקנו והימים האלו מסוגלים מאוד לתשובה הגם ששערי תשובה לא ננעלו ומועיל תמיד לדופקי בתשובה אבל אותן הכ"א יום שבין המצרים הם מועלים יותר.

(אור לשמים)

◆◆◆

הט' ימים מר"ח אב עד ת"ב מסוגלים מאוד לתשובה

איתא בספרים כי **הט' ימים מר"ח עד ט' באב הם מסוגלים מאד לתשובה כמו עשרת ימי תשובה, ותשעה באב בעצמו הוא כמו יום כיפורים** ועפ"ז אשר לפרש הגמרא מגילה דף ה' בדרך צחות רבי בקש לעקור תשועה באב ומוקי הגמ' ת"ב שחל להיות בשבת היה וסבר כיון דאדחי אדחי ע"כ דאיתא חד דאשכח לאליהו ושאלו תנא אם ישמרו ישראל שתי שבתות מיד הם נגאלין והא היתה יו"כ שחל להיות בשבת הוא וכל ישראל בוודאי עשו תשובה וקיימו ושמרו שתי שבתות דהא יום כיפור נמי איקרי שבת ומ"ט אין נגאלין וכן יש לומר גם כן גבי רבי מחמת דתשעה באב הוי כמו יום כיפור, ותשעה באב שחל להיות בשבת הוי כמו שני שבתות ושמרו ישראל שני שבתות וע"כ רצה לעקור תשעה באב שיהא הגאולה שלימה במהרה בימינו אמן.

(אמת ליעקב)

◆◆◆

פרשיות 'פנחס מטות מסעי דברים' מגינים על ישראל

עוד יאמר **דלכן קורין בימי בין המצרים** [פרשת] **פנחס ומטות מסעי** ודברים משום דהם מגינים על ישראל. [בפרשת פנחס] קורין פרשת המועדות, ושבת בכללם, וכל המענג את השבת נותנים לו נחלה בלי מצרים (שבת קיח).

ולכן בפרשת מטות יש פרשת נדרים, שנודרים בעת צרה חס וחלילה. וכן פרשת מסעי על שם שהגלות היא מכפרת.

וגם אלה הדברים אשר דבר משה אל כל ישראל וגו' (דברים א, א) **שכנסם לכולם** (כפירוש רש"י) **על דרך שאמרו** (סנהדרין ז:) **רב אשי כי הוי אתא טריפתא קמיה, מכניף** (פי' כינס) **ומייתי להו לכולהו טבחי** (שוחטים) **דמתא מחסיא, אמר כי היכי דלימטיין** (שיגיענו) **שיבא** (קיסם קטן) **מכשורא** (מן הקורה, כלומר שאם נטעה ישתלש העונש בין כולנו ויקילו מעלי), **ונמצא שכולם** להגין על ישראל.

(אך פרי תבואה)

• עכ"ן קר"א שמו כ"ו"י •

בית הכ"וי נעימורת יזמרו

מריחוק מקום וקירוב ליבאה, נשגר ברכת הודאה, ומזלא טבא וגדיא יאה, לידידינו היקר המהולל בתשבחות, כליל המעלות והמידות, עסקן נמרץ לכל דבר קודש, עוזר ומטיב לכל מבקש, נודע בהתמסרותו למען המוסדות הק' והקהילה, עומד לאחיעז"ר ולאחיסמך בלונ"ח יומם ולילה, יקר רוח מאוד נעלה, יראתו קודמת לחכמתו, בפי ישרים תהילתו, כשמו הטוב כן תפארתו, הלא הוא

הלא הוא ידידינו החשוב והמפואר

מו"ה קלמן אליעזר לעווי הי"ו

מגדולי עסקני מוסדות יטב לב בארה"ק

לרגל אירוסי בנו בכורו ני"ו למז"ט בשעטו"מ

וצרופה בזה ברכתינו המרובה, ברגשי הודאה וחיבה, שיזכה לרב תענוג ונחת, מתוך אושר ועושר והרחבת הדעת, וימשיך לעמוד לימין מוסדותינו הקדושה, ובשכר זאת יתברך בברכאן דנפישא.

המברכים ברגשי הוקרה והערכה, אסירי התודה והברכה

יצחק אטטאר

בשם הנהלת מוסדות סאטמאר
בני ברק יצ"ו

פנימי העדנ בלתי מוגה

משולחן מלכים

שיחות קודש שנשמעו מפי כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א

ביקור תנחומין בכלות השבעה

ע"פ מחותנו הגאון הצדיק חו"פ

רבי יקותיאל זלמן יו"ט ליפא הלברשטאם זצ"ל מטשאקעווע

בבית בנו הרה"ג ר' **יואל האלברשטאם** שליט"א

רב ביהמ"ד בית שמואל דקהלתינו הק' בקרית יואל המורחבת יצ"ו

יום ד' פרשת עקב תשפ"ג לפ"ק

רבינו הגיע לנחם את האבלים אחר חקמת המציבה בכלות השבעה, ביום שחזר לביתו מעיר הנופש ב'ניו העמפשיר', ששהה שם למנוחת הנפש בימי בין המצרים, כדרכו בקודש מדי שנה בשנה

רבינו: פאר די יונגווארג קען מען געבן שלום. פאר די אבלים **נישט** (כ"נ בשו"ע יו"ד סי' שפ"ה סעי' א').[1]

מוה"ר חיים שלמה פישער הי"ו משב"ק, הראה על א' הנוכחים ואמר: דאס איז א ברודער פונעם נפטר, ער איז געקומען צופארן פון ארץ ישראל, ער הייסט ר' שמעון שמואל (בן כ"ק הגאון הצדיק בעל דברי משה ז"ל חבר הבי"ד"צ ירושלים עיה"ק ת"ו).

ער איז דא געווען אמאל ווען ס'איז געווען א שבע ברכות ביים רבי'ן אין שטוב, ס'איז געווען די שבע ברכות מיט די שוחטים.

הגרש"ש: יא, ס'איז געווען א שיינע שבע ברכות דעמאלטס, מ'האט אויסגעשמועסט שיינע ענינים דארט.

הג"ר אברהם מאיר הלברשטאם שליט"א, דומ"ץ ביהמ"ד דקהלתינו 18'טע עוועניו בב"פ [בנו של הנפטר ז"ל]**:** ער איז געקומען ברענגען נחמת ציון וירושלים.

רבינו: וואו וואוינט איר אין ארץ ישראל?

הגרש"ש: אין ירושלים עיה"ק.[2]

רבינו: מ'איז שוין געווען ביי די לויה אויך דא?

א' הנוכחים: ער איז אהנגעקומען צו סתימת הגולל.

הרח"ש: מ'איז געקומען צופארן אום תשעה באב?

הגרש"ש: יא, איך בין ארויס געפארן אום תשעה באב.

רבינו: נו, האט מען געפאסט לענגער?

הגרש"ש: איך בעצם טאר נישט פאסטן וועגן בריאות. נאר דאס יאר האב איך יא געפאסט ביז נאכן רבינו תם זמן פון ארץ ישראל, ווייל מיין טאטע ז"ל האט אזוי געהאלטן, ווייל פשוט אויפן פליגער האב איך נישט געפילט אז איך פאסט, צי וועגן די עירקאנדישאן.

הגרא"מ: אויב מ'איז נאך אין די לופטן ביז ווילאנג מ'קומט נישט אהן צום קיין ישוב איז עס אזוי ווי דארט. אזוי ווי ביי יו"ט שני.

רבינו: יו"ט שני איז א צווייטע זאך. אבער דא זעהט מען דאך אז ס'איז לעכטיג, די גמרא זאגט (תענית יב.) כל תענית שלא שקעה עליו חמה לאו שמיה תענית.

איך ווייס נישט..., איך זעה נישט דעם היתר..., ווייל מ'איז ארויסגעפארן פון ארץ ישראל און אין ארץ ישראל איז שוין

---

1 ז"ל המחבר (יו"ד שפ"ה ס"א): **אבל אסור בשאלת שלום וכו'... כמה דברים אמורים, בשאר קרובים, אבל על אביו ואמו שואל בשלום אחרים אחר שבעה, ואין אחרים שואלים בשלומו עד אחר י"ב חדש.**

2 מ"מ אביו הגדול ז"ל כאבד"ק דברי משה בעיה"ק ירושלים ת"ו.

נאכט זאל מען ענדיגן דעם תענית? מ׳איז דאך שוין אוועק געפארן פון דארט...[3]

הגרש״ש: הרב וואזנער (הגאון הגדול בעל שבט הלוי זי״ע) פלעגט אויך אזוי פסק׳ענען,[4] אז מ׳קען אויספאסטן אזוי ווי מקום שיצא.

א׳ הנוכחים: בכלל, וואס איז די סברא אז מ׳זאל שוין יא קענען אויספאסטן?

הגרש״ש: ווייל ער איז נאך נישט אנגעקומען למחוז חפצו, איז ער נאך לויט דעם חשבון שיצא משם.

רבינו: ס׳איז נאר א מציאות אזוי, אבער נישט אז ס׳איז שוין נאכט דא.[5]

הגרש״ש: ביי מגילה טרעפט מען אויך אזוי.

רבינו: דער מנחת יצחק אין א תשובה (ח״ו סי׳ פ״ד) איז אויך משמע אזוי, ער רעדט וועגן אנדערע ענינים, אבער אזוי איז משמע דארט.

הגרש״ש: רבי משה פיינשטיין האט א תשובה וועגן דעם. ער זאגט אז איך האב נישט קיין שום מקום פון חז״ל צו פושט זיין דעם ענין. מסברא זאגט ער אויך אזוי ווי דער רבי זאגט.[6]

רבינו: ס׳איז מסתבר אזוי. טאמער ס׳איז לעכטיג איז דאך נאך טאג.

הגרש״ש: [בצחות] הויבט מאכן זיי טונקל די פענסטער׳ס, איך האב נישט געזעהן...

רבינו: און וואס טוט מען ווען מ׳פארט פון דא קיין ארץ ישראל? עסט מען דאך פריער.

אזוי איז דאס מציאות, ווען מ׳פארט פון מערב אויף מזרח, ער טאר נישט אויספאסטן? ער דארף נאך פאסטן?, פארוואס? אז ס׳איז געווארן נאכט איז נאכט.

הגרא״מ: דעמאלטס איז נאכט פריער, אזן דער ניין א טאג שפעטער איז פריער.

רבינו: אלעם אזוי, מ׳דאוועט שחרית ווען מ׳פארט אויפן וועג קיין ארץ ישראל, וואס הייסט מ׳דאוועט שחרית? דארט פון וואו מ׳קומט איז דאך נאך נאכט, ווי אזוי דאוועט מען שוין שחרית?

הגרש״ש: כלפי די ענינים פון יורה דעה חלק ב׳ ברענגען די אחרונים בזמנינו אז מ׳זאל יא מחמיר זיין ווי דער אביאסף, אפאר שעה שפעטער.[7]

הגרא״מ: דארט האט עס מיט די זון.

רבינו: ס׳האט מיט די שקיעה.

הג״ר יואל הלברשטאם שליט״א, רב דביהמ״ד בית שמואל [בנו של הנפטר ז״ל]: מ׳זאגט אז דער הייליגער צאנזער רב האט געפלעגט דאוועננן נעילה שפעטער וועז

---

3 ועי׳ בשו״ת עמק התשובה מהגאון אבד״ק יראי ה׳ קארלסבורג ז״ל (או״ח סי׳ ע) שכ׳ ג״כ כדבריו של מרן שליט״א.

וזה לשונו: בענין הנוסע בתענ״צ מא״י לחו״ל ומתארך לו התענית, שאמרנו שצריך להשלים עד הלילה בחו״ל, והביא מאחרונים לכאן ולכאן, אין אני יודע האיך שייך להתיר, כגון אם הגידון יהי׳ לענין דממקום שיצא משם כבר הוא מוצאי ט״ב אמנם במקום שנוסע עכשיו עדיין לא שקעה החמה, בוודאי יש עליו עדיין כל דיני ט״ב עד שקיעת החמה, דהתענית הוקבע לאותו היום, יהי׳ היום כמה שיהי׳, וה״ה לשאר תעניות שקבעו חז״ל להתענות, דאפי׳ בסתם תענית קיי״ל דכל תענית שלא שקעה עליו החמה אינו תענית וכדאיתא ברייש סי׳ תקס״ב, וכל שכן תעניות שהוקבע ע״י חז״ל והוא מדברי קבלה ככתוב צום הרביעי וגו׳ חובת היום עליו עד שתשקע עליו החמה במקום שנמצא, עכ״ד.

4 עיי׳ בתשו׳ שבט הלוי (ח״י סי׳ רס״א) וז״ל: ואשר שאל במי שנוסע לאמעריקא ביום תענית וב״ז בתמוז, האם הוא חייב לצום עוד עשר שעות עד אמעריקא או שמא אזלינן בתר תחילת התענית שהתחיל בא״י. ודאי יסוד גדול כל תענית שלא שקעה עלי׳ חמה אינו תענית כמבואר בתענית (דף י״ב) ובשו״ע או״ח (סי׳ תקס״ב). אבל כתבתי במק״א (ח״ו סי׳ קע״א) דנהי דמצד זה היינו צריכים לחייב להתענות עד צאה״כ במקום שהוא עכשיו שם, אבל לאידך כיון שתענית סתם שחייבו אינו ארוך כל כך, ושיערו דסתם תענית במקום שהוא שם הוא גזרה שרוב הצבור יכולים לעמוד, משא״כ להאריך התענית בעוד שבע או עשר שעות ולפעמים יותר מביא חולשה על האדם שהוא כבר בגדר פטור מן התענית, ע״כ לענ״ד דמותר לו להפסיק תעניתו בדרך כה״ג בזמן המשוער שיצא מא״י שבמקום שיצא משם הוא כבר ציה״כ, וכו׳, עי״ש.

5 וכיוצא בזה כתב בשו״ת בצל החכמה (ח״ה סי׳ צ״ט אות ד וה״) לענין ספירת העומר וטבילה שהכל תלוי בלילה במקום השני, והיינו משום שאין היום נגמר עד שתשקע החמה ויהי׳ צאה״כ, ולא קודם לזה, אפילו אם כבר עברו כ״ד שעות ויותר ויעו״ש.

6 עיין בשו״ת אגרות משה (או״ח ח״ג סי׳ צ״ו ד״ה ובדבר שכתב) דלענין שינויי היום בין המדינות כשנוסע ממקום למקום בתענית צריך להתענות בין לקולא בין לחומרא עד צאה״כ במקום שנמצא אז, ואע״פ שלפעמים הוא רק שעות מועטין, וכן בת״ב א״צ להתענות יותר מצאה״כ של אור לעשירי, אף אם יודמן שלא יהא כ״ד שעות, עכ״ד.

וכן מובא בקונטרס ובלכתך בדרך (ירושלים תשנ״ו עמ׳ ל״ט אות א׳) שהביא בשם האג״מ הנ״ל כשנוסע בתענית מארה״ב לא״י שהיום מתקצר לו מותר לאכול מיד בצאה״כ בא״י, ולהיפוך בנוסע מא״י לארה״ב שהיום מתארך לו צריך להתענות עד צאה״כ בארה״ב, עכ״ל.

7 בטו״ז (יו״ד סי׳ קפ״ד סק״ב) הביא את שיטת האביאסף שמה שאמרו בגמ׳ דעונה הוא יום או לילה, הוא בימי ניסן ותשרי שהיום והלילה שוים, אבל לדינא השיעור הוא שתים עשרה שעות שוות, ואינו תלוי באורך היום והלילה, ואמרו כמה דעות באחרונים מה כונתו, עיי׳ בדרישה (ס״ק ק׳) ועיי׳ בשו״ת ערוגת הבושם (יו״ד סי׳ קמ״ב).

ס׳איז שוין געווען ביינאכט, און אויפן נוסח ׳השמש יבוא ויפנה׳, האט ער געזאגט אז ׳השמש׳ גייט ארויף אויפן צדיק.[8]

רבינו: וואס צדיקים קענען דאס איז א צווייטע מעשה...

ושאל רבינו את הגרש״ש: ווי אזוי האט דער טאטע (כ״ק הגה״צ בעל דברי משה ז״ל) געזאגט פאר נשים אין די אנדערע זמנים וועגן פאסטן אום תשעה באב?

הגרש״ש: וועגן מעוברות ומיניקות? מיין טאטע ז״ל פלעגט אין די אמאליגע יארן אביסל מחמיר זיין.

אבער שפעטער בסוף ימיו האט ער יא מקיל געווען.

רבינו: מיין טאטע האט זייער מקיל געווען, ער האט נישט געלאזט פאסטן.[9]

הגר״י: ס׳איז דא די תשובה פון רבי עקיבא יוסף שלעזינגער ז״ל (האו״ח סי׳ קע״ד).[10]

רבינו: יא, ער ברענגט דארט אז דער חתם סופר האט געהאלטן אז נשים זאלן נישט פאסטן אלע תעניתים, חוץ פון תשעה באב מיט יום כיפור, און א מעוברת זאל אפילו תשעה באב אויך נישט פאסטן.[11]

הגרא״מ: ער האט מקיל געווען נאך פאר די תשובה פון רבי עקיבא יוסף איז ארויסגעקומען. ס׳איז ארויס געקומען הערשט שפעטער (י״ל מכת״י בשנת תשמ״ו). אבער דער זיידע האט געהאט די קבלה פון חתם סופר נאך פאר ווען ס׳איז געווען געדרוקט אינעם ספר.

רבינו: דער פסק פונעם חתם סופר איז געווען שטארק מקובל ביי די אייניקלעך פונעם חתם סופר,[12] מיין טאטע האט דאס אויך בפשטות געזומען פונעם חתם סופר׳ס פסק, כ׳האב עס נישט געהערט פון אים, אבער אזוי איז מסתבר.[13]

---

8 עיי׳ בס׳ תורות ועובדות מרבותינו הק׳ (עמ׳ תס״ח) שסיפר רבינו הק׳ בשם אביו הקדושת יו״ט ז״ל שפעם כשהסתופף בצאנז בצל הקודש ביום הכפורים ומרן הדברי חיים ז״ל האריך מאוד בעבודת היום, עד כדי כך שכשיצא מרן הדברי חיים ז״ל לומן קצר מבית המדרש אחרי תפלת מנחה לפני תפלת נעילה, וכבר פנה יום והיה זמן רב אחר צאת הכוכבים, ומרן הדברי חיים ז״ל ראה שאנשים באים מכפר סמוך למכור פירות וירקות, ושאל בתמיה עס איז שוין אזוי שפעט...?

ואמר מרן הקדושת יו״ט ז״ל שהיה סבור שבעת ימהר מרן הדברי חיים ז״ל בתפלת נעילה אחרי שהשעה היתה מאוחרת מאוד, אבל ראה שטעה במחשבתו, ומרן הדברי חיים ז״ל האריך אז מאוד בתפלת נעילה כמו אתמול בליל כל נדרי.

וכששאלו את מרן הדברי חיים ז״ל כיצד אפשר לומר בתפלת נעילה ׳היום יפנה השמש יבוא ויפנה׳, הלא כבר פנה יום, והרי זה כדובר שקרים (ועיין באו״ח סי׳ תרכ״ג), השיב מרן הדברי חיים ז״ל בזה הלשון: ׳שמש׳ האט א סאך פשטים, אבער דער פראסטער פשט פון שמש מיינט דער צדיק הדור...

וסיפר רבינו ז״ל בשם החסיד ר׳ שלום מהאלמין ז״ל שהי׳ אז השעה מאוחרת כ״כ, שכבר חזרו מבית הכנסת בצאנז, ואולם אצל מרן הק׳ עמדו אז הכהנים על הדוכן. [והוסיף רבינו בדרך צחות, שאל יחשבו בדעתם שזמן מוצאי יו״ט בבתי הכנסת בעיר צאנז הי׳ דוגמת הזמן שקבעו הרבנים המאדערניים בניו יארק, ובוודאי הי׳ אז הזמן מוצאי יו״ט לכתחלה לצאת ידי חובת כל הדעות והשיטות, שהוא ע״ב מינוטען אחר השקיעה].

9 ועיי׳ בקונטרס ברכה וישועה שהגה״צ מפריימאן סיפר שרביה״ק ז״ל במעמד ברכת החמה בשנת תשי״ג סיפר ג״כ עובדא הנ״ל.

ופע״א בתוך א׳ השיחים אמר מרן שליט״א: דער טאטע ז״ל איז עפי״ר נישט געווען אזא גרויסער מקיל, אבער ביי דעם איז ער געווען א מקיל, ער איז געווען ברוגז אז ער האט געהערט אז מ׳פאסט.

ועיין בשו״ת צבי תפארת (סי׳ מ״ח) שכתב הדרכי תשובה, וז״ל: ...ודע כי שמעתי ממורי אדמו״ר הגה״ק משינאווא זצללה״ה שאמר לי שהוא מקובל מצדיקי דורות הקדמים זצללה״ה שכל אשה שעומדת עוד בימים שיכולה לילד עוד בנים, ובימים אלה הם חלושי המזג, ע״כ אף שהם בריאים ושלימים, מ״מ נכון יותר שלא תתענה, עיי״ש.

ועיין בס׳ זכות אבות (עמ׳ כ) שפע״א נתן א׳ קוויטל להרה״ק מציעשנוב ז״ל ונפשו בשאלתו שיוכל לצום בתשעה באב, אמר לו הרה״ק מציעשנוב ז״ל תפילה כזאת לא שמעתי, לצום ביוהכ״פ שמעתי להזכיר, משא״כ בשאר תעניות אז מ׳קען נישט פאסט מען נישט, עיי״ש.

10 הגה״צ בעל לב העברי ז״ל ושאר ספרים בהלכה ואגדה ובמלחמת הדת, מתלמידי הכתב סופר והמהר״ם שיק ז״ל ומנו״כ בעיה״ק ירושלים ת״ו.

11 וז״ל: ...קיבלתי מן אבא (הג״ר יחיאל שלעזינגער מתלמידי מרן ז״ל) בשם החת״ס להקל בתעניות לנשים בזה״ז, ולא להניחם להתענות, זולת יוהכ״פ כי אם בשלימות הבריאות, משא״כ עוברות ומניקות, וכבר כתב בתשובה מאהבה (ח״ב סימן תק״ג) לפרש דעוברות ומניקות בסתם הם מצטערות... עכ״ל.

ובתשובה שניה כתב שם: ובפרט אחרי כי בא חולשה לעולם שמענו מהחת״ס זיע״א שאמר אי לאו דמיסתפינא כלפי ד׳ תעניות חוץ מיוהכ״פ ות״ב מטעם חשש סכנה לכמה בני אדם ובפרט לנשים ה׳ ירחם, ולא להניח לבנותיו להתענות חוץ מהנ״ל.

וכיו״ב כתב בתשובה שלישית וז״ל: ...בענין התענית, ובחולשתינו רבותינו לא הניחו לנשים להתענות, חוץ מט״ב ויוהכ״פ כמו שכתוב בסימן תקנ״ד סעיף ו׳ דבמקום חולי לא גזרו רבנן עכ״ל.

12 עיי׳ בספר אלף כתב (סימן תרע״א) שכתב: החת״ס זלה״ה אמר אם היה בכוחו היה מבטל כל התעניתים זולת ת״ב ויוה״כ.

13 עיי׳ בשו״ת חת״ס (יו״ד סי׳ קנ״ה) שכתב בנשים שתשושי כח הן יש להקל עליה בתענית, ועכ״פ לא ינהגו עידונין באותן הימים ולא יאכל בשר ולא ישתה יין ומיד יפרוש לצדקה... עיי״ש.

א' הנוכחים: הרב וואזנער פלעגט קודם יא מחמיר צו זיין אין דעם, שפעטער האט מען אים געוויזן די תשובה פון רבי עקיבא יוסף (שיצא אז לאור מכת"י), האט ער געזאגט אז ער האט נישט געוואוסט פון דעם.

רבינו: ביי מעוברות האט איך געוואוסט אז מ'האט מקיל געווען, ביי מינקת האב איך נישט אזוי וויט געהערט.

הגר"י: מ'איז נישט אזוי מתיר ביי מינקת. עס וועגדט זיך וויאזוי מ'שפירט'זיך.

רבינו: באמת די ערשטע דרייסיג טעג קען מען זיכער מיקל זיין ביי מינקת, שפעטער וועגדט זיך שוין טאקע וויאזוי מ'שפירט'זיך, יעדער איז אנדערש, אויב איז דא א חולשה, קען מען מקיל זיין.

הגרא"מ: אין די פוסקים איז דא וואם זאגן אפילו ביי מינקת נאך לייכטער, וועגן די חלב.

*

הגרא"מ: כ'האב געהערט פונעם טאטן להבחל"ח אז ער פלעגט צו פארן מיטן באם מיטן פעטער (רבינו שליט"א) אסאך מאל, ער האט איבער געזאגט כמה הוראות וואם דער פעטער האט נאכגעזאגט אזוי אינטערוועגנס.

רבינו: יא, איך געדענק, אונז פלעג מיר פארן קיין בארא פארק.

הגרא"מ: דער פעטער פלעגט צו פארן אין סיגוטער כולל, און ער איז געפארן אין באבובער כולל.

דרייסיג יאר האט ער דארט געלערנט.

הגרא"מ: ער האט געוואלט לערנען אין סאטמאר, אבער מ'האט אים נישט אנגענומען, ווייל ער האט נישט געלערנט אין סאטמאר אלם בחור, ער האט געלערנט אין ירושלים ביי הרב דושינסקיא...

*

הגרש"ש: ס'איז געווען יעצט די הקמת מציבה, האט מען געהאט געריידט צי מ'קען מספיד זיין אום חמשה עשר באב.

רבינו: היינט איז דאך טאקע שוין חמשה עשר באב.

הגרש"ש: כ'דערמאן מיך יעצט אז ס'איז דא א שטארקע קשיא, ווייל איינע פון די מאן דאומרים אין די גמרא איז, אז דער יו"ט חמשה עשר באב איז ווען כלו בו מתי מדבר, נו, אהרן הכהן איז דאך נסתלק געווארן אום א' אב, ווי אזוי קען זיין ס'איז געווען וויבכו אותו אז מ'האט אים באוויינט און מספיד געווען דרייסיג טעג, אינמיטן די דרייסיג טאג איז דאך געווען חמשה עשר באב, מ'האט דאך דעמאלטס געמאכט א יו"ט, און ס'שטייט אין די תורה ויבכו אותו כל בית ישראל, ווי אזוי קען דאם ארבעטן ביידע צוזאמען.

רבינו: יא, אין פסוק שטייט טאקע (במדבר כ, כט) 'ויבכו את אהרן שלשים יום כל בית ישראל', א גאנצן חודש האט מען אים באוויינט.

הגרא"מ: און וואם איז געווען יעדן שבת?

הגרש"ש: שבת קען זיין אופנים וואם מ'פירט זיך אבילות אום שבת, אבילות בצנעה וכדו'.

רבינו: אבילות בצנעה איז נאר שייך אין די שבעה, נישט אין די שלושים.

הגרש"ש: מ'רעדט וועגן הספד.

רבינו: הארבער ווי שבת איז עס דאך נישט, איז וואם ס'איז געווען אום שבת, איז אויך געווען חמשה עשר באב.

הגרא"מ: גראדע כ'האב נישט געטראפן ביי חמשה עשר באב לגבי הספד, עס שטייט נישט 'אין מספידין'.

ביי ימים שאין אומרים בהם תחנון, אין הלכות אבילות שטייט נאר אז מ'זאגט נישט קיין צדוק הדין, דער מחבר זאגט אז מ'זאגט צדוק הדין נאר נישט ראש חודש, חנוכה און חול המועד.

רבינו: דער רמ"א איז מחמיר מער, אפילו ערב שבת נאך חצות.

הגרא"מ: יא, דער רמ"א זאגט ונהגו כל הימים שאין אומרים תחנון אין אומרים צדוק הדין. זאגט דער טורי זהב אין תקנ"ט הלכות תשעה באב, ער רעדט דארט צי תשעה באב איז מען מספיד, ס'הייסט דאך א מועד, זאגט דער טורי זהב אז וויבאלד דער רמ"א זאגט נאר אז מ'זאגט נישט צדוק הדין, ער דערמאנט נישט הספד, איז אדרבה, תשעה באב איז א יום מספד ובכיה.

אין מספידין שטייט נישט אויך ימים שאין אומרים בהם תחנון. נאר לגבי צדוק הדין זאגט דער רמ"א אזוי.

הגר"י: היינט איז די יארצייט פון רבי מאיר נתן,[14] עס איז דא מימרות וואם דער צאנזער רב האט געזאגט נאכדעם

ועיי' בשו"ת חת"ס (חו"מ סימן קפ"ד) אודות תינוק בן ט"ו ימים שנמצא מת אחר שלקחתו אמו כדרך כל הנשים הלוקחות ילדיהן דהו"ל אונס ע"ש, וכתב מרן וז"ל: מ"מ תעשה קצת תיקונים, אבל לא להחמיר בתעניות, ובפרט אחר הלידה וה' הטוב יכפר, עיי"ש עוד.

14 ה"ה בנו השלישי של מרן הדברי חיים ז"ל שנולד בשנת תקפ"ה, הי' חתנו של הרה"ק רבי אליעזר מדזיקוב ז"ל, ונסתלק בצעירותו ביום ט"ו מנחם אב שנת תרט"ו לפ"ק בהיותו כבן ל' שנים בלבד.

וואם ער איז אוועק, אבער ס'ווערט נישט געברענגט אז ס'איז נישט געווען קיין הספד.[15]

15 עיי' בס' דמשק אליעזר - דיוקוב (עמ' קט"ו) שבהגיע רבי מאיר נתן לבן שלשים שנה שקע השמש בצהרים פתאום, שנדבק בו מחלה החולי רע ששררה אז בצאנז, רוב אנשי העיר ברחו למקומות אחרים מחמת המגיפה, ורבי מאיר נתן נשאר בעיר לטפל ולעזור את החולים בכל הצטרכותם, כשהרגיש שפגע בו המחלה, הלך לבקש את אביו הקדוש שיתפלל בעדו, אבל מצאו ישן, ולא רצה להקיצו, וחזר למטתו ונסתלק ביום ט"ו אב שנת תרט"ו.

ועיי"ש שכשנסתלק התאבל עליו אביו הק' מרה, ובהספדו אמר שאלמלי היה נשאר בחיים, היה מגיע בגדלותו כאחד מתלמידי הבעש"ט הק'.

ועיי' עוד בס' הנ"ל (עמ' ש"פ) שפעם אחת מתה בתו של הרה"ק מצאנז, והיה מצטער ומתמרמר מאוד, ויבא אליו הרה"ק ר' ארון ז"ל מקראקא בן המאור ושמש ז"ל לנחמו, ויאמר לו, חבל חבל מדוע רבינו מאבד בידים את המדריגות הק' שלו ע"י הצער שמצטער, ויאמר, אמת אמת, אבל מה אוכל לעשות אם לא אוכל להתאפק.

אח"כ נפטר בנו היקר מאיר נתן נבג"מ ע"י החולי-רע שהי' אז בעולם, והי' מצטער ע"ז מאוד, ובגארליץ הי' אז מו"ץ הרב ר' דוד ז"ל, והי' כבן תשעים שנה, והי' לו בן יחיד, ושלח אותו לעיר אחרת ששם לא היה עוד החולירע, ונחלה שם במחלה זו ונפטר לעולמו, והביאו אותו לגארליץ באו והודיעו הדבר לאביו הזקן, ויקם מן הכסא ונכנס לחדר זוג' הרבנית, ויאמר לה בשמחה רבה, הנה הביאו את בנינו הקרבן היקר והקדוש, תני לי את המלבושים של שבת ונלך ללוות אותו לעולמו, ולבש את בגדיו ונגש אל המטה, ויברך ברכת דיין האמת בשמחה רבה, וכשמוע זאת הרה"ק מצאנז בא אליו לנחמו, ויאמר לו, ר' דוד הנני מקנא אתכם, אני כשנפטר אצלי בני מאיר נתן הורדתי עליו שתי דמעות, ואתם הלכתם אל הלויית בנכם בשמחה גדולה כמי שהולך לחופת בנו זי"ע ועכי"א.

אגב, עיי' בס' תהלת חיים - צאנז (עמ' קנ"ח) שפע"א בין בני משפחת קאנגער שבווישניצא היה דין ודברים, ובאו להגה"ק מהר"ש מבאבוב זי"ע להתפשר, והוא שלחם להגה"ק משינאווא, אולם הגה"ק משינאווא צוה להם לחזור לווישניצא, ולעמוד לדין לפני המהר"ש מבאבוב, ונתן בידם מכתב להמהר"ש שבו כתב "באזני שמעתי מפי כ"ק אאמו"ר הקדוש מצאנז זללה"ה שבבנו רבי מאיר נתן מונחת הנקודה של אמת, ובכן היות שמע"כ הוא בנו יחידו, הרי ברור שיעלה בידו לפסוק דין אמת... ע"ש.

ועיי' בספר ארזי לבנון (מהרה"ח ר' אלימלך אלעזר אהרנבערג ז"ל) שמביא ששמע בעצמו מפ"ק של הרה"ק מגארליץ ז"ל אשר זמן קצר לאחר פטירת אחיו הרה"ק ר' מאיר נתן ז"ל, אמר אביהם הרה"ק מצאנז ז"ל עליו בזה"ל: איך האב איהם אריינגעגעבן צווישען מיינע גוטע פריינד, ר' שלום און ר' מיילעך... כוונתו להרה"ק מקאמינקא ז"ל והרה"ק ר' אלימלך רודניקער ז"ל.

ועיי' בס' בית צדיקים יעמוד - באבוב (עמ' כ"ו) שסיפר הרה"ק מקרייז ז"ל שאחר השבעה של רבי מאיר נתן התאונן אביו הדברי חיים בקול

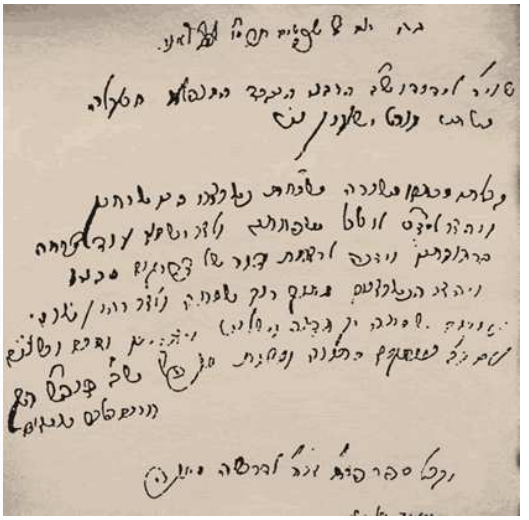
רבינו: א חכם בפניו איז אנדערש.[16]

הגרא"מ: אזוי ווי ל"ג בעומר ביים רמ"א, דער רמ"א איז דאך נפטר געווארן אום ל"ג בעומר, א חכם בפניו האט מען יא מספיד געווען.[17]

בוכים, ואמר שקעה חמה שלא בעונתה, כי רבי מאיר נתן נסתלק בצעירותו, אבל אחרי כן נתנחם ואמר, הנני מקוה לראות ממנו דור גדול.

*

להלן מכתב קודש מהרה"ק מצאנז ז"ל ביום ג' שופטים שנת תרט"ו – שהוא שבועיים אחר פטירת רבי מאיר נתן ז"ל, שכותב בתו"ד "ולא ישמע עוד צווחה ברחובותינו"...

16 כד' מרן שליט"א נפסק בשו"ת מנחת יצחק (ח"ג סי' נ"ב) שמביא שהפמ"ג (סי' קל"א מ"ז סוף הסי') כתב וכשא"א צדוק הדין אין מספידין, וכמ"ש המג"א (בסי' תקמ"ז ס"ק ח'), אך לחכם בפניו יש חילוק לענין צדוק הדין בין הימים שיש בהם איסור מצד התלמוד כגון ר"ח חנוכה ופורים, ובין שאר ימים שאין אומרים בהם תחנון כגון ל"ג בעומר או ט"ו באב ובשבט שאינם מועד, וכמ"ש בבאה"ט (סי' ת"כ) ובמ"ב שם ועיי"ש בשער הציון. עכתו"ד.

17 כתב בשולחן ערוך (אורח חיים סימן תכ סעיף ב) אומרים צדוק הדין וקדיש, הכוונה על מת שנקבר בראש חודש, אולם מנהגינו שאין אומרים צדוק הדין לא בערב שבת אחר חצות, ובכל הימים שאין אומרים בהם תחנון וגם בלילה אין אומרים צדוק הדין.

וכתב הבאר היטב (או"ח סימן ת"כ ס"ק א') כתב הלבוש שאפילו לחכם בפניו אין אומרים צדוק הדין שהוא תחינה אלא דורשים עליו אם בר הכי הוא, ואומרים קדיש אחר הדרשה.

ובטור כתב שחכמי מאגענצא אמרו צדוק הדין בראש חודש חנוכה ופורים על אדם גדול.

וכתב הטורי זהב (שם) ושמעתי מזקן אחד שהיה בקהל קדוש קראקא בשנת של"ג שנפטר רמ"א ז"ל בעל הגה על שולחן ערוך, והיו מסופקים

הגרי"ש: יא, זיין טאטע דער נפטר ז"ל האט געזאגט ביים הספד אויף מיין טאטן ז"ל, ער איז נאכנישט געווען אין ארץ ישראל דעמאלטס, ס'איז געווען כ"ח ניסן וואם מ'איז נישט מספיד, האט ער געזאגט אז ער האט א ספק צי ס'חייסט חכם בפניו, ווייל ער רעדט נישט ממש בפניו, ער האט דאך געררעדט אויפן טעלעפאן, מיט דעם האט ער אהנגעהויבן דעם הספד, צי דאם חייסט חכם בפניו...

הגר"י: מ'האט געררעדט אז דער זיידע האט פארציילט, אז רבי מאיר נתן איז געקומען אין חלום נאך די פטירה וועגן זיינע מלבושים אז ער האט נישט געהאט די שיך.

רבינו: ווייל ער איז נישט געווג געגאנגען נאך געלט.[18]

הגר"י: יא, ווייל ער האט נישט עוסק געווען אין צדקה וחסד, איז אויף די מציבה פון רבי מאיר נתן שטייט 'עסק בצדקה וחסד', אינטערסאנט דארט שטייט אז ער האט יא עוסק געווען בצדקה וחסד.

רבינו: יא אודאי האט ער עוסק געווען, נאר נישט גענוג. ער האט נישט אנגעיאגט גענוג עוסק צו זיין אין דעם, ער איז דאך יונגערהייט נסתלק געווארן.

א' הנוכחים: ווי אלט איז ער געווען.

רבינו: ער איז געווען אינגאנצן דרייסיג יאר, ער איז אוועק תרט"ו.

וועז דער דברי חיים איז נסתלק געווארן האט מען אים געלייגט דארט, נעבן רבי מאיר נתן.[19]

*

הגרא"מ: אונז האמיר געטוהן למעשה, מיין טאטע איז דאך נפטר געווארן תשעה באב אינדערפרי, איז א גאנצע נאכט איז געווען מנין ארום אים, נאך וואם ס'איז געווארן דער עלות האמיר באשלאסן אז קודם גייען מיר דאווענען שחרית, און אונז האמיר מחליט געווען אז אונז גייען מיר לייגן תפילין אויך אפילו ס'איז תשעה באב. קודם, די בעלי מקובלים זאגן מ'זאל אזוי טוהן.

רבינו: איך וואלט אויך אזוי וועז געטוהן..., אזוי בגניבה ארייגנגעכאפט צו לייגן תפילין אינדערפרי.

הגרא"מ: ווי נאר אונז האמיר געענדיגט צו דאווענען און לייגן תפילין, דעמאלטס איז געווען יציאת נשמה.

רבינו: יא, מ'האט גוט געטוהן.

הגרא"מ: ווייל דאם אז מ'לייגט נישט קיין תפילין אינדערפרי איז א מנהג, בעיקר ווייל מ'גייט לייגן ביי מנחה. אבער אויב מ'זועט נישט קענען לייגן ביי מנחה איז דאם נישט שייך אינגאנצן נישט צו לייגן קיין תפילין.

---

18 אם לומר צדוק הדין עמד אדם חשוב אחד והעיד ששמע מפי הרמ"א שיש לומר צדוק הדין על אדם גדול, ותיקף אמרוהו על הרמ"א בקול רם, ונראה לסמוך על זה בימים שאין בהם תחנון כגון ל"ג בעומר ט"ו באב או בט"ו בשבט שאינם מועד, ובפרט שכתב הרא"ש בשם רש"י ז"ל שצדוק הדין וקדיש אינם הספד, אלא הודאה וקבלת דין שמים, אבל לא בראש חודש חנוכה ופורים וחודש ניסן דאלו יש בהם איסור מדין התלמוד, עד כאן לשון הטורי זהב.

18 עי' בס' אבני שוהם (ח"א, עמ' כ"ז) מ"ש מרן רבינו בעל ברך משה ז"ל בדרשת פתיחת הזמן לתלמידי המתיבתא ג' חיי שרה תשנ"ו לפ"ק, וז"ל: וכן צריך כ"א להרגיל א"ע בלילך לקבץ מעות כמו שידוע העובדא מהגה"צ ר' מאיר נתן ז"ל בן ק"ז הגה"ק בעל דברי חיים ז"ל שנפטר בימי עלומיו ונתגלה אח"כ בחלום לאחיו הגה"צ מגארליץ ז"ל וראה אותו בבגדים טובים ויפים מזהירים כספירים רק מנעלים לא היה לו, וכששאל לאביו הק' על מה ולמה אין לו מנעלים השיב לו שהיות שהי' צעיר לימים וברצונו הי' שימלא כריסו בש"ס ובפוסקים ומשו"ה לא הניחו לילך לקבץ מעות ולעסוק בגמ"ח, וע"כ חסרו לו מנעלים בעוה"ב, ואף שהי' גברא רבה וכ"ק זקיני הגה"ק מצאנז ציוה שאחר אריכות ימיו יניחו אותו אצל מקום מנוחתו של בנו ר' מאיר נתן.

ועי' עוד בס' ברך משה (פר' בחוקותי עמ' ר"ס) כשמרן ז"ל עורר על ענין אסיפת צדקה וסיפר עובדא הנ"ל, עיי"ש.

*

להלן תמונת ציונו הק' של מרן הק' מצאנז ז"ל כשלשמאלו בנו הרה"ק רבי מאיר נתן ז"ל.

19 ועיי' בס' ארזי לבנון (עמ' נ"ח): ועובדא ידענא מבני הגה"ק בעל אמרי נועם או מהגה"צ יחיאל מפאקשעווין או מאחיו הצעיר הגה"צ אבדק"ק בייטש שאחר שנתקבל הגוה"ק רבי דוד בן הגה"ק בעל דברי חיים לאב"ד בקשאנוב בשנת תרי"א, ובנו הגדול הגה"ק רבי יחזקאל שרגא בפעם הראשונה בשנת תרי"ג לרבנות בשינאווא אחרי עזבו הרבנות בראזלא, וזה היה בהשתדלותו של הגה"ק מצאנז, שאלו הר"א מדזיקוב, מדוע אינו משתדל מחותני עבור בנו ר' מאיר נתן שגם לו יהי' רבנות, וכי זה החסרון בשביל שהוא חתני אינו עושה בעדו, ענה לו בעל הדברי חיים, רבי מאיר נתן אינו זקוק לרבנות הוא אתי במחיצתי, ומה חסר לו ברבנות בצאנז, והוא יהיה אתי עד עולם... וכן היה שאחרי שמרן רבינו זצ"ל עלה בסערה השמימה, נטמן לפי צוואתו ליד קבר בנו החביב עליו כבבת עינו רבי מאיר נתן ז"ל, ע"ש.

רבינו: יא, דער מחבר זאגט אויף דעם דאם לשון 'נוהגין', ס'איז א מנהג.

הגר"ש: דער צאנזער זיידע האט לכתחילה אזוי געטוהן.

רבינו: דער באר היטב אין הל' תשעה באב (או"ח תקנ"ה סק"א) ברענגט אויך אראפ אז מ'האט אזוי געטוהן.[20]

הגר"י: ס'איז דא וואס זאגן אז דער רבי ז"ל האט אויך געלייגט תפילין תשעה באב אינדערפרי.

רבינו: אזוי זאגט מען, אז דער פעטער ז"ל האט אזוי געטוהן בצנעה.[21]

הגר"י: דער זיידע דער ברך משה האט אויך אזוי געטוהן?

רבינו: איך האב אים קיינמאל נישט געזעהן אין תפילין תשעה באב אינדערפרי.

דער זיידע ז"ל דער עצי חיים האט יעדן טאג אויך געלייגט תפילין אין שטוב פארץ דאוונענען.

ער האט געלייגט רש"י און רבינו תם'ס תפילין, ער האט געהאט בירושה פונעם ייטב לב קליינע תפילין מיט וואס ער

---

20 וז"ל שם: מהר"ם גאלנט"י היה מניח [תפילין בת"כ] בביתו והיה קורא ק"ש, ואח"כ היה הולך לבית הכנסת [והתפלל שחרית] כ"כ בהלק"ט ח"ב סימן קל"ט וכתב שכן מצא כתוב להאר"י ז"ל.

ועי' פתחי תשובה שם סק"ב, דהמקובל מהר"ש שרעב"י הי' מניח דרש"י ודר"ת בימי אבלו ובת"ב בבוקר.

21 ידוע בשער בת רבים שאצל רבינו ז"ל לא ראו כסדר לעשות דברים השייכים לתורת הנסתר והקבלה, וכששאלו אותו על ענינים אלו הן בכתב והן בע"פ היה תשובתו "אין לי עסק בנסתרות". מכל מקום כשהיה עושה דבר שיש לו שייכות בסו"ד ובתורת הח"ן היה עושה זאת בנסתר ובצנעה בכדי שלא יראוהו ושלא ישימו לב על זה.

אחד מהדברים הנסתרות שהיה רבינו עושה בצנעה הוא הנחת תפילין בבוקר של תשעה באב. דהנה בשו"ע סימן תקנ"ד מובא נוהגים שלא להניח תפילין בת"ב בשחרית וכו', ובבאר היטב כותב על זה שמהר"ם גלאנטי היה מניחם בביתו והיה קורא קריאת שמע ואח"כ היה הולך לבית הכנסת. כ"כ בהלק"ט ח"ב סי' קל"ט וכתב שכן מצא כתוב להאר"י ז"ל. ובשערי תשובה כותב בתו"ד כדלהלן: "אך המקובל מהר"ש שרעבי היה מניח דרש"י ודר"ת בימי אבלו ובט"ב בבוקר ואמר שהמעמיק בסודן של דבר יראה שכן עיקר. ועי' בית דוד סי' של"ז ודבר משה סי' ל"ח.

ואכן אלו שזכו לשמש בקודש אצל מרן רביה"ק ז"ל היו מספרים שדרכו בקודש היה להיסגר בת"ב בחדר הספרים לזמן מועט, ומהנקב של מקום המפתח היו יכולים לראות איך שמניח תפילין.

ובענין זה יסופר שכאשר היה רבינו בשעראן ספרינג'ס בקיץ תשכ"ד אירע פע"א כשיצא מביתו ביחד עם ההויז בחור, ובחוץ לא האיר הלעקטער ולא ראו שיש שם מדריגות ורבינו ביחד עם הנ"ל נתקלו שם ונפלו על המדרגות, רבינו קיבל יסורים נוראים על רגלו עד כדי כך שלא היה יכול לירד מהמיטה, והמשב"ק ר' עזריאל גליק הגיע במיוחד לשם לשמש את מרן ז"ל במצבו הקשה הלז.

היה זה ימים מספר לפני תשעה באב והרגישו על רבינו שהוא אינו במנוחה כבר כמה ימים ולא יכלו להרגיע אותו. משום מצבו של רבינו הציעו באי ביתו של רבינו שלא ישב על כסא נמוך, כי הישיבה באופן זה הזיק מאוד לרגלו, לכן ביקשו מרבינו שיאמר הקינות בת"ב בשכבו על מיטתו. אך רבינו לא רצה לשמוע לקולם לומר את הקינות ומגילת איכה בשכיבה, ורצה דייקא לאמרו בישיבה על כסא נמוך כדכתיב בשו"ע, עד שיעצו לו שיורידו את המאטראץ של המטה על הארץ וכך הסכים לומר קינות בישיבה על המיטה.

וסיפר ר' עזריאל שלכל באי ביתו של רבינו היה זה לפלא למה רבינו אינו במנוחה כל הימים, וראו בחוש שדבר נסתר מפריע לו, עד שעלה במחשבתו של ר' עזריאל שהלא דרכו של רבינו להניח תפילין בת"ב בבוקר בצנעה כשאין רואה, ובעת הוא קשור למיטתו ולא יוכל להניחו בצנעה כמנהגו בכל השנים, ומאידך לספר לכל באי ביתו ג"כ אין ברצונו, ודבר זה בוודאי אינו נותן לו מרגוע ומנוחה לנפשו הק'.

בשעה שש בבוקרו של ת"ב ציוה ר' עזריאל לה'הויז בחור', שיקח את התפילין דרש"י של רבינו ויניחו בתוך חדרו של מרן על הארון [מאטע קעסטל] ותיכף ומיד יצא משם, והזהירו ר' עזריאל שאל יאמר לרבינו שום דבר שהוא אמר לו על דבר התפילין.

ה'הויז בחור' מילא את בקשתו ויעש כאשר ציוה לו ותיכף ברח מהמקום, מיד נשמע קולו בקודש של מרן ז"ל שקורא לו "מאיר, מאיר, קום שוין אהער". כשהגיע שאלו רבינו, בת"ב בבוקר אתה מביא לי את התפילין להניחם, האינך יודע שאין מניחים תפילין בת"ב, כשראה שאין בידו מה לעשות ויצטרך לגלות לרבינו דבר מה מהנעשה כאן, אמר לרביז"ל שהרבנית קוראה לו בדחיפות ותיכף יחזור לרבינו, ובתוך דבריו יצא בזריזות מההחדר והלך לר' עזריאל לשאול לו מה יעשה כאן ומה יתרץ לרבינו.

בלית ברירה אמר לו ר' עזריאל, לך לרבינו ואמור לו שאנכי צוויתך לעשות כן. רבינו קרא שוב להבחור ושאלו שוב למה זה הבאת לי את התפילין היום בת"ב בבוקר. ענה לו הבחור, ר' עזריאל ציוה לי כן. א"כ לך קרוא לו מיד ענה רבינו. רבינו שאל לר' עזריאל אותו שאלה, למה צויית לו להביא את התפילין היום.

ענה ר' עזריאל, אבי הרה"ח ר' יושע גליק מקראלי ז"ל סיפר לי עוד בילדיתי בסוד שרבינו מניח תפילין ת"ב בבוקר בהצנע. ושנית מלפני חמש שנים בעת הנסיעה על הספינה בחזרה לארץ ישראל בשנת תשי"ט הייתי בכל יום מקפל את הטלית ותפילין של רבינו, ובת"ב אחה"צ כשלקחתי את הטלית ותפילין לפני מנחה ראיתי שהתפילין לא היו מקופלים כמו שאני קפלתי אותם ביום אתמול, ונזכרתי בדברי אבי ז"ל שרבינו מניח תפילין בת"ב בבוקר בצנעה.

אמר לו רבינו: "באמת חשבתי לעצמי עד היום הזה שאף אחד לא יודע מזה, חשבתי שאני יכול להחזיק דבר בסוד, אבל כעת רואה אני שנתוודע הדבר, אבל אנכי מבקש ממך שאתה לא תספר דבר זה, וגם תאמר כן לה'הויז בחור' בכל החומר".

האט געלייגט קריאת שמע אינדערפרי (לפני התפילה הניח שני הזוגות רש"י ור"ת יחד).[22]

דער פעטער ז"ל האט דאם נישט געטוהן, ער האט זיך נישט געקענט אזוי פריה צוריישן צו לייגן תפילין.

הגר"י: דער קדושת יו"ט האט אויך אזוי געטוהן?

רבינו: יא, דער קדושת יו"ט האט זיך אזוי געפירט, אזן דער דברי חיים אויך.

דער זיידע (מרן העצי חיים ז"ל) האט נישט אנדערש געטוהן ווי דער קדושת יו"ט.

הגרא"מ: דער פעטער זאגט דאך אלין נאך אז ער פלעגט נישט פארן אויף שבת אין א שטאט וואו דער טאטע איז נישט געווען.

רבינו: יא, א ספר אויך נישט. א ספר וואם דער טאטע האט נישט געהאט אין שטוב האט ער אויך נישט געהאט – אז מ'האט עם געדרוקט שפעטער איז עפעס אנדערש – אבער א ספר וואם דער קדושת יו"ט האט עם נאך געקענט האבן אזן ער האט עם נישט געהאט, האט דער זיידע אויך נישט געהאט.

*

הרח"ש: וועז איך בין געווען מנחם אבל זיין, איז געווען דארט דער וויזניצער רבי פון מאנסי, אזן ער האט געזאגט אז ביי זיי לייגט מען תפילין ביום המיתה אויך, דעם ערשטן טאג.

הגר"י: אין סקווירא אויך.

הרח"ש: יא, אבער נישט נאר ביי די רבי'ם, נאר אפילו ביים ציבור אויך, אזוי האט ער געזאגט.

א' הנוכחים: ס'איז דא א מעבר יבק.

רבינו: יא, ער דערמאנט אז ס'איז דא וואם טוען אזוי,[23] אבער ס'איז קענן א גמרא (מ"ק כא.) אזן ס'איז קענן שולחן ערוך (יו"ד סי' שפ"ח ס"א).

א' הנוכחים: וועגן דעם פסוק (יחזקאל כד, יז) פארך חבוש עליך.

רבינו: ס'איז א מחלוקה אין די גמרא (שם) וויפיל טעג מ'לייגט נישט, למעשה די גמרא זאגט אז די הלכה בלייבט אז דעם ערשטן טאג לייגט מען נישט, וועגן (עמוס ח, י) ואחריתה כיום מר, אזוי דרשנט די גמרא.

הגרש"ש: וועז דער ליובאוויטשער רבי איז געווען ביים רביץ ז"ל מנחם אבל זיין איז געווען א ויכוח וועגן דעם,[24] דער רבי האט געזאגט אז מלייגט נישט, אזן דער ליובאוויטשער האט געזאגט אז דער מנהג ביי חסידים איז יא צו לייגן תפילין ביים יום המיתה.

רבינו: דער תניא (שו"ע הרב או"ח סי' לח ס"ה) נעמט אויך אהן להלכה אז מ'לייגט נישט ביום ראשון.[25]

*

הגר"י: אונז האמיר געמאכט איין מנין בימי השבעה, אונז זעמיר פינעף ברודער'ס, אזן מ'האט איינגעטיילט שחרית מנחה מעריב, נאר איינער האט געדאוונט פארץ עמוד, מ'זאגט אז אזוי איז געווען אינדערהיים, אז נישט אלע אבלים האבן געמאכט א עקסטערע מנין.

רבינו: יא, אינדערהיים איז אסאך זאכן אנדערש געווען אין די זאכן וואו דאהי.

א' הנוכחים: למשל וואם?

רבינו: אז נאר איינער האט געזאגט קדיש איז די שבעה, אזוי ווי ס'שטייט אין שולחן ערוך.

הגר"י: שטייט אין דרכי חיים אזוי.[26]

הגרא"מ: איז פארוואם האבן זיך די זאכן געטוישט?

---

22 מרן העצי חיים ז"ל היה לו בירושה תפילין אלו מק"ו מרן הייטב לב ז"ל והיה רגיל לברך על תפילין אלו ב' ברכות להניח ועל מצות, וברך עמהם ברכת התורה, קריאת שמע, ואח"כ אמר היום תהלים בהשתפכות הנפש. ואח"כ בשעת התפילה בביהמ"ד הניח התפילין שלו כרגיל בתחילה תפילין של רש"י, ולאחמ"כ בסיום התפילה לבש תפילין דר"ת כנהוג.

23 וז"ל במעבר יבוק (שפת אמת פרק ל"ד): וראיתי יחידים שאינם מונעים עצמם מתפילין לא ביום א' של אבלות וגם לא בט"ב, ועיין בדברי הפוסקים בזה.

24 אחר פטירת בתו של רביז"ל הרבנית חי' רויזא ע"ה בחודש חשון שנת תשי"ד, הגיע האדמו"ר מליבאוויטש לנחם את רביה"ק ז"ל, ושוחחו ביניהם שעה ארוכה, בין הנושאים שנידונו עלו שאלות בדיני ניטל, מועד סיום אמירת קדיש על הבת כשבעלה גם אומר קדיש, מועד הקמת מצבה, מנהג חב"ד להניח תפילין גם ביום הראשון לאבילות, הטעם שבנוסח הניחום מכנים את הקב"ה בתואר 'המקום' ועוד.

25 וז"ל שם: אבל ביום ראשון של אבילות דהיינו ביום הקבורה אסור להניח תפילין מפני שהתפילין נקראין פאר, שנאמר פארך חבוש עליך, ואבל מעולל בעפר קרנו ואין נאה לתת פאר תחת אפר.

26 עיין בס' דרכי חיים (אות לא): רבינו הקדוש זצ"ל הי' מקפיד מאד שלא יאמרו שני אנשים ביחד קדיש, ואפילו היו עשרה חיובים בביהמ"ד לא הי' אומר קדיש רק אחד, שהיו מטילין גורל ביניהם, ומי שזכה זכה, ופעם אחת צעק רבינו, למה הוצרכו לכתוב בשו"ע דין קדימה בחיובים לקדיש אם כל החיובים היו מותרים לאמר ביחד.

רבינו: ווייל ס׳איז געווארן א פרומע וועלט... און יעדער זאגט וואס האב איך מיט דיר... איך ווייל אויך דאוועגען פאר מיין טאטן.... ס׳איז דאך דא א ענין פון מכבדו במותו. אבער אינדערהיים איז נישט געווען אזוי... נאר איינער האט געדאוועגט....[27]

הרא״מ: כ׳האב געזאגט – כ׳וויים נישט צי מ׳מעג עם זאגן – די סיבה פארוואס מ׳מאכט היינט עקסטערע מנינים, ווייל מענטשן קענען זיך היינט שווער אדורך קומען, איז אויב יעדער דאוועגט צוזאמען, דארף איינער ווארטן אויפן צווייטן, אזוי דאוועגט יעדער פאר זיך...

רבינו: ניין, ס׳איז געווען אזוי. מ׳האט נישט געזוכט צו דאוועגען עקסטער.

הגר״י: ס׳איז דא איינער וואס האט נאכגעזאגט פונעם ציעשנובער רב פון בארא פארק (כ״ק הגה״צ רבי שלום יחזקאל שרגא רובין ז״ל אבד״ק ציעשנוב), וואס האט דאס געהערט פון זיין באבע נחמה׳לע,[28] זי האט זיך אפגערעדט אז נאך דעם צאנזער רב׳ס פטירה האבן אויך די אחים הקדושים געהאט איין מנין צוזאמען, דער שינאווער רב וואלט ווען געקענט האבן נאך צעהן מענטשן, דער גארליצער רב וואלט געקענט האבן מענטשן.

רבינו: יא, ס׳איז געווען אין צאנז נאך אידן.

הגר״י: און ס׳איז געווען נאר איין מנין.

הגר״י: דער קרייזער רב (הרה״ק רבי אהרן ז״ל בנו של הרה״ק מצאנז ז״ל אב״ד קרייז–צאנז) האט געהאט נאך א מנין, ער איז געווען א תפיסה.[29]

א׳ הנוכחים: ער איז ארוים געקומען צו די לויה.

רבינו: יא, נאר צו די לויה, נאך די לויה איז ער צוריק געגאנגען, ער איז געקומען מיט פאליציי צו די לויה.

אמת, אינדערהיים איז אסאך זאכן אנדערש געווען.

הגרא״מ: די הוראות וואס מיין טאטע ז״ל האט מיר נאכגעזאגט פונעם פעטער (רבינו שליט״א) אז מ׳האט מקבל געווען, איז אויך געווייסע הלכות וואס מ׳איז היינט מער מחמיר ווי אינדערהיים.

---

27 אגב, עי׳ בשו״ת משנת יעקב (ח״ג עמ׳ ק״א) שכתב, וז״ל: בשו״ע יו״ד (סימן ת״ב סעיף י״ב) כתב הרמ״א ומ״מ בבנים זכרים נהגו להודיע כדי שיאמר קדיש וכו׳, והנה שמעתי בשם מרן הגה״ק הדברי יחזקאל זי״ע שהיה מדייק הלשון כדי שיאמר קדיש לשון יחיד, דמיירי כשאין רק בן אחד שיאמר קדיש אז מודיעין, אבל אם יש כאן בן אחד שיאמר קדיש אבל יש בנים במקום אחר אין להודיעם, ומנע בכל כוחו שלא להודיע, ושמעתי מנכדו שהיה הרה״ק הנ״ל במקום אחד על ש״ק ובא לשם איש שאמר קדיש על אביו, ובאותו עיר דר ג״כ אחיו של האבל שאמר קדיש ולא ידע ממיתת אביו, ומנע הרה״ק הנ״ל, יען שהיה ביום ל׳, כדי שלא יתודע ויצטרך לישב ז׳ ימים. ובתשו׳ מהר״ש הביא בחלק ששי סימן י״ד שהגאון ברוך טעם חידש זה מלשון יחיד כדי שיאמר קדיש, נראה דרק לבן א׳ צריך להודיע שיאמר קדיש, ובאמת מקור דברי הרמ״א הוא תשו׳ מהרי״ו סימן י״ג, ושם איתא נהגו להודיע לבנים זכרים כדי שיתפללו כיון דאית ליה להמות נח״ר בזה, עכ״פ איתא שם לשון רבים כדי שיתפללו, וקרוב לומר שנשמט הוא״ו של שיאמרו, אבל כיון שיצא הדבר מפני גדולי הדור נעשה אזנינו כאפרכסת לקבל דבריהם, עיי״ש באריכות.

28 ה״ה הרבנית הצדקנית נחמה ע״ה בתו של הרה״ק מצאנז ז״ל אשת הגה״צ רבי יצחק טובי׳ רובין ז״ל שהיה בן הרה״ק רבי מאיר מגלאגוב ז״ל, שהיה בן בנו של הרה״ק רבי אשר׳ל מראפשיץ ז״ל, ונכד הצדיקים הרה״ק רבי מאיר׳ל מאפטא ז״ל בעל אור לשמים והרה״ק רבי מרדכי דוד מדאמבראווא ז״ל, ומשכן כבודו היה בצאנז.

29 עיין בס׳ י״ג אורות (ח״א עמוד ריג) בשנת תרל״ו הבריח איש בשם יוסף הכהן סחורה, ונתפס ע״י שומרי הגבול, וכשנחקר על ידם שיקר להם שהסחורה אינו שלו אלא של חבירו, ותבעה המשלה מכס מן האיש ההוא, הלה קרא את יוסף לדין תורה אצל הבי״ד בצאנז שבראשו עמד הגה״ק ר׳ אהרן מקרייז בנו של הרה״ק בעל הדברי חיים זי״ע, ופסקו שיוסף הנ״ל חייב לשלם, וכאשר לא ציית דינא הוטל בשמתא.

הלך יוסף הנ״ל והגיש מסירה על הגה״ק מקרייז אצל השלטון, כי לפי חוקי המלוכה לא הורשו הרבנים להשתמש בחרם, בעת ההיא היה הרה״ק מהר״י מבעלוא בצאנז להשתדך עם רבינו בעל דברי חיים מצאנז ואחד מן המקורבים של הגה״ק מקרייז ביקש את הגה״ק מהר״י מבעלוא שיבקש מרבינו מצאנז לעורר רחמים, שלא ידונו את בנו ובית דינו למאסר מפני שיצא מזה חילול ה׳.

כאשר מסר הגה״ק מבעלוא דברים הללו לרבינו מצאנז, ענה בקול, וואס, יוסף הצדיק איז אויך געזעסן, רבי ישראל׳טשי איז אויך געזעסן, א חילול השם איז אז מען פארגעסט איין רגע פון אויבערשטן ע״כ.

ועיין גירסא אחרת בס׳ בית צדיקים יעמוד [באבוב] (ח״ב עמ׳ ל״ב) בעסטרייך הי׳ חוק האוסר לעשות חרם על שום איש שלא בהסכמת הממשלה, והי׳ איש אחד בצאנז בשם יוסל׳ זעלצער, והי׳ לו דין תורה אצל הרה״ק הקרייזער רב, ופסק הרב לטובת השני, הלה לא קיים הפסק, והרב שלח להניד לו שאם לא יציית דינא ישילהו בחרם, וכאשר לא שעה האיש להדברים אסף הרב מנין, והחרים אותו, כשנודע הדבר ליוסל׳ הלך לפני הממשלה ומסר על הרב שעבר על חוק המדינה, ובאו שוטרי הממשלה והושיבו את הרב במאסר, ותהום כל העיר.

לאלתר הגיעה השמועה להרה״ק הדברי חיים שנאסר רב אחד משום שהחרים איש שלא רצה לציית דינא, הדברי חיים נתבהל, ורצה תיכף להשתדל למען שחרורו, אבל ביניתים שאל את השם של הרב, וכאשר אמרו לו אהרן בן פיגא רחל, שם בנו הרב מקרייז, קרא ואמר אהרבילע שלי, מילא נכון שיהודי ילך למען השי״ת ולמען התורה לתפיסה [מיין אהר׳לע, מילא, א איד מעג גיין פאר דעם אויבערשטן און פאר די תורה אין תפיסה אריין], וישב אז ששה שבועות בבית הסוהר.

הר"ר יואל אשכנזי שליט"א [התנו של הנפטר ז"ל]: אינדערהיים פלעגט מען צו מאכן א סעודה ביי די שלושים?

רבינו: מ'האט נישט געמאכט די אלע זאכן.

א' הנוכחים: די סעודת הבראה?

רבינו: סעודת הבראה איז א הלכה.

הגרא"מ: אבער ביי אונז איז עס שוין געווען ביינאכט, ביים אויספאסטן, האט מען טאקע נישט געמאכט. עס שטייט אין שולחן ערוך אז מ'מאכט נישט נאר דעם ערשטן טאג.

רבינו: נאר אינעם יום הפטירה.

הגרא"מ: ס'איז געווען תשעה באב האט מען נישט געקענט מאכן.

רבינו: באמת וואלט מען געקענט מאכן ביים אויספאסטן, דער שדה חמד (אות ק"ב) ברענגט אזוי דעם מנהג.[30]

הגרש"ש: דער שדה חמד ברענגט טאקע א מנהג אז מ'זאל יא מאכן. אבער אין שולחן ערוך (שם) שטייט אז נישט.

רבינו: יא, און שולחן ערוך שטייט טאקע אז מ'מאכט נישט.

הגרא"מ: אונז האמיר למעשה געפרענגט די חברה קדישא זיי האבן געזאגט אז מ'דארף נישט מאכן.

ס'איז דאך געווען אינגאנצן אן אנדערער טאג, אונז האמיר זיך אראפ געזעצט נאך תשעה באב בייטאג. און אונז האמיר נאך געדאוועט מנחה מיט טלית און תפילין. דעם טלית טוט מען דאך יא אהן שפעטער נאך די קבורה.

*

הגר"י: אונז זעמיר אויפגעשטאנען פון די שבעה נאך שחרית. דער פעטער (רבינו שליט"א) האט עפעס אמאל נאכגעזאגט אז מ'קען אויפשטיין פון אבילות פריער.

רבינו: דאס איז אויב איין מנין האט שוין געדאוועט, קען זיך דער איבעריגער עולם אויפשטעלן דעם זיבעטן טאג און גיין אין מקוה און גיין דאוונען אין ביהמ"ד.

הגרא"מ: אונז האמיר דאך נאר געהאט איין מנין די גאנצע צייט.

איז די הלכה שטייט דאך נישט אז מ'דארף אויפשטיין נאכן דאוונען, ס'איז נאר דער מנהג אזוי. 'עמדו המנחמים' מסתמא אלם דעם, אז מ'קומט צום דאוונען, און נאכ'ן דאוונען 'עמדו המנחמים'.

הגר"י: כ'מיין אז דער רבי ז"ל האט געזאגט אזוי ביים טשענסקאוויטצער רב (כ"ק הגה"צ רבי חיים יהושע טייטלבוים ז"ל אבד"ק טשענסקאוויטץ), עפעס אזוי געדענק איך.

רבינו: יא, ער האט אזוי געזאגט. אז מ'מוז נישט שטעלן דאוועגען פארן זיך אויפשטעלן.[31]

באמת, איך האב עם אזוי געטוהן מעצמי ווען אונז זעמיר געזעצן באבילות.

שפעטער האב איך געהערט נאכזאגן אז דער פעטער ז"ל האט פאר זיי אזוי געזאגט.

כ'מיין ער אליינס האט אויך אזוי געטוהן, ר' חיים אלטר בראך האט אזוי פארציילט, ער איז דאך געווען א בן בית אין די בראשית יארן ער האט געדענקט אסאך פון דעמאלטס,[32] ער האט דערציילט אז דער פעטער ז"ל (בישבו בעמק הבכא ע"פ בתו הרבנית הצדיקת חי' רויזא ע"ה אשת הגה"צ מסעמיהאלי ז"ל, ערש"ק י"ד חשון שנת תשי"ד) האט אויך אזוי געטוהן, מ'איז אריינגעקומען צו איהם דעם זיבעטן טאג, און מ'האט איהם מנחם געווען, און ער איז אויפגעשטאנען פון די שבעה, נאכדעם איז ער געגאנגען אין מקוה און געגאנגען דאוועגען אין בית מדרש.

א' הנוכחים: ער האט דאך אלעמאל געדאוועט זייער שפעט.

רבינו: יא יא, האט ער טאקע אויך אזוי אהנגענומען.

*

הר"י אשכנזי: נאכ'ן אויפשטיין פלעגט מען צו גיין ארום די גאם באגלייטן די נשמה?

רבינו: אין דער אלטער היים איז מען ארויס געגאנגען פון הויז באגלייטן ביז צו די גאם.[33]

---

30 עיי"ש שכתב שמן הדין כיון שעבר היום הראשון של האבלות אין צורך להברותו, אבל העם נהגו להברות בלילה.

31 הי' מזקני הרבנים הגאוה"צ שהגיעו לאמעריקא עוד קודם המלחמה וכאשר נתייסדה התאחדות הרבנים נבחר לסגן נשיא. ואחר פטירתו בשנת תשכ"א כשבא מרן רביה"ק בעל דברי יואל ז"ל לנחם את בניו הגה"צ ר' אהרן ז"ל רב דקהל טשענסקאוויטץ במאנסי והגה"צ ר' שמואל ז"ל רב דקהל טשענסקאוויטץ בפלעטבוש, אמר להם רבינו שביום השביעי אפשר שינחמו את האבלים בשעה שבאים לנחם, אפי' כשהאבלים עדיין לא התפללו, ואח"כ יכולים ללכת לטבול במקוה, ולהתפלל שחרית בביהמ"ד.

32 הרה"ח ר' חיים אלטר בראך ז"ל הי' מתלמידי מרן רביה"ק ז"ל בראשית השנים פה באמעריקא, וזכה ליצוק מים על ידיו הק' ולשרת בקודש בתור הויז בחור בביתו נאוה קודש כמה שנים, כולם שוין לטובה, והי' דייקן נפלא בכל ענינים שראה עיניו ומה שסיפר לאחרים מתהליכות בקודש של רביה"ק ז"ל

33 שבמשך ימי השבעה, הנשמה באה ושבה ממקום הקבורה אל בית הנפטר, ואחרי השבעה הנשמה עוזבת לגמרי את בית הנפטר, והולכת לשכון על מקום קבורת הגוף, ושוב אינה חוזרת לבית הנפטר. ובערב שבת לעת ערב עדיין לא עזבה הנשמה את בית הנפטר, וכן במוצ"ש

*

א' הנוכחים: וואס איז געווען דעם רבי'נס הוראה וועגן אויפשטיין וועלן יום השביעי איז שבת, נאך שחרית, צי נאך קריאת התורה, אדער נאך מוסף?

רבינו: לגבי וואס איז עם נוגע? מ'האט נישט עולה געווען ביי אונז, סתם בעלי בתים זענען נישט עולה ביי שחרית, זיי זענען עולה ביי מנחה.

דער טורי זהב (סי' ת"ב סק"ד) זאגט אזוי אז וועלן דער זיבעטער טאג איז שבת, איז מען נישט עולה אינדערפרי, נאר ביי מנחה, ווייל אינדערוואכן וואלט ער ערשט אויפגעשטאנען נאר נאכ'ן דאווענען.[34]

דער ב"ח (יו"ד סי' ת"ב) איז א חידוש, ער זאגט אז דער דין פון מקצת היום ככולו איז נישט שייך נאר בימות החול, ווייל דעמאלטס אז מ'מאכט א מעשה אבילות איין שעה איז גענוג, אבער שבת איז נישט שייך קיין אבילות, ממילא האלט ער אז ס'איז נישטא דער דין מקצת היום ככולו, ממילא טאר מען נישט עולה זיין אפילו ביי מנחה.[35] אבער דער טו"ז (שם) קריגט אויפן ב"ח אז ביי מנחה קען מען עולה זיין.

און ס'איז דא מקילים אין דעם אויך, דער מונקאטשער רב איז אויך מקיל אין דעם (שו"ת מנח"א ח"ב סי' כ"ו).[36]

לכאורה אין ענין ללוות, שכבר עבר זמן רב משעה שהנשמה עזבה את בית הנפטר.

34 וז"ל: ודברי ה"ר יחיאל שהביא הטור הם נכונים להלכה לענין זה, שאם חל יום השביעי בשבת שאין צריך אלא מקצת בשחרית, ואפי' בשחרית יש היתר לקרותו בתורה, אלא כיון שבחול ממתין עד אחר התפלה של שחרית גם בשבת יעשה כן, אבל במנחה יש היתר גמור לקרותו לתורה ואין עליו דין שביעי לגמרי כדעת ה"ר יחיאל, ואין חולק עליו בזה. עי"ש.

35 וז"ל שם: והוא דהא דאיתא בפרק אלו מגלחין דמקצת היום הוי ככולו, אין זה אלא בחול דכיון דעושה מעשה אבילות במקצת יוצא י"ח באותו מקצת הניכר משום אבילות, אבל ביום שבת שאין נוהג בו אלא דברים שבצינעא ואינו עושה מעשה שניכר משום אבילות לא יצא י"ח ספירה ביום השבת, דבכל יום ויום מז' הימים צריך שיעשה מעשה הניכר משום אבילות, כדכתב הרמב"ן אפילו לגבי שמועה רחוקה בסמוך דקיל דאינו נוהג אלא שעה אחת והסכים עמו הרא"ש ורבינו, כ"ש באבילות שבעה דחמיר דאינו יוצא י"ח בשביעי אלא בנוהג שעה אחת אבילות במעשה הניכר משום אבילות, וכיון דבשבת אינו עושה מעשה צריך לנהוג כל היום דברים שבצינעא, ולכן אין לקרות לאבל לס"ת בשביעי שלו בשבת אפילו במנחה בשבת דצריך לנהוג דברים שבצינעא כל יום השבת, כיון דאינו נוהג אבילות במעשה הניכר משום אבילות, עי"ש.

36 עי"ש (בסי' ב'י) שכתב דבשבת יש לחשב עד שעה שיוצאים מביהכ"נ

די רבנים וואס זענען עולה יעדן שבת, איז אזוי ווי דער רבינו תם האט עולה געווען, וועגן אבילות בפרהסיא, דער טור (יו"ד סי' ת') ברענגט דאס אראפ.[37]

הגר"י: אבער מ'פלעגט טאקע עולה זיין אפילו בתוך השבעה אויך?

רבינו: יא, דאס איז דער רבינו תם.

מ'זאגט נאך פונעם חתם סופר אז רבי נתן אדלער, ער איז דאך געווען א כהן, פלעגט ער עולה זיין יעדע וואך כהן און מפטיר, און וועלן ער איז געווען באבילות האט ער אויך עולה געווען.[38]

הר"י אשכנזי: מ'האט געדאוועגט מנחה ערב שבת, און מ'האט עולה געווען.

בימות החול, וזה שיעורא זוטא בבוקר השכם כשמתפללין כותיקין במדינתם, ובשב"ק מאחרים מעט וכו' ע"כ אז כבר יוצאים מבית הכנסת בימות החול כשמתחילין שחרית בשבת, ע"כ. ולכן כשהולכים לביהמ"ד כבר נפסק האבילות ואפשר ללוות את הנשמה, עי"ש.

37 וז"ל הטור: ואם קראו את האבל לעלות לתורה צריך לעלות, שאם היה נמנע הוי דבר של פרהסיא. ושמעתי שרבינו תם היו קורין אותו בכל פעם שלישי ואירע בו אבילות ולא קראו החזן, ועלה מעצמו ואמר כיון שהורגל לקרות שלישי בכל שבת, הרואה שאינו עולה אומר שבשביל אבילות הוא נמנע והוי דברים של פרהסיא, עד כאן.

38 כן מובא בס' חוט המשולש (עמוד י"ז) בזה"ל: בא וראה מה שכתב קדוש זקיני ח"ס זצ"ל בשנת תקע"ח לת"ח אחד מאוהביו, וז"ל: נעימות בימינו ובו' והנד' נדר גדול נדר לאלקי ישראל לשלוח להתפלל ולהשתטח על קבר איש אלקים קדוש מ"ו הגאון זצ"ל להתפלל ולבקש רחמים על דוא דנא ובו' והנה ביצקי מים על ידו בתחלת בואו לבאסקאוויטץ, ולא הי' לו כ"א בן קטן ובת אחת כמו בת י"ב שנה אהובה לו במעש', כאמה כן בתה א"א לספר שבחה, ובעוה"ר מתה שם ולא דמע עינו הי' מצדיק הדין כשמחה גדולה ונפלאה, אשר לא ראיתי ממנו דוגמתו בתפלת שמחת תורה, אך ביום השבת פ' וירא והוא הי' רגיל לעלות לכהן ולמפטיר בכל שבת, וגם באותו שבתוך השבעה לא מנע מהנ"ל, אז באמרו ההפטרה זלג דמע א' מעיניו וקבלו בידו, ומיד חזר ונהפך לאחר ושוב לא נראה בו שום רמז עצבות, ולא הזכיר שמה כלל, ולא היה לו ילד אחר לעולם, ולא עשה לזה שום תחבולה, גם כי לדעתי חדל ממנה אורח, ולא רצה להטריח כלפי מעלה לשנות הטבע, כי חיש קל יותר יגרום ח"ו מיתה לאשתו חלילה, ומפני זה גם אנכי לא בקשתי ממנו זצ"ל לעולם לבקש רחמים על אשתי הראשונה זצ"ל מטעם הנ"ל.

וכל שאין דוחק השעה אין השעה דוחקתו, והרבה ריווח והצלה לפניו יתברך שמו, הרופא לשבורי לב והמחבש לעצבותם, הוא יגדור פרצותם ויבנה חורבותם, וגם יגונם ואנחותם, וכו' א"נ לנצח. משה"ק סופר מפפד"מ.

ועי' גם בתהלים ילקוט אליעזר מהגאון רבי אליעזר סופר מפאקש ז"ל בהקדמת הספר שמביא ג"כ המכתב ממרן החתם סופר ז"ל.

רבינו: יא, אלעם געהעריג, שבת איז אלעם געווען געהעריג.[39]

דער פעטער ז"ל האט נישט געפירט שלש סעודות אין גרויסן ביהמ"ד נאר ביי זיך אין קליינעם ביהמ"ד, כ'פארשטיי נישט פארוואס מסתמא איז געווען א סיבה. אונז האמיר יא געפירט געהעריג, נאר מ'האט געענדיגט פריער שלש סעודות.

דער טאטע ז"ל האט אויך געפירט אין גרויסן ביהמ"ד (בשנת תשנ"ג ביומי אבלו על בתו הרבנית מב"פ ע"ה) און ער האט אויך געענדיגט פריער.

*

הר"י אשכנזי: מיין שווער (הנפטר) ז"ל פלעגט פארציילן אז ער האט געהערט פון זיין פעטער דער זמיגראדער רב רבי לייבוש, ווען ער האט געהערט פונעם נאמאדער רב, אז אינדערהיים ווען ס'איז געווען תשעה באב מוצאי שבת – צי ס'איז געווען שבת צי מוצאי שבת – איז אפאר שעה אין די נאכט האט מען געשמועסט סיפורי צדיקים.[40]

רבינו: אז מ'האט אום תשעה באב געהערדט סיפורי צדיקים?

הר"י אשכנזי: ניין, אז מ'האט אריין געצויגן די שלש סעודות אין די נאכט אריין און געהערדט סיפורי צדיקים.[41]

רבינו: מיט די שיך? שווער צו גלייבן...

הר"י אשכנזי: כ'ווייס נישט...

רבינו: כ'וועל זאגן וואס איך האב געהערט, דער עטרת צבי איז געווען אין אוהעל אין די ניין טעג, ער איז געקומען צום ישמח משה אויף א וויזיט, און דער ישמח משה האט געמאכט א פלייישיגע סעודה פארן עטרת צבי, און יעדער האט געמיינט אז ער וועט אים איינלאדענען אויף שבת, אבער ער האט אים נישט איינגעלאדענט אויף שבת, און ער איז טאקע אוועק געפארן אויף שבת אין אן אנדערן שטעטל, האט מען געפרעגט דעם ישמח משה, פארוואס ער האט אים נישט איינגעלאדענט אויף שבת? האט ער געענטפערט אז ס'איז געווען שבת חזון, ס'איז געווען די ניין טעג, און זונטאג איז געווען תשעה באב – צי ס'איז א נדחה צי ס'איז געווען זונטאג – און דער עטרת צבי האט זיך געפירט אז ער האט געפירט שלש סעודות און ער האט עס אריין געצויגן אין די נאכט אריין, האט דער ישמח משה געזאגט, אין אוהעל איז דא זייער אסאך מתנגדים, איך וויל נישט זיי זאלן זעהן אזא מין התנהגות.

הגרש"ש: אין זידיטשויב פארציילן זיי אויך, אז דער ברודער פון רבי הערשעלע זידיטשויבער האט דאך געוואוינט אין סטרי, און דער קצות איז געווען דארט, דער קצות האט געהערט אז ער זיצט ביי שלש סעודות ביז שפעט, איז דער קצות געגאנגען און האט געוואלט מוחה זיין, אבער ער האט געהערט פון אינדרויסן ווי אזוי מ'זינגט דארט עפעס (בדביקות והתעוררות), דאכט'זיך 'ברכי נפשי', האט ער געזאגט: אויב דאס מיינט עס זאגט ער גארנישט...[42]

---

39 עי' בס' נשמת ישראל (ח"א עמ' רע"ו) שכתב ששמע מכ"ק רבינו בעל ברך משה ז"ל שכן מנהג חסידים ואנשי מעשה לטבול בשבת שבתוך השבעה.

40 עיי' דרכי חיים ושלום [מונקאטש] (אות תר"ע) שהאריך בזמירות ובאמירת ד"ת כמו בכל השנה.

ועיי' בס' נפלאים מעשיך (ח"א) בשם הגה"צ מפאיע הי"ד, שכשחל תשעה באב במוצאי שבת קודש, המשיך הרה"ק מצאנז זי"ע ללכת עם הבגדי שבת, ואמר שאינו יכול להפרד מיום השבת.

אגב, עיין בס' הנ"ל שהרה"ק מראפשיץ אמר פעם בתשעה באב שחל להיות בשבת, דהנה בשו"ע (או"ח סי' תקנ"ב סעי' י) נפסק שמותר לאכול בשר כסעודת שלמה בשעתו, אמר הרה"ק: אין שו"ע איז געפסק'נט אז מען מעג עסן פלייש, און אונז עסן פון אונז דאס פלייש.

41 הנה במג"א (סי' תקנ"ב ס"ק י"ד) כתב: לא ישב בסעודת חברים בשבת שחל בו ערב או ת"ב, וביד אפרים שם כתב שוקינו הבכור שור חולק עליו, כי מי שרגיל לסעוד שלש סעודות עם חבריו, ומונע בשבת זו הוי כאבילות בפרהסיא, וכן הביא הלבושי שרד והשערי תשובה והת"ח (בח"א כלל קל"ו אות א').

והלקוטי מהרי"ח (מנהגי ת"ב) כתב וז"ל: שמעתי בשם כמה גדולי הדור קדושי עליון שהיו יושבים עד בין השמשות, עיי"ש שכ' בשם הגה"ק בעל ארי' דבי עילאי זי"ע שפע"א ישב בסעודה זו עם אנ"ש והגיע זמן בין השמשות והי' העולם מתנדזין זה לזה, ואמר הגה"ק הנ"ל רבש"ע מה אנחנו עושין הלא אין אנו אוכלין ולא שותין, הנה לא אפשר לנו להתפרד מן השבת, ע"ש דמ"מ לא כל הרוצה ליטול את השם יבוא ויטול.

ובקונטרס חידו"ת (פ' משפ"ג תשי"ג) הביא רבינו ז"ל מה שכתב בספה"ק עבודת ישראל (פ' משפ"ג) לפרש מאמרז"ל ביקש רבי לעקור תשעה באב שחל להיות בשבת ולא הודו לו חכמים, היינו שרצה לעקור ט"ב לגמרי בכח השבת שתהי' הגאולה ולא יהיה עוד ת"ב ולא הודו לו חכמים לפי שראו שעדיין לא הגיע הזמן, ע"כ. ועיי"ש מה שפי' רבינו בזה ענין נפלא עפ"י דרכו.

ועיין בס' מרא דשמעתתא (אות רט"ו) שהגרמ"א פריינד ז"ל אב"ד ירושלים תו"ב המשיך בזמירות של סעודה שלישית עד זמן מוצ"ש דר"ת.

42 אגב, עיין בס' צבי לצדיק שבהיות העטרת צבי ז"ל אברך היה אביו רבי יצחק אייזיק יוצא ונכנס אצל הגאון הקצות החושן אשר היה ידוע

הגרא"מ: כ'האב געהערט פון מיין זיידן פון דיערעש רבי חיים ראזענבערגער, אז דיערעש איז נישט ווייט פון קלויזענבורג, איינמאל איז דער נאסאדער רב געווען אויף שבת אין קלויזענבורג אזא שבת, און ער איז דארט געווען אויף שבת ביים נאסאדער רב, און מ'האט אריין געציגן שלש סעודות אין די נאכט, די שיך מיין איך האט ער געזאגט אז מ'האט יא אויסגעטוהן, אבער מ'איז געזיצן און געזונגען זמירות אין די נאכט אריין, ער איז דארט געווען ביים נאסאדער רב.

רבינו: וועז ס'איז שבת חזון אזוי, כ'מיין אז דער פעטער ז"ל האט געפירט שלש סעודות ברבים, אבער תורה האט ער נישט געזאגט.[43] ביי מיין שוועי בין איך איינמאל געווען זומער מיט אים און ער האט אויך נישט געפירט שלש סעודות. מיין טאטע האט יא געפירט שלש סעודות, אבער ער האט געעסן פארץ זמן. ער האט געזאגט דברי תורה אויך, אויף איכה.

הגרא"מ: אויף מדרש איכה, דברים המותרים...[44]

הגרש"ש: דער מגן אברהם ברענגט אראפ דעם מדרש אז רבי האט געדרשנט במגילת קינות שבת תשעה באב.

רבינו: איך קום דאך יעצט פון בעטלעהעם (בעיר הנופש ניו העמפשיר) וועז אונז זעמיר דארט און ס'איז שבת תשעה באב, פירט מען אויך שלש סעודות און מ'זאגט תורה. מ'ענדיגט נאר פריער.

הר"י אשכנזי: פארץ זמן.

רבינו: פארץ זמן רבינו תם. דעמאלטם גייט מען נאך יא מיט די שיך.[45]

*

הגר"י: אונז זעמיר דא עטליכע ברודער'ם וואס דאוועגען פארץ עמוד אין די הייליגע טעג, די שאלה צי מ'קען דאוועגען יעצט וועז מ'איז אין יאר.

רבינו: ס'איז דא א תשובה אין עצי חיים (או"ח סי' ל"ט) דערוועגן. און אין דברי יואל (או"ח סי' כ"ח) איז אויך דא א תשובה אויף דעם.

הרח"ש: די תשובה דארט איז צו א בנן של קדושים.

כמתנגד לחסידים, פעם שאל הקצות את רבי יצחק אם בניו לומדים תורה, וענה כן ברוך השם, ושהבכור שבהם הוא העטרת צבי הוא תלמיד חכם גדול, וביקש שיכניסהו אליו כי רוצה להשתעשע עמו בדברי תורה, כשמסר האב לבנו את בקשת הגאון, ענה בנו שאינו יכול להתבטל מלימודיו, אביו הגיד את תשובתו להקצות, ואז השתוקק הקצות עוד יותר לדבר עם מתמיד עצום כזה, ואמר שגוזר בגזירת מרא דאתרא שיבוא אליו.

בעל כרחו הלך העטרת צבי להקצות וגו"נ בדברי תורה, והקצות התפעל ממנו עד מאד, בתוך הדברים נודע לו שהוא חסיד ותלמיד הרבי מלובלין ועוד צדיקים, ושאל לו בתמהון האמנם להם אתם נוסעים, הלא אנכי הוכרחתי לגזור עליכם לבוא האם גם הם גוזרים עליכם, והתחיל העטרת צבי להסביר גדולת הצדיקים גדולי החסידות, עד שקם הקצות החושן ויצא, באומרו לאנשי הבית חוששני שאם אשאר עמו עוד עשר דקות אהיה גם אני חסיד... ע"ש.

ועיין בהקדמת הספר בעש"ט על התורה ששם מובא שיחה באריכות שהקצות החושן שאל את העטרת צבי מה חידש הבעש"ט הק' בעולם, והסביר לו באריכות עפ"י משל, עיי"ש באריכות.

אגב, עיי' בס' תולדות קול אריה (דף פ"א) שהקול אריה ז"ל אמר שדרך לימוד רבינו העטרת צבי בסתרי תורה, הוא כעין דרך הקצות החושן בנגלות התורה.

43 ועי' בזמירות דברי יואל (עמ' שכא) כדלהלן: בשבת שחל בה ת"ב או ערב ת"ב, הקדים רבינו להתפלל תפלת מנחה וערך סעודת רעוא דרעוין ברבי כמו בכל שבת (עי' בשע"ת סי' תקנ"ב בשם הבכור שור שמי שרגיל לאכול בציבור אין לבטל זה גם בשבת שחל להיות ט"ב בתוכה, וכ"ה בברכי יוסף סי' תקנ"ג ד. ועיין בספר צבי לצדיק להה"ק מבלאזוב זצ"ל בשם העטרת צבי, עיי"ש), וזמרו כל הזמירות ולא אמר דברי תורה, והמשיך עם הזמירות עד זמן צאת הכוכבים, וכמ"פ בירך לערך חצי שעה קודם זמן צאת הכוכבים, ואז נשאר יושב בין הציבור וסיפר ענינים שונים עד זמן צאת הכוכבים (וסיפר או הרבה מהצרות וההרגיות שסבלו אחב"י בשנות ראינו רשה במלחמת העולם השניה בשנות תרצ"ט-תש"ה).

44 הנה כתב הרמ"א (שו"ע או"ח סי' תקנ"ג ס"ב) ונהגו שלא ללמוד בערב ת"ב מחצות ואילך וכו', ולכן אם חל בשבת אין אומרים פרקי אבות.

והטו"ז (ס"ק ב) הרבה לתמוה על הרמ"א דכמו שמותר לאכול בשר ויין משום כבוד שבת, כמו"כ יהא מותר בלימוד, ובפרט מי שיש לו שיעור שרגיל בכך בעת ההוא, עיי"ש עוד. ובכף החיים (סקי"ז) הביא דאף להרמ"א מותר ללמוד בדברים המותרין ללמוד בת"ב אפילו בדרך דרוש ופלפול. וכן הוא מנהג מרן רבינו שליט"א.

45 ועי' בזמירות דברי יואל (שם) דאחר זמן מוצאי שבת קודש נכנס מרן רבינו ז"ל לחדרו, וחלץ מנעליו וגם השטריימיל מעל ראשו, ועלה על מטה, ולמד מגילת איכה עם פירש"י, עד חצי שעה אחר זמן שיטת ר"ת (כידוע שלעצמו החמיר בכל ש"ק להמתין עוד חצי שעה אחר צאה"כ לשיטת ר"ת), ואז לבש בגדי חול ונכנס לביהמ"ד להתפלל ערבית.

ואמר רבינו ז"ל שכן נהג אביו מרן הקדוש"ט זלה"ה אשר שכב על מיטתו בש"ק שחל בת"ב או ערב ת"ב שחל בשבת מצאת הכוכבים לשיטת ר"ת עד חצי שעה אחר צאה"כ, וטעמו ונימוקו עמו דלפי שיטת ר"ת אחרי שהגיע זמן לילה אסור כבר לנעול הסנדל, וכן לישב ע"ג הספסל כיון שכבר לילה, ובהיות שהחמיר על עצמו בכל שבת קודש שלא לעשות מלאכה עד חצי שעה אחר זמן צאה"כ, לא רצה להתנהג באבילות כיון שעדיין שבת אצלו, ע"כ נהג לשכב על מיטתו שאז בלא"ה חלץ את המנעלים, וממילא יצא ידי שניהם.

רבינו: יא, די תשובה אין עצי חיים איז צו א קרוב, רבי חיים טעטשער (ה"ה בנו של הגה"צ רבי אל' בצלאל ט"ב ז"ל שהיה אבדק"ק טעטש, בנו של מרן הייטב לב ז"ל).[46]

רח"ש: איז דער היתר נאר פאר א בן של קדושים?

רבינו: אין דברי יואל איז אויך די תשובה צום ראזלער רב (הרה"צ רבי יהיאל ז"ל) איבער אזא שאלה.[47]

הר"י אשכנזי: וואם איז געווען די מעשה מיט רבי חיים טעטשער?

רבינו: אויך ווייל ער איז געווען א אבל אין די י"ב חודש, האט מען געפרעגט צי ער קען דאוונענען פארן עמוד, און ער איז מתיר.

דער פראבלעם איז, וואם עם שטייט אין מגן אברהם (סי' תקפ"א סק"ד) וואם ברענגט בשם המהרי"ל אז ווער ס'איז א אבל זאל נישט דאוונענען שבת און יו"ט פארן עמוד, ווייל ס'איז דינים מתוחין עליו.

אבער ער זאגט א היתר, ווייל ס'איז ליכא דעדיף מיניה, און דער עיקר ווייל אז נישט איז עם אבילות בפרהסיא.

הרח"ש: [בצחות] אבער דער איידעם (הר"י אשכנזי) מעג אויך דאוונענען...? מעג זיך אויך פארלאזן אויף דעם היתר...

הגר"י: ער איז זיכער מרוצה לקהל... ס'איז אפשר אויך ליכא דעדיף מיניה... און ער איז אויך א בן של קדושים.....

רבינו: דאם איז א פלא, דער זיידע ז"ל דער קדושת יו"ט איז געווען אין בעלזא ביי רבי יהושע'לע ז"ל, און ער האט אים נישט מכבד געווען צו דאוונענען פארן עמוד ווייל ער איז געווען תוך שנת האבל, איך ווייס נישט צו ווען די מוטער איז אוועק, דאם איז געווען תרמ"ט, צי ס'איז געווען פריער נאך, נאכ'ן ייטב לב'ם הסתלקות.

א' הנוכחים: תרמ"ג.

רבינו: יא, דער ייטב לב איז אוועק ו' אלול תרמ"ג.

עכ"פ דאם האב איך געהערט אז ער איז געווען אין בעלזא און ער האט אים נישט מכבד געווען. ער האט זיך פארענטפערט אז ער קען אים נישט מכבד זיין ווייל ער איז אין יאר.

און ס'איז א חידוש, ווייל דער זיידע דער עצי חיים איז אויך געווען ביי רבי ישכר בער, נישט אין בעלזא, דאם איז געווען אין ראצפערט דעמאלטם ווען דער טאטע ז"ל איז געבוירן געווארן (ביום כ"ג חשון שנת תרע"ה לפ"ק), ס'איז געווען שבת פ' תולדות און דער בעלזער רב האט אים מכבד געווען צו ליינען, האט דער זיידע געזאגט אז ער איז אין יאר נאך די מאמע, די באבע דעם קדושת יו"ט רביצין (הרבנית הצ' חנה בת הגה"ק רבי יואל אשכנזי ז"ל אבד"ק זלאטשוב) איז אוועק ניסן תרע"ד, האט דער בעלזער רב געזאגט 'ליכא דעדיף מיניה', און האט אים געהייסן ליינען.

אבער דער זיידע רבי שלום אליעזר"ל האט נישט געלאזט אפילו מוצאי ראש השנה אז א אבל זאל דאוונענען פארן עמוד, דאם איז געווען מיט ן אודווארייער רב (הגה"צ רבי שלום קרויז ז"ל מחס"ם שו"ת דברי שלום) ער איז געווען בשנת האבל (ע"פ אביו הגרש"ד ז"ל אבד"ק אודווארי יצ"ו).

הרח"ש: וועגן עשרת ימי תשובה?

רבינו: ניין, ס'איז געווען מוצאי ראש השנה, ער האט נישט געוואלט אז דאם יאר זאל זיך אנהויבן מיט א אבל ל"ע.

הגרש"ש: איז לכאורה משמע אז די אבלים פלעגן יא דאוונענען דארט פארן עמוד עשרת ימי תשובה.[48]

רבינו: קען טאקע זיין א ראי', אבער אזוי איז געווען די מעשה, ר' מאיר שטיין האט דאם פארציילט, ער איז דאך

---

46 וז"ל שם בתשובה: נדרשתי לאשר שאלוני מק"ק טעטש אם מותר לבן דודי הרב החסיד מו"ה חיים ט"ב נ"י להתפלל בימים הנוראים והוא אבל תוך יב"ח אחר אביו דודי הגה"צ ז"ל.

ואחרי שדן בדברי המהרי"ל, שהוא המקור לדברי המג"א, מסיק בזה"ל: ...וא"כ בנ"ד דכולהו איתניהו ביה כפי ששמעתי אין כעת בקהילתכם מי שהוא קולו ערב כמותו וגם הוא מוחזק בחסידות והוא בן גדולים וטובים, א"כ לפי הלשון של המט"א אדרבה מוטב שיתפלל הוא מאם יתפלל אחר וכו', ואדרבה י"ל כיון דכבר ביארתי דאינו אלא מנהג, א"כ באם לא יתפלל הוי כאבילות בפרהסיא כיון שמצד הדין והמנהג בכה"ג מוטב שיתפלל הוא, וא"כ הוא פרהסיא גדול, עיי"ש.

47 וז"ל שם: מכתבכם הגיעני בדבר המאוה"ג חו"פ בנש"ק כש"ת מוהר"ר יחיאל נ"י אשר הוא מוחזק להתפלל אצליכם בהרבה שבתות השנה ובימים טובים ובימים נוראים, ועכשיו הוא אבל ב"מ על אביו תוך יב"ח, ואתם מסכימים שיתפלל גם בשנה זו מה שדרכו להתפלל, ושאלתם הוו"ד וכו'.

ומסיק בזה"ל: ...וא"כ אנן בנידון הרב הנ"ל, הנה כמוני כמוכם כולנו יודעים דליכא עדיף מיניה בביהמ"ד שלכם, הן מצד יחוס עצמו בתורה ובמעש"ט, והן מצד יחוס אבותיו אשר גם זה מועיל לתפילה וכו', א"כ בלי ספק תוכלו לעשותו שליח להולכה בתפילה ותחנונים ותהיה תפילתו מקובלת ורצויה לפניו ית"ש, עיי"ש.

48 בספר הרב הקדוש מראצפערט (עמ' רכ"ז) בשם הגה"צ מאודווארי ז"ל שהרה"ק רבי שלום אליעזר"ל זי"ע שלחו מעל פני העמוד במוצאי ראש השנה, ולמחרתו התנצל בפניו שלא רצה להתחיל השנה עם אבל ל"ע, אבל בשאר הימים הוא יכול להמשיך להתפלל.

געווען א ראצפערטער,[49] פון אים האב איך עס געהערט.

*

הגרא"מ: דער רבי ווייסט אודאי, להבחל"ח דער טאטע ז"ל איז געווען א גוטער פריינד, גאר א גוטער פריינד מיט אן אמת.

רבינו: יא, שוין אסאך יארן, א שטארקער גוטער פריינד געווען, אין אלע זמנים...

הגר"י: ס'איז כדאי צו דערציילן, דער טאטע האט געהאט א חלקה אין ארץ ישראל אוועק געלייגט נעבן זיין טאטן אויבן אין הר הזיתים, קברי אבות, אבער לעצטנס האט ער געזאגט אז ער איז מוותר אויף דעם, ער האט געזאגט אז כדי אנצוקומען אויף הר הזיתים, די קינדער וועלן קומען און די אייניקלעך, דארף מען פליהען מיט א פליגער און מ'דארף אדורך גיין א עירפארט, האט ער געזאגט, ס'איז נישט ווערד דאס גאנצע ליגן אין ארץ ישראל, אז מ'וועט חלילה וחס נכשל ווערן מיט איין ראיה אסורה, האט ער מבטל געווען די גאנצע זאך. מיט אפאר חדשים צוריק איז ער געווען אין שפיטאל מיט יסורים, און מ'האט אים איינגעשלעפט, ער האט געדארפט אדורך גיין א פראצעדור אזוי פאר א רפואה, האט ער מיר געזאגט פארן איינשלעפן, 'יואל, געדענק וואס איך זאג, חלילה וחס אז איך שטייט נישט אויף, זאל מען מיך נישט טראגן אויף ארץ ישראל, עס איז נישט ווערד דאס גאנצע ליגן אין ארץ ישראל וועגן איין ראיה אסורה'...

ונפרד רבינו מהם בברכה: המקום ינחם אתכם וכו', דאס קען מען נאך זאגן אפילו נאך די שבעה אויך

הגרא"מ: אין שולחן ערוך קוקט אויס אז ביז די שלושים קען מען נאך מנחם זיין.

רבינו: אפילו א גאנץ יאר קען מען זאגן המקום ינחם.[50] און דער אויבערשטער זאל העלפן מ'זאל זיך זעהן נאר אויף שמחות.

---

49 הרה"ח המרומם ר' מאיר שטיין ז"ל היה ש"ב של הגה"צ מאודווארי ז"ל שהי' חתנו של הרב החסיד ר' ישראל בער שטיין ז"ל מראצפערט אבי אביו של ר' מאיר ז"ל.

50 וז"ל המחבר (יו"ד סי' שפ"ח ס"ב) המוצא את חבירו אבל בתוך ל' יום מדבר עמו תנחומין ואינו שואל בשלומו, לאחר ל' יום שואל בשלומו ואינו מדבר עמו תנחומין כדרכו, אלא מן הצד שאינו מזכיר לו שם המת אלא אומר לו תתנחם וכו', ...ועל אביו ועל אמו מדבר עמו תנחומין כל י"ב חדש, לאחר י"ב חדש מדבר עמו מן הצד.

א' הנוכחים: און דער אויבערשטער זאל שוין טרייסטן כלל ישראל מיטן גואל צדק און תחיית המתים בקרוב.

הגרש"ש: איך האב פונקט געזאגט, מ'קומט דאך פון א הקמת המציבה, איך האב עם געזעהן אין הנהות עין חנוך,[51] דער קילערהאזער רב (בנו הגה"צ רבי יואל מאיער–ט"ב ז"ל אבד"ק קילערהאזא) שרייבט עם דארט אין די הקדמה, אבער דאס שטייט שוין פון פריער אויך.[52] פארוואס מ'לייגט א מציבה אויף א קבר. זאגט ער ווייל ווען משיח וועט קומען וועט דאך זיין תחיית המתים, אלע וועלן אויפשטיין און יעדער וועט וועלן גיין מאכן די ברכה ברוך שעשה לי נס במקום הזה, וועט מען דאך דארפן וויסן ווי איז דער פונקטליכער 'מקום הזה', לייגט מען א מציבה כדי יעדער זאל וויסן ווי צו מאכן די ברכה אויף זיין נס.

רבינו: די מפרשי התורה זאגן אזוי ביים ירדן, ס'שטייט אין פסוק (יהושע ד, ט) אז מ'האט געלייגט די שטיינער אינעם ירדן ס'זאל זיין דארט 'עד היום הזה',[53] זאגן די מפרשים (הרד"ק והרלב"ג ועוד) פשט, כדי מ'זאל דאס זעהן שפעטער און וויסן וואו ס'איז געווען דער נס, צו קענען דאנקען דעם אויבערשטן.

שוין, א גוטן טאג זייט אלע געזונט, שוין חמשה עשר באב, מ'קען שוין זאגן א גוט געבענטשט יאר.

---

51 הנהות על שו"ע מהגה"ק רבי חנוך העניך מאיער ז"ל אדמו"ר מסאסוב וקערעצקי ז"ל, חותנו של מרן רבינו בעל ברך משה ז"ל בזיוו"ר, הוא הי' בן הגה"צ ר' יוסף דוב בן הרה"ק ר' שלמה'לע ז"ל אבד"ק סאסוב בן הגה"ק רבי העניך ל' מאלעסק ז"ל, וחתן הגה"ק מרן הקדושת יו"ט ז"ל.

52 ע' בס' כנסת יחזקאל (פ' ויצא, מתוך דרשה להקמת מציבה) מה שמביא בשם זקינו הגה"ק בעל מעגלי צדק ז"ל, וז"ל: ואמנם עוד בה שלישיה עפימ"ש זקני הקדוש בעל מעגלי צדק זי"ע (בהספד סוף פ' תרומה) על דברי הש"ס (מועד קטן ה.) אמר ר' שמעון בן פזי רמז לציון קברות מן התורה מנין ת"ל (יחזקאל לט, טו) וראה עצם אדם ובנה אצלו ציון, והקשה קדו"ז דמה ענין רמז המצבה אצל תחיית המתים, וגם בתוס' כתבו שם דהאי קרא לא כתיב אלא לעתיד לבוא, וביאר כוונת הש"ס עפי"מ דקיי"ל בש"ע (או"ח סי' רי"ח) דאם נעשה נס לאדם באיזה מקום אזי כשבא לאותו המקום צריך לברך ברוך שעשה לי נס במקום הזה, נמצא כמו"כ בקברות אשר מקווים אנחנו ב"ב שיהי' תחיית המתים בעת שתעלה רצון מאת הבורא יתב"ש, והיא בודאי נס גדול מאוד ובודאי מחויבים לברך ברכת שעשה לי נס במקום הזה נמצא זהו תכלית ציון הקברות והעמדת המצבה, כדי להכיר אותו מקום לעתיד כשיעמוד האיש הזה בתחיית המתים הוא ובניו בבואם לשם יהי' להם המקום מסומן ומצויין כדי לברך ברכת שעשה לי נס במקום הזה, אלה ד"ק ז"ל.

53 לשון הפסוק (שם): ושתים עשרה אבנים הקים יהושע בתוך הירדן, תחת מצב רגלי הכהנים נשאי ארון הברית, ויהיו שם עד היום הזה.

סעודת רעוא דרעווין פרשת פנחס שנת תשפ"ו לפ"ק

במקום הנופש בעטלהעם ניו העמפשיר יצ"ו

לכן אמור הנני נותן לו את בריתי שלום (כ"ה י"ב)

מיר געפונען די וואך אין די סדרה, פנחס בן אלעזר בן אהרן הכהן השיב את חמתי מעל בני ישראל בקנאו את קנאתי בתוכם ולא כיליתי את בני ישראל בתוכם. לכן אמור הנני נותן לו את בריתי שלום והיתה לו ולזרעו אחריו ברית כהונת עולם וגו' ויכפר על בני ישראל.

א) **קען** זיין אזוי, שטייט אין די סדרה סוף פרשת בלק (במדבר כ"ה ו') 'והנה איש מבני ישראל בא ויקרב אל אחיו את המדינית לעיני משה ולעיני כל עדת בני ישראל [וגו'] וירא פנחס בן אלעזר'. מ'פרעגט די קשיא (מדרש רבה כ' כ"ה)[54] וואס הייסט 'וירא פנחס'? יעדער האט געזען, ס'איז געווען 'לעיני משה ולעיני כל ישראל'.

ב) **די גמרא** (סנהדרין פב.)[55] זאגט משה רבינו האט געזאגט 'קריינא דאיגרתא איהי ליהוי פרוונקא'. דער וואס טוט ליינען דאס איגרתא, 'איהי ליהוי פרוונקא'. וואס דארף מען ליינען?

ווי איז מעגליך אז די אומות העולם האבן געקענט מטמא זיין דעם מקום המקדש?

קען זיין אזוי, שטייט אין **תפארת שלמה** פרשת דברים (במאמר לבין המצרים ד"ה מזמור לאסף)[56] א מורא'דיגע בחינה, דער פסוק זאגט (תהלים ע"ט א') 'באו גוים בנחלתך טמאו את היכל קדשך', פרעגט דער תפארת שלמה א קשיא, ווי איז דאס מעגליך?

---

[54] במדרש רבה: '**וירא פינחס בן אלעזר', וכולם לא ראו, והכתיב** (במדבר כ"ה ו') '**לעיני משה ולעיני כל עדת בני ישראל**', אלא ראה מעשה ונזכר הלכה, הבועל ארמית קנאין פוגעין בו.

[55] במס' סנהדרין: 'וירא פנחס בן אלעזר' (במדבר כ"ה ז'), מה ראה, אמר רב, ראה מעשה ונזכר הלכה. אמר לו, אחי אבי אבא [פרש"י: היינו משה שהיה אחי אבי אביו אהרן], לא כך לימדתני ברדתך מהר סיני, הבועל ארמית קנאין פוגעין בו, אמר לו, **קריינא דאיגרתא איהו ליהוי פרוונקא** [פרש"י: שליח].

[56] בתפארת שלמה: 'מזמור לאסף אלקים באו גוים בנחלתך טמאו את היכל קדשך וגו'' (תהלים ע"ט א'), **הנראה לי לבאר ענין ביאת גוים במקדש וטומאתה, מאין נעשה זה שיהיה להם כח לעלות ולכנוס במקדש לפני ולפנים ולעשות בו כרצונם. אף אם חלילה גבר החטא, מ"מ קדושת המקדש להיכן הלכה,** הלא על זה מתמה הכתוב עד שאמר (איכה ד' י"ב) 'לא האמינו כל מלכי הארץ כי יבא צר ואויב בשערי ירושלים' [ועי' המשך דבריו הק' לקמן במשך הדברות קודש].

מקום המקדש וואס דארט האט שורה געווען די שכינה, דער כהן גדול האט געקענט אריינגיין אין קדשי קדשים נאכדעם וואס ער האט זיך מזכך געווען און מטהר געווען, געטובל'ט די טבילות, אין יום התענית האט עס געקענט זיין, ער האט געדארפט זיין מקודש בסילודין, ער האט זיך מקדש געווען, זיך געגרייט, פאר יום הקדוש האט מען אים צוגעגרייט און מ'האט אים געזאגט 'ראה לפני מי אתה נכנס, למקום אש להבת שלהבת' אזוי ווי מ'זאגט אין פייט (סדר העבודה במוסף יוה"כ), דער כהן גדול איז אריינגעגאנגען 'אחת בשנה' (ויקרא ט"ז ל"ד) בקדושה ובטהרה.

ווי איז דאס געווען מעגליך אז אויף דעם מקום האבן געקענט אריינגיין אומות העולם, טוהן דארט מה שחפץ לבם, ווי איז דאס מעגליך? אזוי פרעגט דער תפארת שלמה א מורא'דיגע קשיא.

יעדע מצוה און יעדע תפילה פון א איד קומט אן אין מקום המקדש און דארט גייט עס ארויף אין הימל

דער תירוץ כאפט א פחד, ער זאגט, ס'שטייט אין פסוק (דברים י"ב י"א) 'והיה המקום אשר יבחר ה' אלקיכם לשכן שמו שם שמה תביאו את כל אשר אנכי מצוה אתכם', תוכן דבריו, **א איד איז מקיים מצות ומעשים טובים, די מצות ומעשים טובים קומען אן אין בית המקדש של מעלה, דארט קומען אן אלע מצות וואס א איד איז מקיים, נישט נאר אין בית המקדש של מעלה, נאר אין בית המקדש של מטה קומט אויכעט אן די מצות.** דאס איז דער פשט, 'והיה המקום אשר יבחר ה' לשכן שמו שם, שמה תביאו' דארט ברענגט א איד, 'את כל אשר אנכי מצוה אתכם', אלע מצות וואס א איד איז מקיים קומט אן אין מקום המקדש, פון דארט - 'וזה שער השמים' (בראשית כ"ח י"ז) - גייט עס ארויף אין הימל. **ס'איז א געוואלדיגע גרויסע זאך, א איד איז מקיים א מצוה קומט עס אן אין מקום המקדש.**

אזוי ווי די **גמרא** (ברכות כח:)[57] זאגט, 'המתפלל יכוין את לבו כנגד קדשי קדשים', א איד שטעלט זיך דאוונען, זאל ער מכוון זיין אז זיין תפילה קומט אן אין קדשי הקדשים, דארט גייט עס ארויף אין הימל. **יעדער איד וואס איז מקיים א מצוה, יעדע מצוה וואס מ'איז מקיים, קומט אן אין מקום המקדש און דארט גייט עס ארויף אין הימל און מאכט א נחת רוח פארן בורא כל עולמים**[58].

דער פגם פון יעדע עבירה קומט אויך אן אין מקום המקדש

זאגט ער וויטער, נישט נאר די מצות פון א איד קומען אהין, **נאר ל"ע א איד טוט אן עבירה, ער טוט א זאך קעגן רצון השם, דער פגם פון די עבירה קומט אויכעט אן אין מקום המקדש**[59].

---

[57] במס' ברכות: היה רוכב על החמור ירד ויתפלל, ואם אינו יכול לירד יחזיר את פניו. ואם אינו יכול להחזיר את פניו, **יכוין את לבו כנגד בית קדשי הקדשים**. היה מהלך בספינה או באסדא, **יכוין את לבו כנגד בית קדשי הקדשים**.

[58] וזל"ק: אכן הנה מבואר בתיקון שלשה משמורות (זוה"ק פר' ויקהל דף קצה:) וז"ל 'ואינון נשמתין דצדיקיא אזלין ושאטן לעילא וכו' לגו ההוא אתר דאקרי הר ה', כגוונא דרזא דהר הבית לתתא, ומתמן עאלין לגו ההוא אתר דאקרי מקום קדשו וכו' דאקרי עזרת ישראל, בשעתא דנשמתין קיימין תמן כדין חדוה דמאריהון לאתתקנא בהו אתר דאקרי קדש הקדשים, **ותמן רשימין כל עובדיהון וזכון דלהון**, עד כאן.

המבואר מזה כי ביהמ"ק שלמעלה מכוון נגד בית המקדש שלמטה בכל תכונתו, ושם בקדשי קדשים רשימין כל עובדיהון וזכוון דלהון כנ"ל, **נמצא כל המצות ומע"ט של ישראל כולם כתובים ורשומין בבהמ"ק שלמעלה, ועד שם מגיעין לזכרון בהיכל ה' תמיד למעלה, ולכך היו ג"כ למטה**, כמו שאמר הכתוב (דברים י"ב י"א) 'והיה המקום אשר יבחר ה' וגו' שמה תביאו את כל אשר אנכי מצוה אתכם', ר"ל **כי למקום הביהמ"ק 'שמה תביאו' את כל המצות ומע"ט שלכם, ושם מקומם ותמן רשימין כנ"ל**. ושם נעלה ונראה לפני ה' כמו שנאמר (שמות כ"ג י"ז) 'יראה את כל זכורך' הם המצות עשה 'לפני ה' אלקיך', **והמה כתובים בקודש קדשים לפני ה'**.

וזה שאמרו בגמרא (ברכות כח:) 'העומד בתפלה יכוון לבו נגד קודש קדשים', כנ"ל **שיעלה ויבא גם כן לרצון לפני ה' בהיכל קדשו** כנ"ל.

[59] זל"ק: **והנה כמו שהמצות והזכיות של בני ישראל המה בכל יום ויום עולים בבית ה' בקודש קדשים לטובה, הנה גם להיפך ח"ו הפגמים**

ער זאגט, ׳מנשה העמיד צלם בהיכל׳ אזוי זאגט די גמרא (סנהדרין קג:)[60], מנשה האט אריינגעלייגט אן עבודה זרה אין היכל. וואס איז פשט? מ׳האט אים געלאזט? ווי קען מען אריינטראגן אן עבודה זרה אין היכל? **נאר מנשה האט נעבעך געדינט עבודה זרה ביי זיך אינדערהיים, די קליפה פון די עבירה, די פגם פון די עבירה איז אנגעקומען אין מקום המקדש, איז מעמיד געווען א צלם בהיכל, די פגם פון די עבירה אין אנגעקומען אינעם היכל ה׳**[61].

דער כהן גדול האט מעורר געווען צו תשובה, און דורך דעם האט ער מכפר געווען אויפן מקום המקדש

דאס איז וואס דער כהן גדול האט מכפר געווען ׳וכיפר את מקדש הקודש ואת אהל מועד יכפר׳ (ויקרא ט״ז ל״ג). וואס הייסט ׳ואת אוהל מועד יכפר׳?

דער כהן גדול איינעם הייליגן טאג, ׳כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם מכל חטאתיכם׳ (שם פסוק ל׳), **אז ס׳האט מכפר געווען די עבירות האט ער אויסגעזויבערט דעם היכל ה׳ ׳ואת אהל מועד יכפר׳, די אלע קליפות פון עבירות וואס איז געווען אנגעקומען אין מקום המקדש, דאס האט דער כהן גדול מכפר געווען, ער האט מעורר געווען אידישע קינדער צו תשובה, ממילא האט ער מכפר געווען דעם אוהל מועד.**

וועגן דעם זאגט ער, די שעיר פון יום הכיפורים איז מכפר אויף ׳טומאת מקדש וקדשיו׳ (שבועות ב:), וואס הייסט מכפר אויף טומאת מקדש? ווי איז אריינגעקומען א טומאה, מ׳האט דאך אפגעהיטן, ס׳איז דאך געווען שומרים, מ׳האט געהיטן ס׳זאל נישט אריינקומען - קיין טומאה זאל נישט אריינקומען אין בית המקדש (דברי הימים-ב׳ כ״ג י״ט)[62], וואס הייסט די שעיר האט מכפר געווען אויף טומאת מקדש?

נאר מ׳מיינט די ׳טומאת מקדש׳ **וואס איז אריינגעקומען, די עבירות וואס האט אריינגעברענגט די טומאה אין מקום המקדש, דאס האט דער כהן גדול - דאס האט דער שעיר מכפר געווען**[63].

גם כן נרשמים שם, וכמ״ש בזוהר ׳ותמן רשימין כל עובדיהון׳, **ואם ח״ו גוברים העונות הנה נרשמין שם והם הם המטמאים ח״ו את ביהמ״ק כנ״ל**.

[60] במס׳ סנהדרין: ׳וגם דם נקי שפך מנשה הרבה מאד עד אשר מלא את ירושלים פה לפה לבד מחטאתו אשר החטיא את יהודה לעשות הרע בעיני ה׳׳ (מלכים-ב׳ כ״א ט״ז) הכא תרגימו שהרג ישעיה, **במערבא אמרי שעשה צלם משאוי אלף בני אדם**, ובכל יום ויום הורג את כולם [פרש״י: שהיו נבקעין בכובד המשאוי] ... כתיב ׳פסל׳ וכתיב ׳פסילים׳, אמר רבי יוחנן בתחלה עשה לו פרצוף אחד, ולבסוף עשה לו ארבעה פרצופים כדי שתראה שכינה ותכעוס [פרש״י: לבסוף עשה מנשה לאותו דמות ד׳ פרצופים, כדי שתראה שכינה, מכל צד שתכנס להיכל תראה פרצוף כנגדו ותכעוס]. אחז העמידו בעלייה ... **מנשה העמידו בהיכל שנאמר** (שם פסוק ז׳) **׳וישם את פסל האשרה אשר עשה בבית אשר אמר ה׳ אל דוד ואל שלמה בנו בבית הזה ובירושלים אשר בחרתי מכל שבטי ישראל אשים את שמי לעולם׳**, אמון הכניסו לבית קדשי הקדשים וכו׳.

[61] זל״ק: ועל דרך זה אמרו חכז״ל (סנהדרין קג:) במנשה שהעמיד צלם בהיכל, והוא קשה להבין. אכן הוא כנ״ל, **שהפגם נמשך ונרשם שם בהיכל כמו שנתבאר**, וזה שכתוב (מלכים-ב׳ כ״א ז׳) ׳וישם שם את פסל האשרה בבית אשר אמר ה׳ כו׳ אשים שמי לעולם׳, **שכל העבירות שעשה נכתבו בקודש קדשים** כנ״ל.

[62] בפסוק: ויעמד השוערים על שערי בית ה׳ ולא יבוא טמא לכל דבר.

וז״ל **הרמב״ם** בספר המורה (ח״ג פמ״ה): **ואמנם היות השמירה והסבוב סביב המקדש תמיד**, הוא לכבד אותו, ולפארו, **ושלא יהרסו הסכלים גם כן, והטמאים אליו**, ולא בעת האנינות, וכל מי שלא רחץ גופו כמו שיתבאר.

[63] זל״ק: **והאיש הפוגם מאד את נפשו חלילה, ׳את מקדש ה׳ טמא׳** (במדבר י״ט י״ג) **כי עד מקום המקדש מגיע טומאתו** כנ״ל, וזה שנאמר (ויקרא ט״ז ט״ז)׳וכפר אל הקודש מטמאת בני ישראל ומפשעיהם לכל חטאתם וכן יעשה לאהל מועד׳, שזה מרמז על מה שכתבנו, **כי הטומאה בוקעת ועולה עד שם ח״ו**.

דורך די עבירות פון כלל ישראל 'באו גוים בנחלתיך טמאו את היכל קדשיך'

זאגט ער דאס איז דער תירוץ אויף די קשיא, ווי אזוי האבן געקענט גוים אריינגעקומען אין מקום המקדש און טוהן וואס זיי האבן געטוהן? **ווייל בעפאר דעם איז אנגעקומען למקום המקדש די עבירות פון כלל ישראל, ס'האט מטמא געווען דעם מקום המקדש, 'באו גוים בנחלתיך טמאו את היכל קדשיך', מ'האט מטמא געווען דעם היכל, דער פגם פון די עבירות האט מטמא געווען און אריינגעברענגט אלע קליפות פון די עבירות, ס'איז אנגעקומען צום מקום המקדש, דאס האט געברענגט דעם כח אז מ'האט געקענט אריינקומען**[64].

'מי נתן למשיסה יעקב וישראל לבוזזים, הלא ה' זו חטאנו לו'

געפון מיר אזוי, באמת, די **גמרא** (גיטין נח.)[65] ברענגט, רבי יהושע בן חנניה איז געגאנגען לכרך גדול לרומי, ער האט געזען א תינוק בבית האסורים, ער האט געפרעגט 'מי נתן למשיסה יעקב וישראל לבוזזים' (ישעי' כ"ב מ"ד), ענה אותו תינוק 'הלא ה' זו חטאנו'. און פאר גרויס התפעלות האט רבי יהושע בן חנניה אים אויסגעלייזט, ער איז אויסגעוואקסן דער גרויסער תנא ר' ישמעאל בן אלישע.

מ'פרעגט די קשיא, וואס איז געווען די שאלה און וואס איז געווען די תשובה?

'**הלא** ה' זו חטאנו לו' אונזערע עבירות האבן מטמא געווען דאס מקום המקדש, האט געקענט זיין די חורבן

די שאלה איז געווען 'מי נתן למשיסה יעקב וישראל לבוזזים', **ווי האט דאס געקענט זיין מ'זאל אריינקומען צום מקום המקדש און חרוב מאכן דעם בית המקדש?** די קשיא וואס דער תפארת שלמה פרעגט, **ווי האט דאס געקענט זיין במציאות? דער מקום הקודש וואו דער כהן גדול איז אריינגעגאנגען איינמאל אין יאר בקדושה ובטהרה, האט געקענט זיין אזא זאך?**

האט ער געענטפערט - דער תינוק - די תירוץ פונעם תפארת שלמה, **'הלא ה' זו חטאנו לו' אונז האמיר געזינדיגט, און פון די עבירות איז באשאפן געווארן קליפות, און די קליפות הטומאה איז אריין למקום המקדש, ס'האט מטמא געווען דאס מקום, ס'האט געקענט גורם זיין אז ס'האט שוין געקענט זיין - ס'האט געקענט פאסירן חורבן ירושלים, האט דאס געקענט פאסירן.**

וזה שהשעיר מכפר על טומאת מקדש וקדשיו (שבועות ב:), כי מהיכן יש לחוש על כל טומאות כאלה במקדש, הלא הכהנים היו נשמרים מאד מאד מכל ספק טומאה, ולמה הזהיר עליהם הכתוב כמה פעמים. **אך הוא מרומז על טומאת העבירות**, כמו שנאמר להלן 'ומפשעיהם לכל חטאתם' כנ"ל.

וזה שנאמר (במדבר י"ח א) 'ואתה ובניך אתך תשאו את עון המקדש', **שהוא העון הנרשם בביהמ"ק, הנה על הכהנים לכפר העון מהמקדש** כנ"ל. וזה שנאמר בבני לוי שהם 'ילוו אליך וישרתוך וזר לא יקרב אליהם' (שם פסוק ב'), **כי הלוים הם שומרים מבחוץ, והם צריכין לתקן שלא יוכל הזר הבא מהעבירות לקרב ולכנוס לבהמ"ק**. וזהו 'והזר הקרב יומת' (במדבר א' נ"א) להמית הזר, היינו המקטרג שנעשה מהעבירות צריך להיות חוץ למקדש לבל יכנוס כנ"ל.

64 זל"ק: **והנה מחמת הפגם אשר שם גדול מאד, הנה בעוה"ר זה היה כח של השבדי כוכבים לבא בהיכל כנ"ל, וזה גלות השכינה, שהקדושה העליונה בעוה"ר ירדה ויש להם יד להחיצונים ע"י הפגם לשלוט חלילה, ועל ידי כן 'באו גוים בנחלתך טמאו את היכל קדשך' כי מצאו שם יד לשלוט בעוה"ר כנ"ל זינא בתר זינא.**

65 במס' גיטין: תנו רבנן, מעשה ברבי יהושע בן חנניה שהלך לכרך גדול שברומי, אמרו לו, תינוק אחד יש בבית האסורים, יפה עינים וטוב רואי וקווצותיו סדורות לו תלתלים. הלך ועמד על פתח בית האסורים, אמר 'מי נתן למשיסה יעקב וישראל לבוזזים', ענה אותו תינוק ואמר 'הלא ה' זו חטאנו לו ולא אבו בדרכיו הלוך ולא שמעו בתורתו'. אמר, מובטחני בו שמורה הוראה בישראל, העבודה שאיני זז מכאן עד שאפדנו בכל ממון שפוסקין עליו. אמרו, לא זז משם עד שפדאו בממון הרבה, ולא היו ימים מועטין עד שהורה הוראה בישראל. ומנו, רבי ישמעאל בן אלישע.

'וידא פנחס', פנחס האט געליינט די עבירות וואס איז אנגעקומען אין מקום המקדש

דא האט פאסירט ביי זמרי, מעשה הזמרי, 'ויקרב [וגו'] לעיני משה ולעיני כל ישראל' יעדער איינער האט געזען, ס'איז געווען לעין כל, **פנחס האט געזען שתי ראיות**, **'וירא פנחס' פנחס האט געזען די קליפה פון די עבירה איז אנגעקומען אין בית המקדש אריין, פנחס האט געזען וואס אנדערע האבן נישט געזען, פנחס מיט זיינע הייליגע אויגן האט געזען - 'וירא פנחס' האט ער געזען דעם גרויסן פגם וואס ס'געשעהט מיט אן עבירה, דער פגם פון די עבירה איז אנגעקומען אין מקום המקדש, דאס טוט זמרי, 'עד היכן הדברים מגיעים'**, ווי דער תפארת שלמה זאגט.

[והיינו מה שאמרו חז"ל 'קריינא דאיגרתא איהו ליהוי פרוונקא', שפנחס קרא את גודל הפגם הרשום על מקום המקדש[66]]

יאשיהו המלך האט מחזיר געווען כלל ישראל לתשובה, דודכדעם האט ער מבער געווען די פגם העבודה זרה

פנחס האט מקנה געווען קנאת ה', פנחס האט מעורר געווען אידישע קינדער צו תשובה.

דער תפארת שלמה זאגט דארט, ביי יאשיהו המלך רעכנט אויס דער פסוק (מלכים ב' כ"ג ג'-ד') וואס ער האט אלץ געטון, צום סוף זאגט ער, ער האט ארויסגענומען די עבודה זרה'ס פונעם מקום המקדש. פרעגט דער תפארת שלמה, דאס איז געווען די לעצטע זאך וואס ער האט געטוהן? דאס וואלט געדארפט זיין די ערשטע זאך וואס יאשיהו המלך זאל טוהן?

נאר זאגט דער תפארת שלמה, יאשיהו המלך האט מחזיר געווען כלל ישראל לתשובה, **אז מ'האט תשובה געטון זענען די אלע קליפות נעלם געווארן, האט ער ארויסגעטראגן פונעם היכל ה' - די אלע עבודה זרה'ס מיינט מען די קליפה פון עבודה זרה וואס איז אנגעקומען למקום המקדש, דאס איז וואס דער פסוק זאגט אז ער האט געטון**[67]. א געוואלדיגע, געוואלדיגע מורא'דיגע בחינה זאגט דער תפארת שלמה.

'**פנחס** זה אליהו' וועט מעורר זיין לתשובה, און מבער זיין אלע קליפות וואס געפונט זיך אויפן מקום המקדש

'**ויכפר** על בני ישראל', 'לכן אמור הנני נותן לו את בריתי שלום' זאגט דער **תרגום יונתן**[68] 'למבשרא גאולתא', ער וועט זיין א 'מלאך קיים, למבשרא גאולתא בסוף יומיא', **אליהו וועט מבשר זיין די גאולה פאר כלל ישראל, אליהו וועט קומען ער וועט מבשר זיין די גאולה, אליהו וועט מחזיר זיין בתשובה כלל ישראל איידער ביאת המשיח, אליהו מרוב גודל קדושתו וועט ברענגען א רוח טהרה ממרום פאר אידישע קינדער, ער וועט מכפר זיין - 'ויכפר על בני ישראל', אידישע קינדער וועלן תשובה טוהן, ממילא וועט מען מבער זיין די אלע קליפות און עבירות וואס געפונט זיך אויפן מקום המקדש, דאס אלעס וועט נעלם ווערן, דאס אלעס וועט מען מבער זיין.**

---

66 מפי כ"ק מרן רבינו שליט"א לחברי המערכת.

67 זל"ק: וזה שנאמר ביאשיהו (מלכים-ב' כ"ג ג'-ד') 'ויעמוד המלך על העמוד ויכרות את הברית וגו' ללכת אחרי ה' ויעמוד כל העם בברית, ויצו המלך את חלקיהו הכהן ויוציאו מהיכל ה' את כל הכלים העשים לבעל וגו'. לכאורה למה לא צוה זה ראשונה להוציא כלי הבעל מביהמ"ק. **אך הוא כנ"ל שכל מה שעשו עבירות וכלי הבעל היו נכתבים בביהמ"ק, לכן כאשר שבו בתשובה הנה צוה אז 'וכפר הכהן' על כל הנכתב, למחוק הענין הנרשם שם בבית ה'** כנ"ל.

68 בתרגום יונתן: בשבועא אימר ליה מן שמי, האנא גזר ליה ית קימי שלם, **ואעבדיניה מלאך קיים וייחי לעלמא למבשרא גאולתא בסוף יומיא**.

'לכן אמור הנני נותן לו את בריתי שלום', 'פנחס זה אליהו' (ילקוט שמעוני רמז תשע"א)[69] וואס פנחס האט געטון בשעתו, ער האט מכפר געווען פאר כלל ישראל, ער האט מבער געווען - ער האט מעורר געווען אידן צו תשובה, האט ער מבער געווען פון מקדש ה' די קליפה פון זמרי וואס איז געווען אויפן מקום המקדש.

דאס איז די הבטחה, די תורה זאגט 'הנני נותן לו את בריתי שלום', 'לכן אמור הנני נותן לו את בריתי שלום', **את בריתי שלום, ער וועט זיין א מלאך און מבשר זיין גאולתא בסוף יומיא, 'פנחס זה אליהו', ווען מ'וועט זוכה זיין צו דעם וועט אליהו קומען, ס'איז נישט מעגליך, מקום המקדש, ס'דארף אראפקומען דער בית המקדש השלישי מן השמים בנוי ומשוכלל** (רש"י מס' סוכה מא.)[70] **ווי וועט דאס אראפקומען אויפן מקום המקדש אויב ס'איז דארט דא די קליפות פון די עבירות אויפן מקום המקדש, ס'איז נישט קיין מציאות אויף אזא מקום וואס איז דא די קליפות פון די עבירות, דארט זאל אראפקומען דער בית המקדש השלישי בנוי ומשוכלל.**

בעל כרחך וועט מען מוזן מטהר זיין דאס מקום, אליהו וועט קומען און ער וועט מחזיר זיין בתשובה כלל ישראל, אידן וועלן תשובה טון בשלימות וועט מען מבער זיין די אלע קליפות וואס איז דא אויפן מקום המקדש, אזוי וועט אראפקומען די בית המקדש של מעלה בנוי ומשוכלל במהרה בימינו.

'חטאו בכפלים', די עצם עבירה, און מ'האט מטמא געווען דעם מקום המקדש

איך האב געקלערט אזוי, 'חטא חטאה ירושלים' (איכה א' ח') זאגט דער מדרש (איכה רבה א' נ"ז)[71] 'חטא חטא ירושלים, חטאו בכפלים', מ'האט געזינדיגט בכפלים - דאפלטע עבירות. מ'דארף פארשטיין וואס הייסט דאס 'חטאו בכפלים', וואס הייסט מ'זינדיגט דאפלט, וואס איז שייך צו זינדיגן דאפלט?

לויט דעם תפארת שלמה פארשטייט מען, **אז מ'טוט אן עבירה ל"ע, איז דאס א געוואלדיגע הארבע זאך, מ'טוט א זאך קעגן רצון הבורא, מ'איז עובר אן עבירה קעגן הייליגן באשעפער, אבער טאמער גייט די עבירה און ס'קומט אן למקום המקדש, דאס איז ליידער 'ותבואו ותטמאו את ארצי'** (ירמי' ב' ז') **מ'איז מטמא מקדש, דעם מקום המקדש איז מען מטמא, איז 'חטאו בכפלים' איז א דאפלטע עבירה, אן עבירה די עצם עבירה, און סיי אז ס'איז אנגעקומען - מ'האט מטמא געווען די מקום המקדש מיט די עבירה.**

ס'כאפט אָן אַן אימה און א פחד, ווי קען זיין אז אויפן מקום המקדש זאל שטיין א בית תיפלה פאר עבודה זרה

לעולם, מ'מאכט אביסל א חשבון הנפש, מ'זעמיר שוין אין גלות אזויפיל יאר, בעוונותינו הרבים - ס'איז מיר אויסגעקומען צו זיין דאס יאר אין ארצינו הקדושה אין ירושלים עיר הקודש און זען דעם מקום המקדש[72], אויפן מקום המקדש איז דא

---

[69] בילקוט שמעוני: אמר רבי שמעון בן לקיש, **פינחס הו אליהו**. א"ל הקב"ה אתה נתת שלום בין ישראל וביני בעולם הזה, אף לעתיד לבא אתה הוא שעתיד ליתן שלום ביני לבין בני, שנאמר (מלאכי ג' כ"ג) 'הנה אנכי שולח לכם את אליה הנביא לפני בוא יום ה' וגו' והשיב לב אבות על בנים'.

[70] במשנה שם: בראשונה היה לולב ניטל במקדש שבעה, ובמדינה יום אחד, משחרב בית המקדש, התקין רבן יוחנן בן זכאי שיהא לולב ניטל במדינה שבעה, זכר למקדש. ושיהא יום הנף כולו אסור. ובגמרא: מאי טעמא, מהרה יבנה בית המקדש, ויאמרו אשתקד מי לא אכלנו בהאיר מזרח, השתא נמי ניכול ... דאיבעי אימת ... לא צריכא דאיבני בלילא, אי נמי סמוך לשקיעת החמה.

וכתב רש"י: ואי קשיא דבלילה אינו נבנה דקי"ל בשבועות (דף טו:) דאין בנין בית המקדש בלילה דכתיב וביום הקים, ולא בחמיסר שהוא יו"ט דקי"ל בשבועות (שם) דאין בנין ביהמ"ק דוחה יו"ט, הני מילי בנין הבנוי בידי אדם, **אבל מקדש העתיד שאנו מצפין בנוי ומשוכלל הוא יגלה ויבא משמים שנאמר** (שמות ט"ו י"ז) **'מקדש ה' כוננו ידיך'**.

[71] במדרש רבה: **חטאו בכפלים**, דכתיב (איכה א' ח') 'חטא חטאה ירושלים'. **ולקו בכפלים**, דכתיב (ישעיה מ' ב') 'כי לקחה מיד ה' כפלים בכל חטאתיה'. **ומתנחמים בכפלים**, דכתיב (ישעיה מ' א') 'נחמו נחמו עמי יאמר אלקיכם'.

בעוונותינו הרבים א בית תיפלה לעבודה זרה. ס׳באפט אָן אַן אימה און א פחד ווי קען דאס זיין, ס׳שטייט! ס׳פאלט נישט איין! די ערד געבט נישט א ציטער, ס׳שאקלט זיך נישט! ס׳איז נישטא אן ערדציטערניש! אויפן מקום המקדש זאל זיין אזא קליפה פון עבודה זרה? א בית תיפלה פאר עבודה זרה און ס׳שטייט?! ס׳באפט אָן אַן אימה און א פחד!

״מיינע מעשים זענען גורם ס׳זאל עקזעסטירן א בית תיפלה לעבודה זרה אויפן מקום המקדש!״

נאר דער תירוץ איז, אונז זעמיר שולדיג בעוונותינו הרבים, מ׳זינדיגט, מ׳טוט זאכן וואס וואס מ׳טאר נישט, ווערט באשאפן קליפות פון עבירות און ס׳קומט אן ׳ותבואו ותטמאו את ארצי׳, די קליפה איז דארט, אז די קליפה איז דארט קען זיין אזא טומאה פון עבודה זרה, ׳באו גוים בנחלתיך טמאו את היכל קדשיך׳, ליידער ליידער אונז זעמיר גורם - אונזערע מעשים איז גורם, וואלט מען געווען ערליך, וואלט מען געווען אפגעהיטן פון עבירות, וואלט שוין לאנג מער די קליפה נישט דארט געווען, וואלט נישט געקענט זיין אויפן מקום הקדוש זאל זיין אזא קליפה, די עבירות פון אידישע קינדער קומט אן אויפן מקום המקדש - אזוי ווי דער תפארת שלמה זאגט - דאס געבט כח, דאס איז גורם אז ס׳זאל קענען זיין, ס׳זאל זיין וואס ס׳איז.

מ׳מאכט זיך א חשבון הנפש, ׳על כן יאמרו המושלים בואו חשבון׳ (במדבר כ״א כ״ז), **״איך האב א חלק ס׳זאל זיין א בית תיפלה זאל זיין אויפן מקום המקדש! מיינע מעשים זענען גורם ס׳זאל עקזיסטירן, ס׳זאל שטיין א בית תיפלה לעבודה זרה אויפן מקום המקדש!״**

ס׳באפט א פחד, אז מ׳מאכט א ריכטיגע התבוננות, אז מ׳טראכט אביסל אריין.

יעדן טאג ווייגט דער בת קול ׳אוי לי שהחרבתי את ביתי׳ אויף די פרישע עבירות וואס איז אנגעקומען

ס׳איז יעצט די צייט ווען אידישע קינדער זענען מתאבל אויף ירושלים.

די גמרא זאגט אין מסכת ברכות (ג.)[73] רבי יוסי זאגט ער איז געווען אויפן וועג און ער איז אריינגעגאנגען לאחת מחורבות ירושלים, האט ער געהערט א בת קול מנהמת כיונה, ׳אוי לי שהחרבתי את ביתי׳. די גמרא זאגט אז נישט נאר יעצט, נאר יעדן טאג גייט ארויס אזא בת קול און ס׳ווייגט.

לעולם איז שווער די קשיא, חורבן ירושלים איז שוין געווען ניינצן הונדערט און אכט און פופציג יאר צוריק, צי וואס גייט יעדן טאג ארויס דער בת קול? וואס איז שייך אז ס׳שרייט דער בת קול ׳שהחרבתי את ביתי׳, וואס איז שייך געווען א יעדן טאג ארויסצוגיין, ס׳איז דאך נישט יעדן טאג א חורבן, ס׳איז געווען נאר איינמאל דער חורבן ירושלים?

נאר יעדן טאג קומט אן אין מקום המקדש עבירות פון כלל ישראל, יעדן טאג קומט אן פרישע עבירות, פרישע קליפות, דאס איז

---

[72] בעת ביקורו של כ״ק מרן רבינו שליט״א בארה״ק ת״ו בסוף חודש מרחשון העעל״ט, עלה ביום ד׳ פר׳ תולדות להר הצופים מול מקום המקדש, רבינו קרע את בגדיו כדין, ופרץ שם בבכי תמרורים מאין הפוגות על חורבן בית מקדשינו ותפארתינו, ושבעוה״ר באו שם זרים וחללוהו.

[73] במס׳ ברכות: תניא אמר רבי יוסי, פעם אחת הייתי מהלך בדרך ונכנסתי לחורבה אחת מחורבות ירושלים להתפלל, בא אליהו זכור לטוב ושמר לי על הפתח, [והמתין לי] עד שסיימתי תפלתי, לאחר שסיימתי תפלתי אמר לי, שלום עליך רבי, ואמרתי לו, שלום עליך רבי ומורי ... ואמר לי: בני, מה קול שמעת בחורבה זו, ואמרתי לו, **שמעתי בת קול שמנהמת כיונה ואומרת, אוי שהחרבתי את ביתי ושרפתי את היכלי והגליתי את בני לבין אומות העולם**. ואמר לי, **חייך וחיי ראשך, לא שעה זו בלבד אומרת כך, אלא בכל יום ויום, שלש פעמים אומרת כך**, ולא זו בלבד אלא בשעה שישראל נכנסין לבתי כנסיות ולבתי מדרשות ועונין ״יהא שמיה הגדול מבורך״, הקב״ה מנענע ראשו ואומר, **אשרי המלך שמקלסין אותו בביתו כך, מה לו לאב שהגלה את בניו, ואוי להם לבנים שגלו מעל שולחן אביהם**.

גורם ס׳זאל זיין א מקום קליפה, דאס איז גורם אויפן חורבן ירושלים, ועדיין לא נושענו, א יעדן טאג קומט אן פרישע עבירות על כן קומט ארויס יעדן טאג א בת קול וואס ס׳ווייזט ׳אוי לי שהחרבתי את ביתי׳ אויף די פרישע עבירות וואס איז אנגעקומען[74]**.**

מיר האלטן, מ׳שטייט אין די ימי המצרים, מ׳איז מתאבל אויף חורבן ירושלים, **דארף מען אריינטראכטן "וואס פאר א חלק האב איך אין חורבן ירושלים?"** מ׳איז מתאבל אז ס׳קען זיין - אויפן מקום המקדש זאל זיין א קליפת עבודה זרה.

׳רבי עקיבא מצחק׳, אבער וען ער וואלט געזען דעם בית תיפלה אויפן מקום המקדש וואלט ער אויך געווויינט

די גמרא ברענגט אין סוף מכות (כד:)[75] די תנאים זענען געגאנגען, זיי האבן געזען א שועל ׳יוצא מבית קדשי קדשים, האבן זיי אנגעהויבן צו ווייענען, און רבי עקיבא מצחק.

איך האב אזוי אריינגעטראכט, וואס הייסט רבי עקיבא מצחק? די תנאים האבן געזען א שועל גייט ארויס מבין קדשי קדשים האבן זיי געווויינט, אוודאי האבן זיי געווויינט.

רבי עקיבא האט מצחק געווען, א שועל גייט ארויס מבית קדשי קדשים אבער א קלויסטער איז נישט דא, א שועל גייט ארויס, ס׳איז נאך דא ארגערס פון דעם, א שועל גייט ארויס פון קדשי קדשים, א בית תיפלה פאר עבודה זרה איז נישט דא.

בעוונותינו הרבים אין אונזער דור, **איז דא א בית תיפלה אויפן מקום המקדש, וען רבי עקיבא זעט דאס וואלט ער אויך געווויינט.**

מ׳קען זיין אין חוץ לארץ און מטמא זיין דעם מקום המקדש

אין דעם זמן וואס מ׳איז מתאבל אויף ירושלים, ׳והחי יתן אל לבו׳, **"וואס פאר א חלק האב איך אין חורבן ירושלים?! וויפיל פון מיינע מעשים לא טובים איז אנגעקומען אויפן מקום המקדש?!" א חרפה און א בושה, מ׳זאל וויסן מ׳איז גורם - "איך האב גורם געווען ׳ותבואו ותטמאו את ארצי׳!" מ׳איז מטמא** - ווי דער תפארת שלמה זאגט - **מ׳איז מטמא דעם מקום המקדש, מ׳קען זיין אין חוץ לארץ און מטמא זיין די מקום המקדש, ס׳כאפט אָן אַן אימה און א פחד!.**

די חשמונאים בגדל קדושתם ׳ופינו את היכלך, וטהרו את מקדשיך׳ פון די קליפות פון עבירות

אבער דער תפארת שלמה זאגט **אז מ׳טוט תשובה איז מען מכפר, זויבערט מען אויס.**

---

[74] עי׳ בתפארת שלמה (שם) וזל״ק: וז״ש שם בשלשה משמורות (זוה״ק הנז״ל ולבקר בהיכלו אות 58), בפלגא דלילא עאלת לגו ההיא נקודה דציון אתר דבית קדשי קדשים, חמית ליה דאתחריב ואסתאב אתר בית מותבא כו׳ עי״ש. **שלכאורה מה רואה עתה יותר, הלא הוא חרב מאז זה כמה מאות שנה, ומה זה בכל לילה חדשות**. אכן הוא כמו שכתבנו **כי בכל עת ע״י העבירות בקודש קדשים הנה נטמא המקדש יותר, ובכל לילה כנ״ל נרשמין העבירות בקודש קדשים הנה נטמא המקדש ואסתאב אתר בית מותבא יותר**.

[75] בסיום מס׳ מכות: שוב פעם אחת היו [רבן גמליאל ורבי אלעזר בן עזריה ורבי יהושע ורבי עקיבא] עולין לירושלים, כיון שהגיעו להר הצופים קרעו בגדיהם, כיון שהגיעו להר הבית ראו שועל שיצא מבית קדשי הקדשים, התחילו הן בוכין ורבי עקיבא מצחק. אמרו לו, מפני מה אתה מצחק, אמר להם, מפני מה אתם בוכים, אמרו לו, מקום שכתוב בו (במדבר א׳ נ״א) ׳והזר הקרב יומת׳, ועכשיו ׳שועלים הלכו בו׳ (איכה ח׳ י״ח) ולא נבכה. אמר להן לכך אני מצחק, דכתיב (ישעי׳ ח׳ ב׳) ׳ואעידה לי עדים נאמנים את אוריה הכהן ואת זכריה בן יברכיהו׳, וכי מה ענין אוריה אצל זכריה, אוריה במקדש ראשון, וזכריה במקדש שני, אלא תלה הכתוב נבואתו של זכריה בנבואתו של אוריה, באוריה כתיב (מיכה ג׳ י״ב) ׳לכן בגללכם ציון שדה תחרש׳, בזכריה כתיב (זכריה ח׳ ד׳) ׳עוד ישבו זקנים וזקנות ברחבות ירושלם׳, עד שלא נתקיימה נבואתו של אוריה הייתי מתיירא שלא תתקיים נבואתו של זכריה, עכשיו שנתקיימה נבואתו של אוריה, בידוע שנבואתו של זכריה מתקיימת. בלשון הזה אמרו לו, עקיבא ניחמתנו עקיבא ניחמתנו.

אינטערעסאנט, א חידוש, ס׳איז דא א **חתם סופר** ביי חנוכה (דרשות חתם סופר בדרוש לשנת תקצ״ב דף סז.)[76] וואס זאגט, מ׳האט געצינדן ׳בחצרות קדשיך׳, ווייל דער בית המקדש איז נאך געווען מלא מיט עבודה זרה, מ׳האט נישט געקענט צינדן אין מקום המקדש - אין היכל, האט מען געצינדן די מנורה אין חצר, ׳והדליקו נרות בחצרות קדשיך׳.

מ׳פרעגט אויפן חתם סופר (דברי יואל לחנוכה אות קכ״ז)[77], ס׳שטייט אינעם נוסח, ׳ואחר כך באו בניך לדביר ביתך, ופינו את היכלך, וטהרו את מקדשך, והדליקו נרות בחצרות קדשיך׳, מ׳האט יא אויסגעזויבערט.

איך האב געקלערט לויט דעם, די עבודה זרה ממש האט מען נישט אויסגעזויבערט [ולכן הדליקו את המנורה בחצר]. **די קליפות וואס איז געשען פון עבירות פון כלל ישראל, דאס האבן זיי אויסגעזויבערט, די חשמונאים בגודל קדושתם האבן ׳ופינו את היכלך, וטהרו את מקדשיך׳ פון די קליפות פון עבירות פון עבודה זרה**, דאס האבן זיי שוין געטוהן, דאס האבן זיי נאך געקענט טוהן נאך פריער.

ברכת הקודש

השי״ת זאל העלפן מ׳זאל האבן דעם ריכטיגן דעת מ׳זאל קענען מפשפש במעשים זיין, מ׳זאל קענען מטהר זיין וואס מ׳האט מטמא געווען, ס׳זאל זיין ׳ופינו את היכלך וטהרו את מקדשיך׳, מ׳זאל קענען אויסזויבערן דעם מקום המקדש פון די גרויסע קליפות פון די עבירות וואס איז דארט, דורך תשובה און מעשים טובים.

דער אייבערשטער זאל העלפן מ׳זאל זוכה זיין תשובה צו טוהן בשלימות גמור פארן הייליגן באשעפער. מ׳זאל זוכה זיין ׳והימים האלה יתהפכו לששון ולשמחה׳, זוכה זיין צו ביאת גואל צדק בהתגלות כבוד שמים עלינו במהרה בימינו אמן.

תשו״ח לחברי מערכת ׳לחזות בנועם׳
שהמציאו לנו את הד״ת מסודר ומוגה באופן נעלה
כאשר עיני הרואה תחזנה מישרים

---

[76] בחתם סופר: ׳והדליקו נרות בחצרות קדשך וקבעו שמונה ימי חנוכה אלו וכו״ (על הניסים לחנוכה) בספר זרע יעקב (שבת סא: ד״ה ומדי) הקשה, הא הדלקת המנורה היתה בפנים ומאי טעמא שביק לשון היכל ודביר שהזכיר תחלה, ואמר והדליקו נרות בחצרות קדשיך, הלא הנרות היו בפנים ולא בחצרות. ולפע״ד לפי מה שכתב רמב״ם (פ״ט מביאת מקדש הל׳ ז׳) וכן הדלקת נרות כשרה בזרים, לפיכך אם הטיב הכהן את הנרות והוציאן בחוץ מותר לזר להדליקן, עכ״ל ... יש לומר דהדלקה כשרה בחוץ אפי׳ תעמוד המנורה כך בחוץ ...

ולפי זה נראה לי, **אז היה ההיכל מלא גלולים עד ׳שפינו את היכלך וטהרו אה מקדשך׳, אז לא הדליקו נרות בפנים, אלא ׳בחצרות קדשך׳ בעזרה**, ומזה נתפרסם הנס, שכל ישראל ראו הנרות דולקים ח׳ ימים רצופים, דאלו היתה המנורה בהיכל לא ראו הנס אלא הכהנים, אבל בחצרות קדשך נתפרסם הנס, ולפיכך תקנו להדליק בפתחי החצרות. ומיושבת קושית הב״י (סי׳ תר״ע) מה נס נעשה ביום ראשון, והשתא אתי שפיר דידוע דצריך שמן יותר במקום שהרוח שולט ונושב בהאש ממה שצריך כשעומד בפנים בחדר מכוסה, ובפך לא הי׳ אלא כשיעור הדלקה לילה אחת כשמדליקים בפנים, ולא כשמדליקים בחוץ ׳בחצרות קדשך׳, ומ״מ דלקו כל הלילה, ע״כ גם בליל ראשון הי׳ נס, והיינו המשך ׳והדליקו נרות בחצרות קדשך׳ ולא בפנים בהיכל, על כן ׳קבעו שמונת ימי חנוכה׳ ולא רק שבעה כי גם ביום הראשון הי׳ נס.

[77] בדברי יואל: יש לדקדק, **דממטבע שטבעו חכמים בנוסח ההודאה לא משמע שהי׳ ההיכל עדיין מלא גלולים בשעת הדלקת המנורה, שהרי קאמר תחלה ׳ופינו את היכלך וטהרו את מקדשך׳ ובתר הכי קאמר ׳והדליקו נרות בחצרות קדשך׳, משמע דתחלה פינו את הבית מע״ז, ואח״כ הדליקו את הנרות**. ולפי״ד החת״ס ז״ל נמצא דמ״ש ׳והדליקו נרות בחצרות קדשך׳ הי׳ עוד טרם ׳שפינו היכלך וטהרו את מקדשך׳ ואין מוקדם ומאוחר בלישנא, ודוחק לומר כן, **שהרי סדר הלשון שבנוסח התפלה מדוייק וכסדרן הוא, דחכז״ל וחכמים הקדמונים מסדרי התפלות דקדקו בלשונם לכתוב הדברים על הסדר**, וכדמצינו כמ״פ שלמידין כמה ענינים והלכות מסידור הלשון, וכו׳.

לעילוי נשמת

האה"ח

מרת **ריזל רוזא**

געלבשטיין ע"ה

בת יבלחט"א הרה"ח ר' שלמה יעקב הי"ו

נלב"ע כ"ו תמוז

ת נ צ ב ה.

הונצח ע"י אביה הרבני העניד הנכבד רודצו"ח

מוה"ר **שלמה יעקב מערץ** הי"ו

אב"י בוויליאמסבורג יע"א

ע"י חיו"ם היא למחזיקים בה ותומכיה מאושר

כולל עצי חיים
צדקת
רבי מאיר בעל הנס
מיסודם של רבותה"ק זצוק"ל לבית
סיגוט • סאטמאר
אלקא דמאיר עננו
החזקת אנ"ש עניי ארץ ישראל על טהרת הקודש

רון שיר ושבח בשפתותינו, ברכת מזל טוב מעומק לבבינו, לידידינו המפואר
פינו מלא שירה, לידידינו האי גברא יקירא, נודע בשערים במסירות אין סוף
אדרי שבחבורה, עמוד התווך של כוללינו המעטירה, רודף צדקה וחסד תדיר
לא ישבות יום וליל, רב פעלים למען הכולל, עומד לימינינו על כל צעד ושעל

ה"ה ידידינו הרבני הנגיד הנכבד, רודף צדקה וחסד, בכל עת תמיד
בכשרונותיו הברוכים עומד תמיד לימינינו, בעצה ובמעש למען כוללינו

מו"ה רפאל פערלמוטטער הי"ז

מראשי קהילתינו הק' במאנסי יע"א

עמוד התווך של כוללינו הק'

לרגל יום שמחה ואורה
בהכנס בנו לעול התורה
הבחור היקר יניק וחכים, כולו מחמדים וחכו ממתקים
כמר **יהושע** ני"ו

כל היום חונן ומלוה וזרעו לברכה, כל הברכות האמורות בתורה עליו יופיע
ויזכה לראות רב נחת מכל המשפחה, בשכר פעולותיו במסירות אין קץ
לעולם ועד אך ששון ושמחה, אושר ועושר הרחבה והרווחה, עד בלי די
להמשיך במעשיו יזכה ברבי' והמשכה, כי שם ציוה ה' את הברכה **חיו"ם**

המברכים בלונ"ח ברגשי הודאה והערכה
יחזקאל ראטטער
בשם הנהלת הכולל

